

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ADRAMYTTEION EGEMENLİK ALANINDA BİR YERLEŞİM:
DEDEKAYA VE ÇEVRESİNİN TOPOGRAFİK İNCELEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali ÖZTÜRK

Arkeoloji Anabilim Dalı

Klasik Arkeoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat ÖZGEN

HAZİRAN 2019

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ADRAMYTTEION EGEMENLİK ALANINDA BİR YERLEŞİM:
DEDEKAYA VE ÇEVRESİNİN TOPOGRAFİK İNCELEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ali ÖZTÜRK

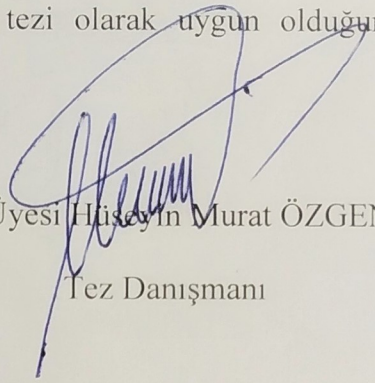
Arkeoloji Anabilim Dalı

Klasik Arkeoloji Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat ÖZGEN

HAZİRAN 2019

Ali ÖZTÜRK tarafından hazırlanan **ADRAMYTTEION EGEMENLİK ALANINDA BİR YERLEŞİM: DEDEKAYA VE ÇEVRESİNİN TOPOĞRAFİK İNCELEMESİ** adlı bu tezin **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat ÖZGEN
Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından **ARKEOLOJİ** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat ÖZGEN

Üye : Prof. Dr. Christine ÖZGAN

Üye : Doç. Dr. Aşkım ÖZDİZBAY

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Ali ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

2012 yılında Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat Özgen'in bilimsel danışmanlığında başlatılan Adramytteion Kazı ve Onarım Çalışmaları ile birlikte lisans öğrencisi olarak bölgeyi tanıma ve çalışma fırsatı bulmuş oldum. 2015 yılında kazı çalışmalarını bütünüyle başlatılan "Adramytteion Kenti Egemenlik Alanı Yüze Araştırmaları" çerçevesinde ön incelemesini yapma fırsatını bulduğumuz ve tez konusu olarak değerlendirmeye aldığımız Balıkesir İli, Burhaniye İlçesi, Bahadın Mahallesi yakınında Dedekaya mevkinde konumlanan antik yerleşim, ayrıca yapımı planlanan Reşitköy Barajı'nın etki sahasında kalması açısından öncelikli çalışma konusu olması ilgisinde de önem kazanmaktadır. Bu anlamda, yerleşimi yüksek lisans tezi olarak çalışmak, literatürde yer alan farklı değerlendirmeler de düşünüldüğünde benim için oldukça öğretici ve heyecan verici bir çalışma olmuştur.

Bu süreç içerisinde, başta geçtiğimiz üç yıl boyunca yüze araştırması projesine katılıp bu alanda Dedekaya'ya emeği geçen herkese teşekkür ederim. 2012 yılında beri birlikte çalıştığımız ve ekibinin üyesi olmaktan büyük bir mutluluk duyduğum yalnızca bu tez değil her konuda yanımda olup desteğini benden esirgemeyen hocam Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat ÖZGEN'e sonsuz minnettarım. Bununla birlikte, lisans öğrenciliğimden bu yana ve bu tez sürecinde olduğu gibi her türlü soruma karşılık veren, değerli katkıları için Arş. Gör. Bünyat Burak AYKANAT'a çok teşekkür ederim. Alanın belgelenmesinden, çizim aşamasına kadar üç yaz boyunca büyük bir titizlikle emek harcayan ve alanın değerlendirilmesinde fikirlerini esirgemeyen Yüksek Mimar Öğr. Gör. Ertunç DENKTAŞ'a teşekkürü ayrı bir borç bilirim. Üç yaz boyunca arazi çalışmalarındaki katkılarından dolayı Arkeolog Alican DEMİR'e, tez çalışması boyunca desteğini her zaman yanımda hissettiğim Uzman Arkeolog Elif CANKURT'a, lisans öğrenciliğimden beri desteğini benden esirgemeyen Klasik Filolog Öğr. Gör. Nilay EDİZ-OKUR'a, tezin düzenleme aşamasında yardımlarıyla çalışmanın okunması ve daha iyi anlaşılması adına titizlikle emek harcayan Dr. Öğr.

Üyesi Serap ALPER'e ve dijital çizimlerle paftaların oluşturulmasında emeği geçen Uzman Şehir Plancısı Bedel EMRE'ye, ayrıca teşekkür ederim.

2009 yılından beri bir parçası olduğum Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'de başta Prof. Dr. Christine ÖZGAN ve Prof. Dr. Zeynep KOÇEL ERDEM olmak üzere tüm hocalarıma ve her zaman desteğini hissettiğim aileme de sonsuz minnettarım.

Ali ÖZTÜRK
İSTANBUL - 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	xvii
KISALTMALAR	xviii
RESİMLER LİSTESİ	xvii
HARİTALAR LİSTESİ	xxix
TABLO LİSTESİ	xxxi
ÖZET	xxxiii
SUMMARY	xxx
1. GİRİŞ	1
2. ADRAMYTTEION ve ÇEVRE SAHASI TARİHİ COĞRAFYASI.....	4
2.1 Adramytteion Kolpos (Edremit Körfezi) Sahası	4
2.1.1 Coğrafyası	5
2.1.2 Tarihi	8
2.1.3 Araştırma Tarihi	11
2.2 Adramytteion	15
2.2.1 Coğrafyası	15
2.2.2 Tarihi	17
2.2.3 Araştırma Tarihi	22
3. DEDEKAYA YERLEŞİMİ	31
3.1 Konumu	31
3.2 Araştırma Tarihi	32
3.3 Topoğrafyası	33
3.3.1 Üst Yerleşim	33
3.1.1.1 A1 Alanı	34
3.1.1.2 A2 Alanı	35
3.3.2 Yamaç Yerleşimi	36
3.3.2.1 B Alanı	38
3.3.2.2 Taş Ocakları	40
3.3.2.3 Buluntular	42
3.3.3 İnkaya	44
4. 4. ADRAMYTTEION ÇEVRE SAHASI BENZER ÖRNEKLERİ	47
4.1 Kocafuğla Tepe	47
4.2 Asarkaya	48
4.3 Hisarkale	50
4.4 Ballıktaş	52
4.5 Kaplan Sivrisi	54
4.6 Dışkaya Tepe	56
4.7 Asar Tepe	57
5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	60
KAYNAKLAR	67

EK A- RESİMLER	79
EK B- HARİTALAR	145
EK C- TABLOLAR	160
EK D- KATOLOG	162
EK E- GENEL VAZİYET PLANI	170
EK F- DEDEKAYA YERLEŞİMİ TOPOĞRAFİK PLANI.....	171
ÖZGEÇMİŞ.....	172

KISALTMALAR

AST	: Araştırma Sonuçları Toplantısı
Bknz.	: Bakınız
Böl.	: Bölüm
BMC	: A Catalogue of Greek Coins in the British Museum
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
cm.	: Santimetre
Ed.	: Editör
GIS	: Geographic Information Systems
Har.	: Harita
Kat.	: Katolog
km.	: Kilometre
KST	: Kazı Sonuçları Toplantısı
m.	: Metre
m².	: Metrekare
m³.	: Metreküp
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
No.	: Numara
Res.	: Resim

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1 : Ören Tepe Üzerinde Tespit Edilen Kilise ve Mezarları Gösteren Çizim
(Çoruhlu, 2006: 239. Çizim 1)

Resim 2.2 : Ören Tepe Üzerinde Tespit Edilen Kilisenin Görünümü
(Çoruhlu, 2006: 239. Resim 1)

Resim 2.3 : Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Kalkolitik Dönem Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.4 : Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Tunç Dönemi Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.5 : Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Kuzeybatı Anadolu Gri Seramiği
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.6 : Bergaz Tepe'de Tespit Edilen MÖ 8-7. Yüzyıllara Tarihlenen Buluntular
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.7 : Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Klasik-Hellenistik Dönem Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.8 : Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Roma Dönemi Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.9 : Adramytteion Limanı Konum Havadan Görünümü
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.10 : Adramytteion Limanı Korunagelen Durumu, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.11 : Mendirek Duvarının Bosajlı ve Köşe Profilli Bloklarından Örnek
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.12 : Liman Mendireğinin Üzerindeki Kenet Yuvaları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.13 : A Bölgesi, Depoloma Mekânlarının Bulunduğu Yapı
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.14 : A Bölgesi'nde Tespit Edilen Klasik-Hellenistik Dönem Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.15 : A Bölgesi, Lidya Taklidi Kap
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.16 : C Bölgesi Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.17 : C Bölgesi'nde Tespit Edilen Kilise
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.18 : D Bölgesi, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.19 : E Bölgesi, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.20 : E Bölgesi, Bizans Dönemi Yapısı, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 2.21 : E Bölgesi Mozaikli Taban
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.1 : Dedekaya Yerleşiminde İşlevine Göre Bölgeler
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.2 : Dedekaya Yerleşimi, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.3: Dedekaya Yerleşiminin Konumu ve Karıncaderesi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.4 : Dedekaya Yerleşimi, Çalışma Alanları
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.5 : Dedekaya Yerleşimi, A1 Alanı, Bölgeleme
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.6 : Dedekaya Yerleşimi, A1 Alanı, Temel İzi Sıraları
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.7 : Dedekaya Yerleşimi, A1 Alanı, Temel İzleri Kot Durumu
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.8 : Dedekaya Yerleşimi, A1 Alanı, Temel İzleri Alan Ölçüleri
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.9 : Dedekaya Yerleşimi, A1 ve A2 Üzerinde Devam Eden Temel İz Sıraları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.10 : Dedekaya Yerleşimi, A2 Alanı, Bölgeleme
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.11 : Dedekaya Yerleşimi, A2 Alanı, Temel İzi Sıraları, Sarnıç (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.12 : A2 Alanı, Temel İz Sıraları ve Sarnıç Havadan Görünümü (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.13 : Dedekaya Yerleşimi, A2 Alanı, Temel İzleri Kot Durumu (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.14 : Dedekaya Yerleşimi, A2 Alanı, Temel İzleri Alan Ölçüleri (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.15 : Dedekaya Yerleşimi, A2 Alanı, Sarnıcın A1 Üzerinden Görünümü (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.16 : Üst Yerleşim, A2 Alanı, Sarnıcın Kuzeybatısında Yer Alan Düzenleme (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.17 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Bölgeleme (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.18 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Batı Bölüm (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.19 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Ana Kayaya Oygu Mezar (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.20 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Temel İzleri Kot Durumu (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.21 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Temel İzleri Alan Ölçüleri (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.22 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Merdivenli Giriş (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.23 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Güneydoğuda Yer Alan Temel İzi Sıraları (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.24 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Temel İzi Sıraları (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.25 : Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Üst Yerleşime Çıkan Olası Patika (Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.26 : Taş Temin Alanları ve Taş Çıkarma İşleminden Geriye Kalan İzler (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.27 : Üst Yerleşimin Güneybatısındaki Taş Temin Alanı (ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.28 : Üst Yerleşimin Güneybatısındaki Taş Temin Alanı, İzlerin Kot Durumu
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.29 : Üst Yerleşimin Güneybatısındaki Taş Temin Alanı, İzlerin Alan Ölçüleri
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.30 : Karıncaderesi Yakınında Taş Temin Alanı, Bölgeleme
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.31 : Karıncaderesi Yakınında Taş Temin Alanı, İzlerin Kot Durumu
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.32 : Karıncaderesi Yakınında Taş Temin Alanı, İzlerin Alan Büyüklükleri
(ArcGIS Kullanılarak Üretilmiştir)

Resim 3.33 : İnkaya Girişi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.34 : İnkaya Giriş Kısmında Yer Alan Arkosoliumlu Mezar
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.35 : İnkaya Giriş Kısmında Yer Alan Arkosoliumlu Mezar Teknesi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 3.36 : İnkaya Girişinde Mezar ve Seki Düzenlemesi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.1 : Kocafuğla Tepe Ana Kayayla Bütünleşik Duvar Örgüsü
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.2 : Kocafuğla Tepe Çatı Kiremit Parçaları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.3 : Kocafuğla Tepe'de Yoğun Moloz Birikimi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.4 : Kocafuğla Tepe, Kısmen Ana Kayaya Oygu Sarnıç
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.5 : Kocafuğla Tepe, Basit İnhumasyon Gömü
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.6 : Asarkaya, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.7 : Asarkaya, Temel İzi Sraları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.8 : Asarkaya, Temel İzi Basamakları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.9 : Asarkaya’da Tespit Edilen Kaya Oygu Sarnıç
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.10 : Asarkaya’da Muhtemel Kulenin Temel İzleri
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.11 : Asarkaya, Keramik Buluntular
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.12 : Asarkaya, Vadiye Hâkim Konumu ve Görüş Açısı
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.13 : Hisarkale’nin Konumu, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.14 : Hisarkale, Tahkimli Alanın Havadan Görünümü
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.15 : Hisarkale, Temel Sıra İzi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.16 : Hisarkale, Temel Basamak İzleri
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.17 : Hisarkale, Temel İzi Basamakları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.18 : Hisarkale, Kısmen Ana Kayaya Oygu Sarnıç
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.19 : Hisarkale, Kısmen Ana Kaya Oygu Sarnıç Bizans Dönemi Düzenlemesi
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.20 : Hisarkale, Bizans Dönemi Keramik Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.21 : Hisarkale, Klasik-Hellenistik Dönem Keramik Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.22 : Ballıktaş, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.23 : Ballıktaş’ta Tespit Edilen Temel İzi Basamakları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.24 : Ballıktaş’ta Tespit Edilen Temel İzi Basamakları, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.25 : Ballıktaş’ta Tespit Edilen Rektogonal Blok
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.26 : Ballıktaş'ta Tespit Edilen Keramik Buluntular
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.27 : Ballıktaş Klasik-Hellenistik Dönem Keramik Buluntuları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.28 : Kaplan Sivrisi, Konum ve Görüş Alanı, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.29 : Kaplan Sivrisi Duvar Hattını Oluşturan Rektogonal Bloklar
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.30 : Kaplan Sivrisi, Duvar Temel Sıra İzleri
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.31 : Kaplan Sivrisi'nde Tespit Edilen Figürin Başları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.32 : Atatürk Kayaları, Sarıkaya ve Dişkaya Tepe'nin Görünümü
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.33 : Dişkaya Tepe Tahkimle İlgili Teras Duvarları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.34 : Dişkaya Tepe Keramik Buluntular
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.35 : Asar Tepe, Havadan Görünüm
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.36 : Asar Tepe'de Tespit Edilen Temel İzi Sıraları
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.37 : Asar Tepe'de Tespit Edilen Klasik - Hellenistik Dönem Keramikleri
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 4.38 : Asar Tepe'de Parçalı Tespit Edilen Kybele Figürini
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Resim 5.1 : Smyrna Çevresindeki Kale Yerleşimleri
(Akarca, 1971: 124-125)

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1 : Fiziki Harita Üzerinde Adramyttene'nin Olası Sınırları
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.2 : Adramyttene'nin Deniz Sınırları
(Barrington Atlas altlığında ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.3 : Edremit Körfezi (Adramytenos Kolpos) Genel Görünümü
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.4 : Edremit Körfezi Prehistorik Dönem Yerleşmeleri
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.5 : T.Wiegand'ın Bölge Genelindeki Araştırmasını Gösteren Harita
(Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, H. 29)

Harita 2.6 : Adramytteion Çevre Sahasında Reşitköy Baraj Projesi Etki Alanı
(Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Projesi Arşivi)

Harita 2.7 : Adramytteion Yükselti Haritası
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.8 : Modern Yerleşim Altındaki Adramytteion'un Olası Yayılım Alanı
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.9 : Adramytteion Kenti Kazı ve Onarım Çalışmaları -Çalışma Alanları-
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 2.10 : Adramytteion Kazıları Bizans Dönemi Buluntuları Genel Yayılımı
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 3.1 : Dedekaya Yerleşiminin 1/25000 Ölçekli Pafta Üzerindeki Konumu
(Balıkesir İli, J18-a1 Paftası - Adramytteion Kazı ve Yüzey Araştırmaları Arşivi)

Harita 3.2 : Dedekaya Yerleşiminin Yükseltiye Bağlı Konumu
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 4.1 : Adramytteion Çevresindeki Savunma Ağı Yapılarının Konumları
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

Harita 5.1 : Adramytteion Çevresindeki Savunma Ağı Yapılarının Görüş Analizi
(ArcGIS kullanılarak üretildi)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1 : Dedekaya'da Tespit Edilen Keramiklerin Dağılım Tablosu

ADRAMYTTEION EGEMENLİK ALANINDA BİR YERLEŞİM - DEDEKAYA VE ÇEVRESİNİN TOPOĞRAFİK İNCELENMESİ -

ÖZET

Adramytteion kenti *khora*sında yer alan Dedekaya, günümüzde Balıkesir ili Burhaniye ilçesi sınırlarında, Bahadınlı ve Karadere mahalleleri arasında Karıncaderesi'nin bir kolu üzerindeki vadiye hâkim bir noktada konumlanmaktadır.

Yerleşim, üst kottaki tahkimata dair mimari izlerin tespit edildiği iki ana kaya öbeği ile bunların vadiye bakan doğu, güney ve güneybatı yamaçlarındaki yerleşimden oluşmaktadır. Alan çevresinde, yoğunluğu kuzey - kuzeybatı tarafta olmak üzere, Geç Klasik-Hellenistik Dönem'den Bizans Dönemi sonuna kadar tarihlenir nitelikte keramik buluntular tespit edilmiştir.

Bulunduğu konum itibarıyla Thebe Ovası'na (Edremit Düzlüğü) açılan vadinin savunması için önemli bir noktada konumlanan Dedekaya Yerleşimi, aynı zamanda bölgede yer alan benzeri yerleşimlerle birlikte bölge savunma ağının da bir parçasıdır.

2015-2018 yılları arasında sürdürülen çalışmalarda alanın rölövesi çıkartılmış, coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak yapısal özellikleri tespit edilmiş, ele geçen küçük buluntular belgelenmiş ve sistemli belgelemesi ilk kez yapılan yerleşim bu çalışmalar vasıtasıyla yorumlanmıştır.

Bu çalışma, alanda tespit edilen yerleşimin yapısal özelliklerini açıklamakla birlikte, yerleşimin bölge savunmasındaki yerini, çevresindeki benzer savunma yapılarıyla olan ilişkisi ve Adramytteion *khora*sının savunmasına dair genel tespitler sunmaktadır. Ayrıca yerleşimin değişen sosyal ve siyasal süreç içerisinde Roma ve Bizans Dönemi'ndeki kullanımına dair fikirler tartışılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adramytteion, Dedekaya, Kale Yerleşimi, Antik Taş Ocağı, Hellenistik Dönem, Mysia

A SETTLEMENT WITHIN THE CHORA OF ADRAMYTTEION -THE TOPOGRAPHICAL ANALYSIS OF DEDEKAYA AND ITS VICINITY-

SUMMARY

Dedekaya Settlement, situated within the *chora* of Adramytteion, is currently located within the borders of Burhaniye district in Balıkesir province (Mysia) and in a position overlooking the valley which is located on one of the reaches of Karıncadere Stream between Bahadınlı and Karadere neighborhoods.

The settlement consists of two bedrock boulders and the eastern, southern, southwestern hills of these, looking towards the valley, where the architectural traces of the fortification walls were identified. Pottery finds dated from the Late Classical-Hellenistic Period to the end of the Byzantine Period have been detected in these areas and in their vicinity, mostly in the north-northwest direction.

Located in an important position for the defense of Thebe plain, Dedekaya Settlement also takes part in the defense network structure of the entire region when its probable relation to other defense structures in the region is considered.

With the studies carried out between 2015 and 2018, small finds found in the fortification were examined; three dimensional models were created by making measurements and drawings of the area and some implications regarding the function of the site as well as its structural features were reached by using geographic information systems.

This study analyzes the role of the site in the meaning of the territorial defense, its relation to similar settlements in the vicinity and the defense of Adramytteion chora in the broadest sense as well as presenting the structural features of the settlement found in the area. The study further discusses the use of the aforementioned settlement during the transformation of the social and political processes in the Roman and Byzantine periods.

Keywords: Adramytteion, Dedekaya, Fortification, Ancient Quarry, Hellenistic Period

1. GİRİŞ

1990'lı yılların başından beri arkeoloji literatüründe farklı araştırmacılar tarafından değinilen Dedekaya¹, 2015 yılında Hüseyin Murat ÖZGEN başkanlığında başlatılan ve hala devam etmekte olan “Adramytteion Kenti Egemenlik Alanı” yüzey araştırması kapsamında yeniden ele alınarak belgelenen yerleşimlerden biri olmuştur². Dedekaya yerleşiminde, alanın niteliğinin kapsamlı şekilde ortaya konulması, işlevine yönelik değerlendirmelerin geliştirilmesi ve varılacak sonuçlar çerçevesinde yakın çevresindeki benzer diğer alanlarla birlikte bütüncül ele alınabilmesi için daha detaylı bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Antik dönemde Adramytteion etki alanında kalan Dedekaya yerleşimi, günümüzde Balıkesir İli Burhaniye İlçesi sınırlarında, Bahadınlı ve Karadere mahalleleri sınırında konumlanmaktadır. Burada konumlanan antik yerleşimin topoğrafik dağılımı, yerleşimin en üst kotundaki iki ana kaya öbeği ve bunların vadiye bakan doğu, güney ve güneybatı yamaçlarında tespit edilen izlerden takip edilebilmektedir. Alan ve çevresinden, tarihlemesi Geç Klasik - Helenistik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar çeşitlenen keramik buluntular ele geçmiştir. Bununla birlikte Dedekaya yerleşiminin güneydoğusunda ve hâkim olduğu Karıncadere yatağının karşı tarafında, konumunun yakınlığı ile çalışmaya ilişkili olarak dâhil edilen, günümüzde İnkaya adı verilen kaya sığınağında yapılan çalışmalar da tez kapsamına alınmıştır.

Bu kapsamda öncelikle antik kaynaklarda Adramytteion egemenlik alanının sınırlarının belirtildiği Adramyttene coğrafyası³, tarihi ve araştırma tarihi açısından incelenmiştir. Bu sayede Dedekaya yerleşiminin, Adramyttene'nin Thebe ovası ve iç kısımlarına dair karasal sınırları dâhilindeki niteliği anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışmanın devamında antik kaynaklarda sıklıkla değinilen ve bölgenin en önemli merkezlerinden biri olan, körfeze ve etki alanına da ismini veren Adramytteion'a değinilmiş, konumu, coğrafyası, tarihi ve araştırma tarihine dair veriler ortaya

---

¹ Beksaç, 2001: 117; Beksaç, 2002: 285; Beksaç, 2005: 29-30; Saka, 2016: 257-264.

² Özgen, 2017b: 52-53; Özgen, 2018a: 219-223.

³ Adramyttene terimi, Adramytenos Kolpos'un bir kısmını kapsayan alan için, Gargara'nın bulunduğu çıkıntıyla, üzerinde Aphrodision bulunan Pyrrha'ya kadar olan kısım için kullanılmakta olup Körfez'de kıyı yerleşimleri üzerinden yapılan bu tanımın, karasal karşılığı için de Adramyttene teriminin kullanılmış olması muhtemeldir. Bknz. Strabon, XIII, 51.

konulmuştur. Adramytteion'un konumu itibariyle Dedekaya yerleşimine en yakın kent olması ve Dedekaya'nın olasılıkla bu kentin etki alanı sınırları içerisinde yer alması sebebiyle, Dedekaya'da konumlanan yerleşimi konu alan bu tez çalışmasında Adramytteion kenti ile olan ilişkinin açıklanması oldukça önemlidir.

Çalışma kapsamında Dedekaya yerleşiminde Adramytteion Egemenlik Alanı Yüzey Araştırmaları'nın bir alt projesi olarak dört yaz kampanyası boyunca (2015-2018) arazi çalışmaları tarafınca sürdürülmüş olup bu bağlamda alanda, arkeolojik malzemenin tespitine yönelik belgeleme çalışmaları yapılmıştır.

Tespit edilip aletli ölçümle belgelenen mimariye dair izler, arazide yürütülen rölöve işlemlerinin ardından CBS⁴ yazılımına aktarılmış, bu program aracılığıyla sayısal hale getirilmiştir. Sayısal hale getirilen çizimler farklı kot ve detayların görsel olarak anlaşılabilmesi için arazide yeniden değerlendirilmiştir. Alan, hem mekânsal olarak hem de tespit edilen buluntularla birlikte CBS programında oluşturulan veritabanı içerisinde kayıt altına alınmış ve bütünsel bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Alanın belgelenmesi ve değerlendirme sürecinde bir diğer yöntem uzaktan algılama araçlarının kullanımına yönelik olmuştur. Bu kapsamda, Dedekaya yerleşiminin yayılım alanı insansız hava aracıyla yüksek çözünürlükte fotoğraflanmış ve hareketli görüntü kayıtları alınmıştır. Bu görüntülerle çeşitli yazılımlar kullanılarak alanın ortofoto görüntüleri ve üç boyutlu modelleri oluşturulmuştur.

Diğer taraftan, yüzeyden tespit edilen küçük buluntular (keramik parçaları, figürin ve sikke) belgelenecek analogik olarak değerlendirilmiş ve alanın kullanım sürecine dair yorumlanmıştır.

Çalışmanın devamında, Dedekaya yerleşiminin ve Adramytteion kentinin yakın çevresinde yer alan benzer işlevdeki yerleşimlere dair tespitler ortaya konulmuştur. Bu kapsamda bölgede tespit edilen Kocafuğlu Tepe, Hisar Kale Tepe, Ballıktaş, Kaplan Sivrisi, Asarkaya, Dişkaya Tepe ve Asar Tepe'ye ait arkeolojik ve mimari tespitlere yer verilmiştir.

Çalışmanın değerlendirme kısmında detaylı topoğrafik incelemesi yapılan alanın kullanım evreleri ve bölgedeki benzer işlev ve yapıdaki yerleşimlerle birlikte taşıdığı anlam ortaya konulmuştur. Bu bağlamda Dedekaya yerleşiminin belirli coğrafi

---

⁴ ArcGIS 10.3 sürümü kullanılmıştır.

özellikleri (görüş açısı, akarsu, bakı vb.), bölgedeki benzer ve ilişkili yerleşimlerle birlikte ArcGIS programında fotografik analiz, görüş analizi vb. analizlerle değerlendirilmiş ve ortaya çıkan veriler tartışılmaya çalışılmıştır.

Bununla birlikte Dedekaya yerleşiminin, benzer nitelikteki yakın yerleşimlerle birlikte bir parçası olduğu Adramytteion egemenlik alanındaki savunma sistemi ve bölgesel kontrol mekanizması, literatür taramalarıyla birlikte tanımlanmaya çalışılmış ve bu kapsamda Adramytteion *chorasına* dair çıkarımlar yapılmıştır.

2. ADRAMYTTEION VE ÇEVRE SAHASI TARİHİ COĞRAFYASI

Günümüzde Balıkesir İli'nin Burhaniye İlçesi'ne bağlı Ören Mahallesi'nde yer alan Adramytteion, Kalkolitik Dönem'den Bizans Dönemi hâkimiyetinde geçirdiği son döneme kadar bölgenin en önemli yerleşimlerinden biri olup antik çağın ilgisinde günümüzde de Edremit Körfezi'ne (Adramytenos Kolpos) adını dolaylı olarak veren merkez durumundadır.

Körfezin iç kısmında, tüm körfeze hâkim bir noktada bulunan Adramytteion'un körfez boyunca kıyı kesimlerdeki hâkimiyet alanı Adramytteion'un çevre sahası olarak tanımlanmış olup, aşağıda içeriğine değinilen Adramyttene bu çevre sahasını karşılar nitelikte coğrafi bir tanım olarak kullanılmıştır.

2.1. Adramytenos Kolpos (Edremit Körfezi) Sahası

Strabon tarafından Adramytteion kentine bağlı bölgeyi tanımlamak için kullanılan Adramyttene⁵ ifadesi, günümüzde Balıkesir İli'nin Gömeç, Burhaniye, Edremit İlçelerinin düzlüğü ile Çanakkale İli'nin Ayvacık İlçesi'nin güneydoğu kıyılarının bir kısmını kapsar bir karşılık bulmaktadır (**Har. 2.1**).

Antik dönemde Mysia Bölgesi⁶ sınırları içerisinde kalan ve Adramytenos Kolpos'un bir kısmını kapsayan alan için, Gargara'nın bulunduğu çıkıntıyla üzerinde Aphrodision bulunan Pyrrha'ya kadar olan kısım Adramyttene'dir denilmekte olup bu iki burun arasındaki açıklık yüz yirmi *stadia*⁷ olarak ifade edilmektedir⁸. Ancak Strabon'un burada çizdiği sınırlar iki burun arasındaki denizsel hâkimiyet alanını ifade etmekte olup Adramytteion'un doğal olarak da Adramyttene'nin iç kısımlardaki egemenlik alanının sınırları tam olarak tanımlanmamaktadır (**Har. 2.2**).

---

⁵ Hellenistik Dönem'le birlikte Pergamon çevresi Pergamene, Adramytteion ve Kyzikos kentlerinin çevresinin de söz konusu kentlerin gelişmesine paralel Adramyttene ve Kyzikene olarak isimlendirildiği bilinmektedir. Bknz. Strabon, VII, 1; VII, 12.

⁶ Strabon'a göre Mysia Olympene'den Pergamene'ye ve Kaikos ovasına kadar uzanan bir alanı kapsamaktadır. Bknz. Strabon, XII, 8.

⁷ Ölçüler, dönemden döneme farklılık gösteriyor olsa da bahsi geçen dönem için 1 *stadia*=185 m. ve 120 *stadia* yaklaşık 22.2 km. olarak düşünülebilir.

⁸ Strabon, XIII, 51.

2.1.1. Coğrafya

Adramyttene, çizilen coğrafi sınırları itibariyle adını Adramytteion kentinden alan Adramytenos Kolpos'un da (Edremit Körfezi) sınırlarının içerisinde kalmaktadır. Adramytenos Kolpos'un sınırları ise Strabon tarafından çizilmektedir⁹. Buna göre Lekton Burnu'nu dönünce karşı tarafta Lekton'un karşı yönünde bulunan Kanai Burnu'yla Lekton'dan karaya doğru uzanan Ida Dağı'nın meydana getirdiği büyük, geniş ağızlı bir körfezle karşılaşılır. Strabon'a göre bazıları buna Ida, bazıları da Adramytenos Körfezi adını vermektedir.

Günümüzde ise Edremit Körfezi, Anadolu'nun en kuzey körfezine ve körfez kıyısını oluşturan Kaz Dağları ve Madra Dağları arasında kalan bölgeye verilen isimdir (**Har. 2.3**). Balıkesir ve Çanakkale illeri arasında kalan bölgenin Çanakkale kıyıları, coğrafi bölge ayrımında Ege Bölgesi sınırını oluşturur. Kuzeydeki Kaz Dağları tarafında rakım arttıkça Marmara Bölgesi'ne girilir. Bölgenin batısında ise Yunanistan'ın Midilli (Lesbos) adası yer alır.

Kıyılarında Akdeniz ikliminin egemen olduğu körfezin günümüzdeki sınırlarını oluşturan Kaz Dağları (Ida Dağı) ve Madra Dağları (Pindasos) bu bölgedeki en önemli yükseltiler konumundadır. Antik dönemde Ida olarak bilinen¹⁰ Kaz Dağları, Paris'in hakemlik yaptığı Üç Güzeller Efsanesi gibi birçok efsanene ve hikâyenin gerçekleştiği mekân olma özelliğine sahiptir. Edremit Ovası'nın tüm kuzey hattı boyunca 1767 m.'ye kadar yükselen Kaz Dağları günümüzde olduğu gibi antik dönemde de büyük ölçüde ormanlık araziden oluşmaktadır.

Balıkesir yöresinin kaya zeminini oluşturan genel jeolojik özellikleri incelendiğinde topoğrafyaya % 23 ile Kuaterner yaşta eski ve yeni alüvyonlar; % 29 ile Üst Miyosen-Pliyosen yaşta Soma formasyonuna ait konglomeralar, kumtaşları, marn ile kireçtaşları; % 34.6 ile Orta-Üst Miyosen yaşta Yuntdağ volkanitine ait lavlar, tüfler, silisleşmiş tüfler, aglomeralar ve laharlar hakimdir. Geriye kalan % 13.4'ü ise Tersiyer'den yaşlı olan birimler oluşturmaktadır. İlin jeomorfolojisi, fluvial etken ve süreçlerin farklı yapı ile litoloji üzerinde aşındırma ve biriktirme faaliyetleri sonucunda meydana gelmiştir. Bu nedenle fluvial aşınım ve birikim şekilleri bakımından zengin bir topoğrafyaya sahiptir. İki farklı aşınım dönemi tespit edilmiştir.

⁹ Strabon, XIII, 6.

¹⁰ Erhat, 2008: 151; Grimal, 2007: 311.

Bunlardan Pliyosen aşınım yüzeyi, yörenin en yüksek tepelerini üzerinde bulunduran çok parçalanmış bir yüzeydir. Pliyosen aşınım yüzeyinin altında, daha geniş alanda görülen en alt Pleistosen aşınım yüzeyi yer almaktadır¹¹. Edremit Körfezi'nde yer alan litostratigrafik birimler şöyle sıralanabilir: Çamlık Metagranodiyoridi, Karakaya Karmaşığı, Çamlık Formasyonu, Çakaltepe Formasyonu, Sakarkaya Formasyonu, Bayırköy Formasyonu, Bilecik Formasyonu, Eybek Granodiyoridi, Kızılkıran Formasyonu, İnönü Formasyonu, Hasanboğuldu Formasyonu ve alüvyondur¹².

Bölge tektonik açıdan ise riskli bölgeler arasında yer almaktadır. İmar ve İskân Bakanlığı'nın 1963 yılında yayınladığı veriler körfez bölgesinin 1. derece deprem bölgesi olduğunu göstermektedir¹³ (**Har. 2.3**). Kuzeyde Kaz Dağları ile Madra Dağları, kristalin dip kırırımları arasında bulunan kırık bölgesi Edremit Körfezi ile Edremit-Burhaniye Ovası'nı içine alır¹⁴. Bölgede, İmparator Traianus döneminde (MS 98-117) bölgeyi etkileyen büyük bir deprem olduğu bilinmektedir¹⁵.

Adramytteion Körfezi'nin doğu kısmında, Ida ve Pindasos dağ sıraları arasında tamamı alüvyonlarla kaplı ve verimliliğiyle bilinen Thebe Ovası (Havran ovası) yer almaktadır¹⁶. Thebe Ovası antik kaynaklarda ilk olarak Homeros destanlarında Kilikyalılar'ın yerleşim bölgesi ve Akhilleus'un yağma yaptığı yer olarak geçmektedir¹⁷. Strabon, Thebe Ovası'nın verimliliği nedeniyle, zamanında, önce Mysialılar ve Lydialılar'ın, daha sonra da Aiolis ve Lesbos'dan gelip burayı kolonize eden Yunanlar arasında bir çekişme konusu olduğundan bahsetmektedir¹⁸. Ayrıca, Pergamon kralları zamanında Makedonyalı V. Philippos ve III. Antiokhos'un da bölgeyi yağma etmesi, bölgenin cazipliğini ortaya koymaktadır¹⁹. MÖ 63 yılında altın ganimeti hakkında ünlü Pompeius'un Adramytteion'da hesap vermiş olduğu gerçeği, bölgenin diğer bir zenginlik delaletidir²⁰.

---

¹¹ Tağıl, 2003: 23-45.

¹² Yaltrak, 2003: 32-178.

¹³ Gizbili Mühendislik Firması, Edremit Projesi Fizibilite Raporu, XIX Bölüm, Ek: A, 1-3.

¹⁴ Özdemir, 2001: 4.

¹⁵ Beksaç, 2005: 16.

¹⁶Thebe Ovası, en erken kaynaklarda, Herodotos'un değinmelerinde karşımıza çıkmaktadır. Kserkses'in seferinde ordu sevkiyatı için Adramytteion yakınından geçen ve Thebe Ovası'nı içeren bir güzergâh seçimi, bölgenin ordunun bakımı için önemsenen bir verimliliğe sahip olduğunun göstergesidir. Özgen, 2014: 180; Herodotos, VII, 42.

¹⁷ Akşar, 2008: 32; Homeros, 6, 369-414.

¹⁸ Strabon, XIII, 61.

¹⁹ Polybius, XVI, 1,7; Livius, XXXVII, 19, 8.

²⁰ Özgen, 2014: 181.

Ormanlarla kaplı İda Dağı, antik dönemden günümüze kadar kereste ticareti konusunda bölgenin önemli bir ticari nokta olmasını sağlamıştır²¹. İda Dağı, antik dönemde de önemli bir gelir kaynağı olan kereste ticareti konusunda özellikle Mysia Bölgesi'nin batısı için, hem Mysialılar'ın kereste ihtiyacını karşılamakta hem de ticaret ürünü olarak kıyılara getirilip limanlar aracılığıyla satılarak bölgesel bir ekonominin olanağını sunmuştur²². Antik kaynaklarda İda Dağı'nda yetişen meşe, köknar, çam ve dişbudak ağacının kerestelerinin akarsular yardımıyla kıyılara taşınıp, Adramytteion Körfezi'nde yer alan Aspaneus kentinde satıldığından bahsedilmektedir²³. Bunun yanı sıra İda Dağı çevresinden elde edilen reçine ve balmumunun, tüm Asia'nın en iyileri arasında gösterildiği bilinmektedir²⁴.

Mysia coğrafyasının başlıca doğal zenginliği keresteyle birlikte madene dayanmaktadır. Mysia bölgesinin madencilik faaliyetleri hususunda, Pergamon'un kuzeyindeki Perperene yöresindeki dağlardan bakır çıkarıldığı, Lydialılar'ın Atarneus ile Pergamon arasındaki bölgeden altın temin ettiği bilinmekteydi²⁵. Ayrıca İda Dağı'nın doğu yamaçlarının, gümüş ve bakır madeni yönünden zengin olduğu yine antik kaynaklarca ifade edilmektedir²⁶. Bununla beraber madenler açısından İda Dağı'nın doğusundaki Mysia'nın kuzeybatı kesimi ayrıca önemsenmektedir. Buradaki gümüş, Aisepos'un (Gönen Çayı) kaynaklarına yakın olan Argyria'da ve özellikle daha doğuda, Tarsios (Çakıroba Çayı) ve Enbeilos diye değişik şekilde adlandırılmış olan ırmağın yukarı vadisinde Perikharakhis'de (Balya) (kurşunla birlikte) çıkarılmıştır²⁷. Buradaki ocaklar MÖ 133'ten Augustus zamanına değin olan Roma Dönemi sikkelerinin gösterdiği gibi, Romalılar tarafından işletilmiştir²⁸. Aisepos çayının kaynakları civarındaki Argyria ve Perikharaksis, ilkinin adının anlamından (gümüş) ikincisinin ise bugün bilinen maden yataklarından anlaşıldığı gibi, bu konuda iki önemli merkezdir.

---

²¹ Özdemir, 2001: 16-17.

²² Magie, 2002: 20.

²³ Strabon, XIII, 51.

²⁴ Vergillius, III, 450 - IV, 41.

²⁵ Sevin, 2007: 54-55.

²⁶ Akşar, 2008: 31; Strabon, XIII, 45.

²⁷ Magie, 2002: 20-21.

²⁸ Magie 2002: 94-95.

Şarap ve parfüm yapımında kullanılan kokulu bir tür üzüm yetiştirilen bölgede zeytin, günümüzde olduğu gibi antik dönemde de ekonomik getirisi nedeniyle tercih edilmiştir²⁹.

Adramytenos Kolpos ve Thebe Ovası irili ufaklı birçok akarsu ve yer altı su kaynağına sahiptir. Büyük kısmı içme suyu kaynağı özelliğinde olarak kullanmaya uygun olmakla birlikte, diğer kısmı termomineral su özelliğindeki kaynaklardır. Adramytteion kenti ve etki alanında iklim, jeomorfoloji ve jeolojik şartlar zengin yeraltı suyu rezervlerinin oluşmasını sağlamıştır³⁰.

Bunlar içerisinde en önemlileri Havran'ın güneydoğusundaki Kocadağ'dan çıkan ve irili ufaklı pek çok kolu olan, Thebe Ovası'nı sulayıp verimli hale getiren Euenos (Havran Çayı) ve hemen Adramytteion'un güneyinden denize dökülen ve bir kolu da Dedekaya yerleşiminin bulunduğu konum üzerinden akan Ollios'dur (Karıncadere)³¹.

Bütün bu veriler ışığında anlaşılmaktadır ki Adramytenos Kolpos ve Adramyttene antik dönemden günümüze kadar çok zengin doğal kaynaklara sahip, iklimsel açıdan elverişli, ticaret açısından önemli bir noktada yer almakta olup deprem riski bölge için en önemli olumsuz etken gibi gözükmektedir.

2.1.2. Tarih

Coğrafi açıdan yerleşime uygunluğu, iklim şartları ve konumu sayesinde ticari geçiş yolları üzerinde bulunması, bölgenin prehistorik dönemden beri mütemadiyen yerleşim alanı olarak tercih edilmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda, bölgede prehistorik dönemlerle ilgili yapılan en erken tespit, Havran İlçesi'ne bağlı İnönü Köyü çevresinde İnboğazı olarak anılan alanda konumlanan mağaralarda, 1949 yılında İ.K. Kökten tarafından belgelenmiştir. Çalışmaların sonucunda bölgede ilk yerleşim evresinin Neolitik Dönem ile ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır³². Neolitik Dönem'e tarihlenen bu ilk yerleşimle çağdaş bir başka yerleşim, tezimizin konusu olan Dedekaya yerleşimine daha yakın bir konumda bulunan, Burhaniye ilçesi sınırları

²⁹ Atheneos, 577B; Magie, 2002: 1-20.

³⁰ Efe, R., Soykan A., Cürebal, İ. Sönmez, S., 2012, 86.

³¹ Strabon, XIII, 1, 67; Plinius, V, 32, 122; Sevin, 2013,55.

³² Kökten, 1949, 811-829; Özdoğan, 1988, 581.

içerisinde 2015 yılında başlatılan yüzey araştırmasında tespit edilen Sülüklüleşme yerleşimi olmuştur. Sülükleşme; el baltaları, öğütme tablaları, silindirik ezgi taşları, ip kulplu çömlek parçaları, mikrolit sileks aletlerin ve çekirdeklerin bulunduğu buluntu gruplarıyla belgelenmiştir³³. Kalkolitik Dönem'e gelindiğinde ise Adramytteion yükseltisinin kuzey uzantısı olan Bergaz Tepe, kültür ürünleriyle belgelenmiş durumdadır³⁴. Yine Bergaz Tepe'nin sürekli stratigrafisi Tunç Dönemi yerleşimi için somut kalıntılar sunmakla birlikte, bölgede körfez kıyı hattı boyunca tespitler yapılabilmektedir. Bunlar arasında, Gömeç İlçesi dâhilinde Kisthene (Kızçıfliği), Bergaz Tepe gibi doğrudan denizle ilişkili bir konumdadır³⁵. Bilinen bir başka Tunç Çağı yerleşimi Edremit İlçesi sınırlarında konumlanan Mandıra Tepe olmakla birlikte, Burhaniye İlçesi sınırlarında, Bergaz Tepe'den ayrıca, Hüyücek ve Boyalık Höyükleri de bu döneme ait tespitlerin yapıldığı diğer yerleşimlerdir³⁶ (**Har. 2.4**).

Bölgeyi tarihsel açıdan etkileyen en önemli siyasal olay MÖ II. binin son çeyreğinde gerçekleştiği düşünülen Ege Göçleri olmuştur. Illiryalıların Orta Avrupa'dan güneybatıya hareketleri, sonrasında³⁷ Thrak kavimleri arasında Anadolu üzerinden Mısır'a kadar uzanan kitlesel bir göç hareketine neden olmuştur³⁸. Batı Anadolu'ya gerçekleştirilen bu göçlerden başta Troas Bölgesi olmak üzere tüm bölgenin etkilendiği ve demografik yapının bu dönemde köklü bir değişim geçirdiği düşünülmektedir. Homeros, Thrakia'dan geldiği düşünülen Frigler'in Troia savaşında Troialılar'ın yanında yer aldığını belirtmektedir³⁹. Herodotos, Thrakia'dan göç eden halklar arasında Brigler, Mysialılar ve Maionlar'ın olduğu söylemektedir⁴⁰. Strabon'a göre ise göçler hem Troia Savaşı öncesi hem de sonrasında gerçekleşmiştir⁴¹ ve savaş sonrası bölgeye Frigler hâkim olmuştur⁴². Vergilius da Aeneas destanında, Frigler'in Antandros'un hâkimi olduğuna değinmektedir⁴³. Ancak, Herodotos Antandros'tan bir Pelasg yerleşimi olarak bahsetmektedir⁴⁴. Günümüzde Ege Göçleri ve sebepleri,

---

³³ Özgen, 2017: 55.

³⁴ Özgen, 2014: 183.

³⁵ Özgen, 2017: 55.

³⁶ Özgen, 2018: 223.

³⁷ Bu göç hareketinin Illiryalıların tarafından tetiklendiği görüşünün yanı sıra bir başka hâkim görüş bahsi geçen göç hareketinin asıl sebebinin bölge genelinde gerçekleşen kuraklıktan kaynaklandığı yönündedir. Bknz. Carpenter, 1966.

³⁸ Mansel, 1988: 87-88. Killebrew, 2005: 34; Drews, 2014: 62

³⁹ Homeros, II,815-816, 861-864, III,181-190, 398-401, X, 462-431, XVIII, 288-292, XXIV, 543-547.

⁴⁰ Herodotos, VII,73.

⁴¹ Strabon, XIV, 680-681.

⁴² Strabon, XII, 4-6.

⁴³ Vergilius, III, 7.

⁴⁴ Herodotos, VII,73.

etkilediği coğrafyanın sınırları ve sonuçları açısından, özellikle ilgili bölgelerde sürdürülen kazılardan elde edilen yeni veriler sayesinde hala kapsamlı bir biçimde tartışılmaktadır.

Frigler ve Mysialılar'la birlikte Pelasglar bölge genelinde egemen olan bir diğer halktır⁴⁵. Strabon, Pelasglar'ın ve Lelegler'in hâkimiyet alanının Lekton'dan, Adramytteion'a kadar uzanmakta olduğunu söylemektedir⁴⁶.

MÖ I. bin yıla gelindiğinde ise bölgenin hâkim gücünün Lydialılar olduğu düşünülmektedir. Abydos⁴⁷ ve Adramytteion'un kuruluş efsanesine dair söylenceler⁴⁸ ve Thebe Ovası'nın Kroisos tarafından yönetildiğine dair bilgiler Lidya hâkimiyetinin sınırlarının körfeze kadar ulaştığını göstermektedir.

MÖ VIII. yüzyıldan itibaren Batı Anadolu'ya Boiotia ve Thessalia bölgelerinden gelen ilk kolonistler, başlangıçta Kuzey Ege'de Elaitikos Kolpos (Çandarlı Körfezi) kıyılarına yerleşmiştir. Bölgenin kuzeyi Aioller tarafından daha sonra kolonize edilmiştir⁴⁹. Mysialılar, önceleri Aioller'in Adramytenos Kolpos'un güneyinden daha kuzeye yayılmalarını engellemiş olsa da, Thebe Ovası için yapılan mücadeleyi sonradan Aioller'in kazandığı anlaşılmaktadır. 12 Aiol kentinin oluşturduğu birlik karşısında Mysialılar, Ege Denizi kıyısından iç kesimlerdeki yükseltilere çekilmek zorunda kalmışlardır⁵⁰.

MÖ VI. yüzyıldan itibaren Lydia egemenliğinin sona ermesiyle birlikte bölge Persler'in hâkimiyetine girmiştir. MÖ V. yüzyıla gelindiğinde ise Peleponnesos Savaşları'nın etkisinde kalan bölgede Atinalılar'ın tarafında yer alan Adramytteion halkı, bölgeye gönderilen Pers satrabı tarafından cezalandırılmış, halkı katledilmiş ve Sardes'ten getirilen göçmenler kente yerleştirilmiştir⁵¹. MÖ 410 yılında Pers komutanı Arsakes tarafından işgal edildiği ve komutanın burada bir garnizon kurduğu belirtilmektedir⁵².

---

⁴⁵ Homeros, II, 840-843.

⁴⁶ Strabon, XIII, 49-50.

⁴⁷ Strabon, XIII, 591.

⁴⁸ Strabon, XIII, 22;

⁴⁹ Magie, 2003: 1-5; Tekin, 2007: 14-49.

⁵⁰ Türk, 2008: 23.

⁵¹ Thukydides, V.1.1.

⁵² Thukydides, VIII.108.4; Diodoros XII.1.10.

MÖ 334 yılından itibaren Büyük İskender'in doğu seferine başlaması ile tüm bölgeyle beraber bölgenin iki önemli kenti olan Antandros ve Adramytteion da Pers egemenliğinden kurtulmuştur.

MÖ 189 yılında gerçekleştirilen Magnesia Savaşı sonrasında III. Antiokhos ve Pergamon Kralı II. Eumenes arasında imzalanılan Apameia Barışı ile Batı Anadolu topraklarından Maiandros nehrinin kuzeyinde kalan topraklar Pergamon Krallığı hâkimiyetine girmiştir. MÖ 133 yılında III. Attalos'un ölümü sonrasında vasiyeti üzerine Pergamon Krallığı'nın Roma İmparatorluğu'na bağlanmasıyla bölge de Roma hâkimiyetine girmiştir.

Bölge, Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) egemenliğine girmiştir. Bizans egemenliği altında bölge önce VII. yüzyılda Arap akınlarının etkisi altında kalmış, daha sonra XII. yüzyılda yoğun biçimde görülen Türk akınları bölgeyi olumsuz biçimde etkilemiştir. Bu dönemde hem Türk akınlarından korunmak hem de ticari ve tarımsal üretim açısından etkinliğini sürdürmek amacıyla bölgenin önemli kentlerinden Pergamon, Khliara ve Adramytteion güçlendirilerek "Neokastra Themasi" adı altında birleştirilmiştir⁵³.

XIV. yüzyılın başından itibaren ise bölge Karesi Beyliği egemenliği altında Türk hâkimiyetine girmiştir⁵⁴.

2.1.3. Araştırma Tarihi

Bölge ile ilgili bilgi veren modern araştırmacıların başında 1668 yılında Des Mouceaux gelmektedir. Des Mouceaux'un bölge ile ilgili verdiği bilgiler Cornelius de Bruyn'ün 1725'de Paris'te yayımlanan "Voyages de Corneille Le Bruyn" adlı eserinde yer almıştır⁵⁵.

Körfez bölgesinde yer alan yerleşimler ile ilgili ilk detaylı bilgiler ise 1841 yılında H. Kiepert'in bölge genelinde yaptığı araştırmalardan elde edilmiştir. Kiepert'in E.

---

⁵³ Ramsay, 1960: 140; Niketas Khoniates, IV, 195.

⁵⁴ Öden, 1999: 1.

⁵⁵ Türk, 2008: 52.

Fabricus ile beraber tekrar bölgede yaptığı araştırmalar bölgenin araştırma tarihi açısından oldukça deęerlidir⁵⁶.

Kiepert'ten sonra bölgede araştırma yapan bir diğer bilim insanı H. Schliemann'dır. 1880 yılında Kaz Dağıları'nın güneyinde H. Schliemann ve R. Virchow araştırma yapmıřtır⁵⁷. 1902 yılında T. Wiegand ve jeolog A. Philippson, Mysia bölgesi genelinde yaptığı çalışmada Edremit Körfezi'ni de araştırma sınırları içine dâhil etmiřtir⁵⁸ (**Har. 2.5**). 1911 yılında bölgeye gelen W. Leaf, özellikle Troas bölgesi ile ilgili yaptığı çalışmalarında Edremit Körfezi ve onun antik dönemdeki önemine de vurgu yapmıřtır⁵⁹. Leaf'den sonra J.M. Cook, 1950-60'lı yıllarda bölgede araştırmalar yapmıřtır⁶⁰ ancak bu araştırmalar, bu çalışma kapsamında Adramyttenos Kolpos ve Adramyttene olarak tanımlanan alan içerisinde yalnızca Antandros ile ilgili veriler sunmaktadır. Cook da Leaf gibi körfezin doğusu ve güneyinde kalan yerleşim yerlerine değinmemiştir.

Bölgede gerçekleştirilen bir diğer araştırma İ.K. Kökten tarafından Körfez'in iç kısmında yer alan Havran İlçesi'ne bağlı İnönü Köyü evresinde İnboğazı olarak adlandırılan alanda tespit edilen mağaralarda sürdürülen çalışmalar olmuştur. Bu çalışmadan başka yine prehistorik dönemler odağında, M. Özdoğan'ın 1987 yılında yaptığı ve prehistorik yerleşmelerin tespitinin ön plana alındığı yüzey araştırması çalışmaları bölgede prehistorik dönem odaklı çalışmaların başında gelmektedir⁶¹. Bu alışma, çoğunlukla bölgenin kuzey ve kuzeybatı kesiminde gerçekleştirilmiş olup yalnızca prehistorik dönemlere odaklandığı için bölgede yer alan kentler ve tarihsel süreç içerisinde geçirdikleri değişimler konusunda veri sunmamaktadır.

Özdoğan'ın çalışmalarından sonra bölgeyi bir bütün olarak ele alan en önemli alışma Homerik yerleşmelerin tanımlanması ve onların lokalizasyonları üzerine kurulu doktora çalışması kapsamında bölgede yüzey araştırması yürütmüş olan J. Stauber'in alıřmasıdır⁶². Çalışma kapsamında Stauber, körfez içerisine dâhil edilen alanlarda

---

⁵⁶ Kiepert - Fabricus, 1888; Kiepert 1889; Kiepert - Fabricus, 1894.

⁵⁷ Saka, 2006: 25.

⁵⁸ Wiegand, 1904: 254-339.

⁵⁹ Leaf, 1912: 25-45; Leaf: 1914-1916, 16-30; Leaf, 1923: 264; Saka, 2006: 25.

⁶⁰ Cook, 1973: 264-267; Saka, 2006: 26.

⁶¹ Özdoğan, 1988: 571-581.

⁶² Stauber, 1996; Stauber, 1997: 95-109.

geniş kapsamlı bir çalışma yapmış, özellikle epigrafik malzemeler üzerine yoğunlaşmıştır.

Stauber'den sonra bölgede yüzey araştırması gerçekleştiren bir diğer bilim insanı E. Beksaç'tır⁶³. Beksaç'ın Balıkesir İli'nin Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit ve Havran ilçelerinde prehistorik ve protohistorik dönemleri kapsayan çalışmaları, özellikle bölgede varlığını iddia ettiği kaya kült alanlarının tespiti üzerine yoğunlaşmıştır⁶⁴. Beksaç, bu yüzey araştırması çalışması sonunda ilk kez Adramytteion'da bilimsel kazı çalışmalarını da başlatmıştır. Hem Stauber'in hem de Beksaç'ın çalışmalarında alanlarda tespit edilen keramik malzemelere değinilmiş, bir kronoloji oluşturulmuş fakat arkeolojik malzemeler detaylı olarak ele alınmamıştır⁶⁵. Bölgede gerçekleştirilen bir başka çalışma yine doktora tezi kapsamında, A. Saka tarafından 2013-2014 yıllarında yürütülen Balıkesir İli'nin Edremit, Burhaniye, Havran ve Gömeç ilçeleri arkeolojik değerlerinin tespit edilmesi adına yürütülen yüzey araştırması çalışması olmuş, çalışma 2016 yılında tamamlanmıştır⁶⁶. Çalışma kapsamında literatürde yer alanlar yeniden değerlendirilmiş, önceki çalışmalara benzer biçimde lokalizasyon önerileri tartışılmış fakat bütüncül bir değerlendirme ortaya konulmamıştır.

Bölgede, 2015 yılında Balıkesir İli'nin Ayvalık, Edremit, Burhaniye, Havran ve Gömeç ilçelerini kapsayan ve "Adramytteion Egemenlik Alanı Yüzey Araştırmaları" başlığı altında H. M. Özgen tarafından yeni bir proje başlatılmış olup farklı dönem uzmanlarının katılımında Neolitik Dönem'den Geç Osmanlı Dönemi'ne kadar çeşitlenen kronoloji çerçevesinde tespit çalışmaları devam etmektedir⁶⁷. Adramytteion antik kentinde sürdürülen kazı çalışmalarına paralel olarak başlatılan bu çalışmada öncelikli amaç, Adramytteion egemenlik alanının tanımlanarak bu alan içerisindeki antik dönem kurgusunu anlayıp kültür envanterini oluşturmak olsa da çalışma, Edremit'ten Ayvalık'a kadar bahsedilen kronolojideki tüm kültür ürünleri değerlendirilerek Edremit Körfezi'nin tematik bağlamda irdelendiği bir proje şeklinde devam ettirilmektedir. 2015 yılında başlatılan çalışmalar, Burhaniye ve Gömeç ilçeleri

---

⁶³ Beksaç, 1999: 115-126; Beksaç, 2000: 113-122; Beksaç, 2001: 283-287; Beksaç, 2003: 85-94; Beksaç, 2004: 327-338; Beksaç, 2005: 83-91; Beksaç, 2009: 391-414.

⁶⁴ Beksaç, 2001: 287.

⁶⁵ Saka, 2016: 27.

⁶⁶ Saka, 2016.

⁶⁷ Özgen, 2017: 47-59; Özgen, 2018: 219-242.

sınırları arasında yapımı planlanan Reşitköy Barajı'nın etkisinde kalan alanlardaki kültürel envanterin tespitine yönelik olarak (**Har. 2.6**), bu bağlamda yüzey araştırması projesinin amacıyla da paralellik gösteren bir ilgide sürdürülmüştür.

Yapılması planlanan Reşitköy Barajı'nın regülatör ve pompaj hattının Dedekaya ve İnkaya arasında akan Karıncadere üzerinde kurulacak olması nedeniyle de 2015 yılında yüzey araştırması kapsamında bu alanda yapılan tespitler oldukça önemlidir. Edremit, Burhaniye, Gömeç ve Ayvalık ilçelerinde gerçekleştirilen tespitlerin başlıcaları arasında Prehistorik Dönem yerleşimleri ve Körfez prehistoryasının tarihi coğrafyasına dair veriler, Klasik-Hellenistik Dönem içerisine tarihlenen ve bölge kontrolü için birbirleriyle ilişkili savunma ağı yapıları ve yerleşimleri, tüm körfez boyunca yer alan kırsal yerleşimler, antik taş ocakları, kaya oygu mezarları, su kemerleri gibi bölge antikitesine dair veri sunabilecek korunmuş tüm kültür varlıkları bulunmaktadır. Bununla birlikte, proje bağlamında ilgili dönem uzmanlarının katılımında ilk Türk yerleşimlerine ait tamgalar ve bölgenin Osmanlı Dönemi tarihsel topoğrafyasıyla ilgili köprüler, kiliseler ve manastırlarla birlikte sivil mimari örnekleriyle muhtelif somut kültür izleri, araştırma bağlamında belgelenerek kayıt altına alınmakta ve değerlendirilmektedir.

Adramyttene içerisinde sistematik kazı çalışmaları ise ancak 2000'li yılların başlarında Adramytteion ve Antandros kentlerinde başlatılabildiği görülmüştür. Adramytteion'da yüzey araştırmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında 2001 yılında E. Beksaç başkanlığında kazı çalışmaları başlamış ve 2002-2003 yıllarında devam ettirilmiştir⁶⁸. Bizans Dönemi odağında çalışmalara 2004 yılında T. Çoruhlu başkanlığında devam edilmiş⁶⁹ ancak bu çalışmalar 2007 yılında sonlanmıştır. 2012 yılında Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesi başkanlığında M. Özgen'in bilimsel danışmanlığında Adramytteion'da kazı çalışmalarına tekrar başlanılmış olup halen devam ettirilmektedir⁷⁰.

Bir diğer bilimsel kazı çalışması ise, Edremit İlçesi'nin Altınoluk mahallesinde, mahallenin doğusunda Melis Sitesi ve civarında sürdürülen Antandros Kazıları'dır. Kentteki ilk bilimsel araştırmalar, 1991 yılında Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesi'nin

⁶⁸ Beksaç, 2002: 85-88; Beksaç, 2003: 193-202.

⁶⁹ Çoruhlu, 2006: 229-240; Çoruhlu, 2006, 479-500; Çoruhlu, 2008: 525-540.

⁷⁰ Özgen, 2013: 178-194; Özgen, 2014c: 1-18.

başlattığı kurtarma kazılarıdır. Antandros antik kentinde gerçekleştirilen çalışmalar 2000 yılından bu yana G. Polat başkanlığında devam etmektedir⁷¹.

2.2 Adramytteion (Ören)

Adramytteion kenti bugün Edremit Körfezi'nin güneyinde Balıkesir İli'nin Burhaniye İlçesi'ne bağlı Ören mahallesinde yer almaktadır. Günümüz modern yerleşiminin altında kalan kentte yapılan çalışmalar kentin Kalkolitik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar iskân gördüğünü kanıtlamaktadır⁷².

Kent; deniz, kara ticareti ve hâkim olduğu verimli topraklar sayesinde körfeze adını vermesinden de anlaşıldığı gibi antikçağda bölgenin önemli yerleşimlerinin başında gelmektedir.

2.2.1. Coğrafya

Bir liman yerleşimi olan Adramytteion, bugünkü Ören Mahallesi'nde, en yüksek yeri 20 m.'ye yaklaşan ve kendi üzerinde en kuzeydeki Bergaz Tepe olmak üzere dört tepelik barındıran bir yükseltide konumlanmakta olup bu yükseltinin aynı zamanda antik kent örgüsünün yayılım sınırlarını çizdiği de şu an için öngörülmektedir⁷³ (**Har. 2.7**).

Kentin genel topografyasını kuzeydeki Havran Çayı ve güneydeki Karıncadere arasındaki alüvyal arazi üzerinde yükselen ana yükseltiyle birlikte, bunun yaklaşık 350 m. doğusunda, yine alüvyal düzlük üzerinde 15 m. rakımla yükselen ve kent ile ilişkisi ayrıca yorumlanabilir vaziyetteki Yılanlı Tepe oluşturmaktadır (**Har. 2.8**).

2012 yılında kentte yeniden başlatılan kazı ve onarım çalışmaları ile birlikte kent ve çevresinde yürütülen paleocoğrafya çalışmaları kapsamında antik kent çevresindeki doğal ortam değişimlerini belirlemek amacıyla en derini 10 metreye kadar inen 24 adet delgi-sondaj açılmıştır. 2014 yılında kazılar kapsamında Bilecik Üniversitesi

---

⁷¹ Polat, 2003: 21; Polat ve Polat, 2005: 453-463; Polat-Polat ve Yağız, 2006: 43-55; Polat vd., 2008: 455-477; Polat vd., 2009: 39-61; Polat vd., 2010: 1-23; Polat vd., 2011: 98-122; Polat vd., 2012: 271-295; Polat vd., 2014: 135-158; Polat vd., 2017: 477-50.

⁷² Özgen, 2013: 4-13; Özgen, 2014a: 178-194; Özgen, 2014b: 78-89.

⁷³ Özgen, 2013: 4.

işbirliğinde L. Uncu tarafından başlatılan çalışmalar, başta kıyı hattındaki değişim olmak üzere, Adramytteion'un değişen fiziki coğrafyası hakkında önemli veriler sunmaya devam etmekte olup gelinen aşamada 2018 yılına kadar yapılan tespitlerin özeti aşağıda sunulmaktadır⁷⁴.

Ören ana yükseltisinin düzlüğe kavuştuğu şev bitimlerine genel olarak mutabık olan günümüz sit sınır hattının dışarısında, Ören ana yükseltisini kuşatan alüvyal alanlarda gerçekleştirilen delgi-sondajlarının verilerinden elde edilen genel stratigrafi, günümüzden 6000 yıl kadar önce, ana kaya üzerine gelen *transgresif* bir deniz ilerlemesiyle başlayıp, giderek derinleşen bir su ortamına doğru gidişi göstermektedir. Bu sığ denizel ortam, bol miktarda denizel fosil (*Cerastoderma glaucum* ve *Bittium sp.*) ve bitki kalıntısı (*Posidonia sp.*) içermekle birlikte, insana ait herhangi bir kültürel kalıntı barındırmamaktadır. Zamanla önce lagün daha sonra tatlı su gölüne dönüşen bu denizel ortam, Bergaz Tepe'nin doğusunda dalga etkisinden yoksun sakin bir ortamın (bir koy) varlığına işaret etmektedir. Bergaz Tepe'nin batı bölümüne açılan sondajların verileriyle birlikte ise tepenin antik çağın bir evresine dek, Ören ana yükseltisine bağlı, denize uzanan bir burun olduğunu ortaya koymuştur. Ören ana yükseltisinin, batısında, yer yer 1-1,5 metre kalınlığa ulaşan bu birimin üzerine, sık sık yatak değiştiren kuzeydeki Havran Çayı ve güneydeki Karınca Deresi tarafından getirilen kumlu çakıllı *flüvyal* (akarsu) depolar gelmektedir. Zaman içerisinde uzaklaşan dere yataklarına bağlı olarak alan, taşkın ovası sedimanlarından (açık renkli *siltler*) oluşan bugünkü ova yüzeyine dönüşmüştür. Anlaşıldığı üzere Adramytteion, jeolojik süreci henüz net bir kronolojiyi öne sürmek için erken olsa da, günümüz Ören'inden farklı olarak bir yarımada özelliğindedir. (Özgen, 2016a: 24.)

Kentin bugünkü sit alanının güney sınırında korunagelen Ortaçağ sur hattının güney dışarısında sürdürülen çalışmalarda ise oldukça ilginç ön verilere ulaşılmıştır. Bu alanda sürdürülen delgi sondaj çalışmasında, 3 metrede ana kayaya ulaşılmış olup, elde edilen veriler, alanda ana kaya üzerinde bir kültür tabakasının varlığına işaret etmiştir. Kültür tabakasının olasılıkla bir deprem neticesinde çöktüğü anlaşılmış, ilginç olarak, sonrasında bu alanın sığ denizle kaplandığı saptanmıştır. Bu alanın daha sonra kentin güneyinde akışını sürdüren Karıncadere'nin taşıdığı birikintiyle dolmaya başladığı anlaşılmıştır.

Uygun coğrafyasıyla, Strabon tarafından hem limanı hem de deniz üssünün bulunduğu bahsedilen kentin bu niteliği askeri ve ticari etkinliğine vurgu yapmaktadır⁷⁵. Ticaret yaptığı merkezler arasında Yunan anakarası, Ege adaları ve Akdeniz limanları ile birlikte Mısır ve Karadeniz'e kadar çok geniş bir coğrafyanın olabileceği öngörülmektedir. Yapılan çalışmalarda liman kalıntıları arasında tespit edilen köşe

⁷⁴ Özgen, 2016a: 24; Özgen, 2017a: 503-525.

⁷⁵ Strabon, XIII, 51.

derzli ve bosajlı bloklar limanın MÖ IV. yüzyıldan itibaren bir kullanım evresi olduğuna işaret etmekte olup, kullanım süreci konusunda gerek antik kaynaklardan gerekse kentte yapılan kazı çalışmalarında bulunan ithal ürünlerden Klasik Dönem'den başlayarak Bizans Dönemi'ne kadar da işlevini sürdürdüğü anlaşılmaktadır⁷⁶.

2.2.2. Tarih

Stephanos Byzantios'a göre kentin kurucusu aynı zamanda Kroisos'un kardeşi olan Lydia kralının oğlu Adramys'tir⁷⁷. Kentin adının kurucusunu çağrıştırması bu bilginin doğru olma olasılığını düşündürmektedir. Strabon da içerisinde bir Lydia kapısı yer alan kentin Lydialılar tarafından kurulduğunun söylendiğini aktarır⁷⁸.

Ancak 2012 yılında başlatılan yeni dönem kazılarıyla birlikte kentin kuzeyinde yer alan Bergaz Tepe'de Kalkolitik Dönem'den başlayarak süreklilik arz eden kültür tabakalarının varlığı ortaya konulmuştur⁷⁹. Ayrıca Son Tunç Çağ'a tarihlenen Luvi dilinde bir yazıtta yerleşimden "Atarmuta" adıyla bahsedilmektedir⁸⁰. Bazı modern kaynaklarda kent, Homeros, Strabon, Plinius gibi antik yazarlarca anılan Lyrnessos ve Leleglerin eski Pedasus şehri ile özdeşleştirilmektedir⁸¹. Ancak bu kentlerin Antandros çevresinde olması daha muhtemeldir. Bir diğer görüş, Thrak kökenli Mysialılar'a karşı bir kale olarak kurulduğu şeklindedir⁸². Son değinilen teoriyle ilgili olarak Strabon, Troia savaşı sonrası Thebe ovasının Lydler (Maionlar) ve Mysler tarafından kolonize edildiğini bildirmektedir⁸³.

Adramytteion topraklarına hâkim olan Lidya Kralı Kroisos M.Ö 546 yılında Pers Kralı II. Kyros'a yenilince Mysia bölgesi Persler'in egemenliğine geçmiştir. Adramytteion'dan bahseden en eski kaynak olan Herodotos, Pers Kralı Kserkses'in Yunan seferi sırasında geçtiği güzergâhı anlatırken, ordunun Lydia'dan Kaikos ırmağına ve Mysia'ya yöneldiğini, Kaikos'u geçtikten sonra Kane dağına sola alarak

⁷⁶ Özgen, 2013: 11; Özgen, 2014a: 185-186; Özgen, 2014b: 91.

⁷⁷ Stephanos Byzantinos, *Ethnica*, Adramytteion.

⁷⁸ Strabon, XIII: 65.

⁷⁹ Özgen, 2014a: 181-183.

⁸⁰ Zangger-Woudhuizen, 2018:50. Yazıt günümüze korunagelmemiştir. Bununla birlikte yazıtın varlığının gerçek olmadığıyla ilgili iddialar olup bu konuyla ilgili ayrı bir tartışma mevcuttur.

⁸¹ Türk, 2008: 48.

⁸² Erdoğan, 2005: 231- 235.

⁸³ Strabon, XIII, I. 8.

Atarneos içinden Karene kentine doğru yürüdüğünü, bu kentten sonra Adramytteion kentini ve Pelasg sitesi Antandros'u geçerek Thebe ovasına indiğini bildirir ve Ida Dağı'nı soluna alarak Ilion toprağına geçtiğinden bahseder⁸⁴. Ancak Stauber çalışmalarında böyle bir güzergâhı reddederek Kserkses'in Ayvacık ve Küçükkuyu arasındaki yoldan geçmiş olabileceklerini öne sürer⁸⁵.

MÖ 400 yılında Troas'tan Pergamon'a kadar aynı güzergâhı Pers kralı Artakserkses'e karşı genç Kyros'un ordusunda yer alan Yunan paralı askerleri bu kez tersten kullanmıştır⁸⁶. Güzergâhtan Adramytteion ve Kytonion üzerinden Kaikos ovasına doğru ilerlenip Mysia'dan Pergamon'a ulaşıldı denilerek bahsedilmektedir⁸⁷.

Bundan sonra Peloponnesos Savaşları'nın anlatıldığı eserde kentin adı tekrar geçmektedir; Thukydides, Deloslular'ın şikâyetleri nedeniyle Atinalılar tarafından kentlerinden kovulmalarından sonra Adramytteion'a yerleştiklerinden bahsetmektedir⁸⁸.

Daha sonra Strabon'da rastladığımız kente dair bilgiler daha detaylı olmuştur. Strabon, Astyra'nın hemen yakınında Atinalılar tarafından kolonize edilmiş hem bir limanı hem de bir deniz üssü bulunan Adramytteion kenti olduğundan bahsetmektedir⁸⁹. Ancak Strabon'un Adramytteion'u Atina kolonisi olarak göstermesi genellikle köken konusunda yanlış olduğu şeklinde yorumlanır⁹⁰. Çünkü Atinalılar'ın Delos adasından sürdürdükleri halk, Perslerin Daskyleion satrabı Pharnakes tarafından MÖ 422 yılında buraya yerleştirilir⁹¹. Bu halk kente Yunan havası verdiğinden yazarın yanlışlığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Pausanias, yeni göçmenlerin hile ile öldürüldüğünü ve çıkan olayları Pharnabazos'un yatıştırdığını bildirmektedir⁹².

Peloponnesos Savaşları'nın da etkisinde kalan bölgede Atinalılar'ın tarafında yer alan Adramytteion halkı, bölgeye gönderilen Pers satrabı tarafından cezalandırılmış, halkı katledilmiş ve Sardes'ten getirilen göçmenler kente yerleştirilmiştir⁹³. MÖ 410 yılında

---

⁸⁴ Heredotos, VII, 42.

⁸⁵ Stauber, 1997: 95-106.

⁸⁶ Türk, 2008: 47.

⁸⁷ Ksenophon, VIII, 7- 8.

⁸⁸ Thukydides, VIII, 108.

⁸⁹ Strabon, XIII, 51.

⁹⁰ Sevin, 2001: 59-60.

⁹¹ Magie, 2002: 61.

⁹² Pusanias, V. 27.

⁹³ Thukydides, V, I.

Pers komutanı Arsakes tarafından işgal edildiği ve komutanın burada bir garnizon kurduğu belirtilmektedir⁹⁴.

Büyük İskender'in Persler üzerine düzenlediği MÖ 334 yılındaki Asia seferi sırasında Granikos'u (Biga Çayı) geçtikten sonra Persleri yenilgiyi uğratmasıyla bölge genel olarak Makedon hâkimiyetine girer⁹⁵. İskender'in ardılı Lysimakhos'un komutanlarından Prepelaos, bölgeden geçerken Adramytteion'u MÖ 302 yılında fethetmiştir⁹⁶.

İskender sonrası egemenlik mücadeleleri sürecinde Pergamon Krallığı'nın egemenliğine giren bölgede, Diodoros'un anlatımıyla bölgeye bir dönem hâkim olan III. Antiokhos'un uğradığı yenilgi üzerine şehir bir Roma donanması tarafından kurtarılarak yeniden Pergamon Krallığı'na bağlanmıştır.

Pergamon Kralı III. Attalos'un MÖ 133 yılında ölümünden sonra vasiyet ettiği gibi kent Roma İmparatorluğu'na bağlanmış, böylelikle Adramytteion kenti de Asia eyaleti adı altında Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olmuştur. Kent, Roma hâkimiyetine girdikten sonra özellikle ağır vergiler ve vergi toplayıcılarının keyfi uygulamaları nedeniyle Roma yönetimine karşı tepki oluşmuştur⁹⁷. Pontus Kralı VI. Mithridates Eupator'un bölge kentlerince adeta bir kurtarıcı gibi görüldüğü bu ortamda, onun kışkırtmaları sonucu Asia'yı Latince konuşanlardan temizlemek amacıyla MÖ 88 yılında 80 ila 150 bin arasında Latin öldürülmüştür⁹⁸. Bu olaylar Pompeius'un MÖ 64 yılında Mithridates'i yenilgiye uğratmasıyla son bulmuştur. Bunun sonucunda Adramytteionlu hatip Ksenokles tüm Asia eyaletini savunmak için Roma senatosunda bir konuşma yapmak zorunda kalmıştır⁹⁹.

Adramytteion, kuruluşundan sonra en parlak devrini Roma İmparatorluğu döneminde yaşamıştır. Kent, Roma Dönemi'nde özel bir statü ile onurlandırılarak Asia Eyaleti'nin *conventus* merkezlerinden biri yapılmıştır. Başlangıçta yabancı topraklarda yaşayan Roma vatandaşları topluluğu için kullanılan *conventus* sözcüğünün Asia Eyaleti'nin idari merkezlerinden olduğu anlamında algılanmaya başladığı anlaşılmaktadır¹⁰⁰.

⁹⁴ Thukydides, VIII, 108-109; Diodoros XII, 1.10.

⁹⁵ Mansel, 1988: 437.

⁹⁶ Gürbilek, 1974: 5.

⁹⁷ Erdemir ve Gökbnar, 2007: 229-231.

⁹⁸ Erdoğan-Çakır ve Tatar, 2012: 5-6.

⁹⁹ Strabon, XIII, I, 66.

¹⁰⁰ Çapar, 1995: 735.

Roma'nın eyalet sistemi içerisinde parasal işlerin de bu merkezlerden yürütüldüğü düşünüldüğünde Adramytteion kentinin Roma hâkimiyeti dönemindeki önemine vurgu yapar niteliktedir¹⁰¹.

Kent, Doğu Roma İmparatorluğu içerisinde yoğun iskân görmüştür. Bizans İmparatorluğu'nda VII-VIII. yüzyıllarda kademeli olarak ilk *themaların* oluşturulması esnasında Adramytteion'un konum olarak bu idari birimlerden Thrakesion'un en kuzeyinde bulunduğu anlaşılmaktadır¹⁰².

XI. yüzyıl içerisinde gerçekleşen Türk akınları sonucu Bizanslılar, Anadolu'nun Adramytteion'un da içerisinde bulunduğu büyük bir kısmını kaybetmişlerdir. MS XI. yüzyıl Adramytteion'un kaderinde önem arz etmektedir. Bizans İmparatoru Aleksios I. Komnenos'un kızı ve tarihçi Anna Komnene'nin (1083-1153) bildirdiği duruma göre kalabalık bir nüfusa sahip olan Adramytteion, XI. yüzyıl sonuna doğru Ege'de kurduğu donanmayla Çaka Bey tarafından 1092 yılında yağmalanır. I. Aleksios Komnenos döneminde komutan ve yönetici Eumathios Philokales, Hellespontos'u (Çanakkale Boğazı) geçip Abydos üzerinden geldiği Adramytteion'un terk edilmiş halinden dolayı burada sanki o güne dek hiç kimsenin yaşamadığı izlenimine kapılır. Kenti yeniden canlandırarak kovulan sakinlerini Adramytteion'a yerleştirir¹⁰³. Bu müdahalenin kendisinin sefere çıktığı 1109 civarında gerçekleşmesi olasıdır¹⁰⁴.

Ancak bu yeniden canlandırma özellikle XII. yüzyılın ilk yarısında ekonomik bir refah getirmemiştir; çünkü, bu dönemde sık sık gerçekleşen Türk akınlarından Kaikos (Bakırçay) Vadisi ve Adramytteion'un kuzeyi de nasibini almış ve büyük kırsal alanlar insansızlaşmıştır¹⁰⁵. Aslında Adramytteion ve çevresi, I. Manuel Komnenos kenti surlarla çevirip insansızlaşan bölgelere kaleler¹⁰⁶ inşa edinceye kadar bu akınlardan şiddetli bir şekilde etkilenmiştir¹⁰⁷. Nitekim ikinci Haçlı Seferi'nde Haçlılar 1147-48 kışında Adramytteion'un güneyine indiklerinde, kıyı bölgesi boyunca birçok kenti

---

¹⁰¹ Yağız, 2018: 354

¹⁰² Ostrogorsky, 1991: 86-91.

¹⁰³ Komnini, 1878: 250; Özgen, 2018b: 247.

¹⁰⁴ Herrin, 2013: 87; Özgen, 2018b: 248.

¹⁰⁵ Niketas Khoniates, 1995: 195.

¹⁰⁶ Hisarköy yakınlarında yer alan Hisar Tepe Kalesi'nin Bizans Dönemi'ne tarihlenen surları ve alanda tespit edilen keramiklerin kronolojisi dikkate alındığında olasılıkla bu dönemde inşa edilen kalelerden biri olduğunu düşünmek mümkündür. Hellenistik Dönem'de de benzer fonksiyonda kullanılan alanın yaklaşık 1000 yıllık bir süreç sonrasında aynı işlevde tekrar kullanılması süreklilik açısından dikkat çekicidir.

¹⁰⁷ Vryonis, 1971: 123.

harabe halinde bulmuşlar ve yerel halkın sadece yeniden inşa edilip, sur ve kulelerle korunmuş kentlerde yaşadığını gözlemlemişlerdir¹⁰⁸. Khoniates, I. Manuel'in Türkler tarafından rahatsız edilen bu bölgedeki Khliara, Pergamon ve Adramytteion kentleri ve civarındaki birbirinden ayrı ve saldırıya açık yerleşim yerlerini birleştirerek surlarla çevirip, buradaki ovayı kuvvetli mevkilerle koruma altına alması ve ardında da yörede yoğun bir yerleştirme programı düzenlemesinin, Adramytteion'un da içinde olduğu bölgede üretimin de artmasını beraberinde getirdiğini ifade etmektedir¹⁰⁹.

XII. yüzyılın ikinci yarısında Körfez Bölgesi'nin verimini arttıran bir diğer husus Neokastra *Themasi'nin* oluşturulması olup bu durum Adramytteion'daki yerleşimin bir süre daha devamını sağlamıştır¹¹⁰.

1261'den sonra özellikle o dönem için çok önemli bir hammadde olan şap ve sabun ticaretini denetleyebilmek için önemli bir kısa yollar kavşağı olan bölgenin Cenevizlilerce denetlendiği ve Bizans yönetiminden alınan imtiyazlarla desteklenen bir özel imtiyaz bölgesi oluşturulduğu anlaşılmaktadır¹¹¹. 1284 yılında Kilise ile Arseniosçular arasındaki *synodun* Adramyttion'da toplanmış olması Anadolu'nun kuzeybatı bölümünde durumun güvenli olmasına işaret etmesine rağmen 20 yıl gibi kısa bir süre içinde bölge Türklerin eline geçmiştir¹¹².

Önce Pagan - Hristiyan çatışmalarına sahne olan ardından da deniz korsanları, Latinler, Araplar ve Anadolu Selçuklularca yağmalanan kent, XII. yüzyıldan itibaren düşüşe geçmiş, XIV. yüzyılda ise terk edilerek yerleşim iç bölgelere kaymıştır¹¹³.

Bölge 1305 yılında Karesi Devleti'nin egemenliğiyle birlikte Türk hâkimiyetine geçmiştir¹¹⁴.

---

¹⁰⁸ Vryonis, 1971: 149.

¹⁰⁹ Niketas Khoniates, 1995, 103, 194-195.

¹¹⁰ Honiatis, 1835: 194-195; Özgen, 2018b: 248.

¹¹¹ Beksaç, 2002, 196.

¹¹² Kahyaoğlu, 2010: 116; Nicol, 1999: 132.

¹¹³ Beksaç, 2003: 85- 88.

¹¹⁴ Erdoğan, 2005: 231- 235.

2.2.3. Araştırma Tarihi

Kentle ilgili ilk modern kayıt 1725'te Cornelius de Bruyn'ün Paris'te yayımlanan *Voyages de Corneille Le Buryn* adlı eserinde geçse de¹¹⁵ konu edilen harabelerin Adramytteion kentiyle ilgili olup olmadığı konusu kesin olarak anlaşılamamaktadır.

XIX. yüzyılın ilk yarısında Ambr. Firman Didot, François Pouqueville, Anton Prokesch (?) ve Charles Texier gibi Edremit Körfezi'ni ziyaret eden birçok seyyah o dönemde Troas bölgesine karşı duyulan yoğun ilgi nedeniyle buradaki kentlerin konumlarını ortaya çıkaracak kadar bölgede kalamamışlar ve Adramytteion'un bugünkü Edremit civarında olabileceği şeklinde genel kana uymuşlardır¹¹⁶. Modern araştırmacılardan C. Texier bölgeyi alüvyonların doldurduğuna inanmış ve Adramytteion'u modern Edremit çevresinde aramıştır. Strabon'un bir liman ve bir tersane ile buranın çok yakınına yerini belirlediği Edremit'in (Adramyttium) epeyce uzak arazide olduğunu, hep bu yerlerin görüntüsünün değiştiğini ve birikintilerin sonucu olarak körfezin dolmasıyla bu hale geldiğini söylemektedir¹¹⁷.

Antik kentin lokalizasyonu ile ilgili ilk doğru tespit ise XIX. yüzyılın sonunda Earinos'un kısa topografya notunda modern Edremit'in 12 km. güneybatısında Ören sahiline yerleştirilerek yapılmıştır¹¹⁸. H. Kiepert de 1888'de bu lokalizasyonun yayınına görmeden antik kaynaklarda bildirilen topografyadan yararlanarak Adramytteion'un yeri olarak aynı alanı belirlemiştir¹¹⁹.

Bölge ile ilgili ilk sistematik araştırmalar E. Beksaç tarafından 1997 yılında başlatılan prehistorik yerleşmeler yüzey araştırmaları olmuştur. Bu araştırmaları yine E. Beksaç başkanlığında 2001 – 2003 yıllarında yapılan ilk bilimsel kazılar takip etmiştir¹²⁰. 2003 – 2007 T. Çoruhlu bilimsel başkanlığında kazılar devam etmiştir¹²¹. Bizans Dönemi odağında sürdürülen bu kazılar, 2007 yılından sonra 2012 yılına kadar sekteye

---

¹¹⁵ Türk, 2008: 52.

¹¹⁶ Stauber, 1997: 98.

¹¹⁷ Texier, 2002: 339.

¹¹⁸ Stauber, 1997: 95-109; Erarios, 1875/76: 105-106.

¹¹⁹ Kiepert, 1891: 297.

¹²⁰ Beksaç, 1999: 105-126; Beksaç, 2000: 113-122; Beksaç, 2001: 283-287; Beksaç, 2003: 85-94; Beksaç, 2004a: 193-202; Beksaç, 2004b: 327-338.

¹²¹ Çoruhlu, 2006: 229-240; Çoruhlu, 2007: 479-500; Çoruhlu, 2008: 525-540.

uğramış, 2012 yılında H. M. Özgen bilimsel danışmanlığında Adramytteion kazılarına yeniden başlanmıştır¹²².

Adramytteion 2001 - 2007 yılları arasında sürdürülen kazı çalışmaları Burhaniye Belediyesi mülkiyetinde yer alan ve Ören Tepe olarak bilinen Ören mahallesi girişindeki kayaç yükseltinin olduğu bölgede gerçekleştirilmiştir (**Res. 2.1**).

Bu çalışmaların ana hedefinde, son evresi MS XII - XIII. yüzyıla tarihlenen bir kilise, Erken Bizans Dönemi'nde kullanılmış bir keramik fırını ve Geç Antik Dönem mezarları bulunmaktadır (**Res. 2.2**). Bu dönem kazıları, genel niteliği itibariyle bir nekropol(?)¹²³ kazısı tanımıyla alanın niteliğine ve kullanım süresine ait veriler ortaya koymuştur. Nitekim 2001 yılı kazısında biri bebek olmak üzere on bireye ait iskelet kalıntılarının yanında çok sayıda dağılmış hayvan iskeleti kalıntısı da ortaya çıkarılmıştır¹²⁴. 2002 yılı çalışmaları genel niteliği itibariyle, kazısı yapılmakta olan Ören Tepe mevkiinde tespit edilen kilise yapısı ve etrafından elde edilen verilerin kentnin Bizans hâkimiyetindeki dönemi ve tekil buluntularla bu dönem içerisinde Latinler ve Bizanslılar arasındaki mücadeleyi gösterir kanıtlar olduğu ileri sürülmektedir¹²⁵. 2007 yılına kadar devam eden çalışmalarda kazıların odaklandığı kilise ve çevre alanında tespit edilen Erken Ortaçağ dönemine tarihlenen keramik fırını ve kilisenin doğusunda kalıp, kuzey güney doğrultusunda uzanan, doğu yönü fresk kaplı olarak açığa çıkarılan bir mekânın duvarı ilgisinde tespitler devam ederken, en üst seviyeden itibaren MÖ VI. yüzyıl ile XIV. yüzyıllar arasına tarihlenen buluntular elde edilmiştir¹²⁶. 2007 yılı çalışmalarının ardından antik kentteki kazı çalışmaları durdurulmuştur.

2012 yılında H. M. Özgen'in bilimsel danışmanlığında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi işbirliğiyle yeni dönem kazılarına başlanılmış olup, bu çalışmalar günümüze kadar disiplinler arası bir kurguda, farklı dönem uzmanlarının katılımında,

---

¹²² Özgen, 2013: 899-910; Özgen, 2014a: 178-197; Özgen 2014b: 82-93; Özgen, 2014c: 1-18, Özgen, 2014d: 23-28; Özgen, 2016a: 22-25, Özgen, 2016b: 233-249; Özgen, 2017a: 503-525; Özgen, 2017b: 47-59; Özgen 2018a: 219-243; Özgen, 2018b: 243-254.

¹²³ Nekropol alanı olarak ifade edilen ve 2012 yılı sonrasındaki kazılarda "C Bölgesi" olarak adlandırılan alandaki mezarlar Geç Antik ve Bizans Dönemi'ne tarihlenmekte olup bu alanda mezarların yer alıyor olması iki kilise yapısıyla ve alanın kutsal adlediliyor olmasıyla ilgili olmalıdır. 2012 yılı sonrasında sürdürülen kazılarla birlikte alanın Hellen-Roma kurgusunda karşılaşılan bir Nekropol olmadığı kesinlik kazanmıştır.

¹²⁴ Beksaç, 2003: 85-88.

¹²⁵ Beksaç, 2004b: 330.

¹²⁶ Çoruhlu, 2005: 229-240; Çoruhlu, 2007: 479-500.

Ören yükseltisinin farklı noktalarındaki çalışma alanları ilgisinde devam ettirilmektedir. Bu yeni dönem kazı çalışmalarında, 2018 yılı arazi kampanyası sonuna kadar Ören topoğrafyasının farklı noktalarında 58 adet tespit sondajının yanı sıra 4 bölgede açma yöntemiyle çalışmalar sürdürülmüştür. (**Har. 2.9**). Bu son dönem çalışmalarında;

2012 çalışmalarında öncelikle Eski Yunan ve Roma Dönemi kültür tabakalarının tespiti ve kentin Arkaik Dönem öncesi hakkında veri sunabilecek alanların belgelenmesi ana hedefleri doğrultusunda iki alanda yoğunlaşmıştır¹²⁷.

Adramytteion'un erken dönemlerini (Arkaik ve öncesi) tespit amacıyla, Ören ana yükseltisinin kuzeyinde, ana yükselti ile bağımlı korur vaziyette kuzeyde ve doğuda düzlüğe, batıda ise denize hakim bir tepecik konumunda olan Bergaz Tepe, kazılar kapsamında B bölgesi adı verilerek tespit sondajları vasıtasıyla belgelenmiştir.

Bergaz Tepe'de yapılan çalışmalar, Kalkolitik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar uzanan kültür katlarının izlerini sunmuştur. En alt kotlarda, aralarında az sayıda el yapımı malzemenin bulunduğu perdahlı Kalkolitik Dönem keramikleri ve dilgi tespit edilmiştir (**Res. 2.3**). Tunç Dönemi'ne tarihlenen malzeme grupları, açıkılı açkısız çeşitlenen memecikli ve kazıma bezekli formların bulunduğu keramiklerden oluşmaktadır (**Res. 2.4**). Yoğunlukla gelen bir başka grup, paralellerini yakın bölgede Troia'dan bildiğimiz Protogeometric Gray Wares olarak bilinen, diğer taraftan "Kuzeybatı Anadolu Gri Keramiği" olarak da adlandırılan ve kabaca Tunç Dönemi ardılı bir geleneğin, Demir Çağı'ndan Arkaik Dönem'e kadar uzanan yansıması olarak nitelendirilebilen keramik grubudur¹²⁸ (**Res. 2.5**). Oldukça fazla sayıda parçalar halinde ele geçen polychrome geometrik desenlerin ve hayvan figürlerinin resmedildiği MÖ VII. yüzyılın Proto-Korinth vazoları, yine MÖ VII. yüzyılın sonuna tarihlenen Ionia Kuşlu Kâseleri ve paralelleriyle aynı yüzyılın ortalarına tarihlenen Wild Goath üslubunda farklı formlara ait parçalar da Bergaz Tepe buluntuları arasındadır¹²⁹ (**Res. 2.6**). Parçalar halinde ele geçen ince işçilikli kırmızı figürlü kaplar, batı yamacı kâseleri ve diğer siyah firnisli kaplar ise yerleşimin Klasik ve Hellenistik

---

¹²⁷ Özgen, 2014a: 181.

¹²⁸ Özgen, 2014a: 182; Özgen, 2013: 8.

¹²⁹ Özgen, 2013: 8.

Dönem zenginliğini göstermektedir (**Res. 2.7**). Farklı üretim merkezlerinin sigilatta gruplarıyla Roma Dönemi'nin nitelikli kapları buluntular arasındadır (**Res. 2.8**).

Bunun yanı sıra, Bergaz Tepe'nin güneydoğusunda, Ören yükseltisinin kuzey yamaçlarının, kentin Roma Dönemi'nde, cadde düzenlemeleriyle birlikte konut alanı olarak tercih edilen bölgesi olduğu, alanda yapılan sondajlar vasıtasıyla tespit edilmiştir¹³⁰.

Tüm keramik gruplarıyla kesintisiz bir süreklilik içerisindeki verilerin varlığı, Adramytteion'un kuşkusuz belirli deniz rotalarında yerini almış vaziyetteki faaliyetleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda yerleşimin korunagelen limanı üzerinde bazı tespitlerde bulunulmuştur¹³¹ (**Res. 2.9**).

Liman kalıntıları, günümüzde sığlık alanda su altında bulunmaktadır. Mendirek, sahilden batıya doğru yaklaşık 150 m. ve buradan da kavisli bir dönüş yaparak 100 m. kadar kuzeye doğru devam etmektedir. Mendireğin gövdesini 1.45 m. genişliğinde, birbirine 8 m. mesafede iki paralel ana duvar oluşturmaktadır (**Res. 2.10**). Yoğun dolgusunun yanı sıra, geç dönemde üst sıralarının sökülerek alındığı anlaşılan mendireğin bazı kısımlarda üç sıraya kadar izlenebilen duvarı, *izodomik* bir yapıda inşa edildiğini göstermektedir. Mendireğin paralel iki duvarı arasına, bu duvarları dik kesecek biçimde çok sayıda destek duvarı yapılmıştır. Atkı duvarı olarak da anılabilecek bu duvarların ikili biçimde ve sistematik olarak yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Toplamda beş atkı duvarı çifti yerleştirilmiştir. Özellikle kıyıya yakın bölgede gözlenebildiği üzere, duvarların arasındaki boşluğu doldurduğu anlaşılan hidrolik beton harçlı moloz taş dolguyla birlikte sandık duvar oluşturularak sağlam ve monolit bir mendirek gövdesinin inşa edildiği anlaşılmaktadır. Mendirek duvarının dağılmış blokları arasında çok sayıda bosajlı ve köşe profilli bloklar bulunmaktadır (**Res. 2.11**). Köşe profilli ve bosajlı bu blokların MÖ IV. yüzyıldan geçte tarihlenmeyen yapılarda kullanıldığı Ege Havzası'nda birçok merkezden bilinmektedir. Dolayısıyla bu iki olgu, limanın çok erken dönemden itibaren değişik evrelere ve planlamalara konu olabileceğini göstermektedir. Günümüzde tamamı su altında bulunan mendireğin ana kara ile birleştiği güney duvarlarının tam olarak nerede başladığı, dolgu nedeniyle görülememekte olup mendireğe ait ilk blok, kumsal kıyı şeridinden 15 m. açıkta

¹³⁰ Özgen, 2016b: 236.

¹³¹ Özgen, 2014a: 185-186; Özgen, 2013: 11-12.

bulunmaktadır. Mendireğin sadece bu bölümünde, toplam 12 blok sırasında tek sıra halinde “kırlangıç” veya “kelebek kanadı” olarak adlandırılan kenet yuvaları görülmektedir (**Res. 2.12**).

2012-2013 yıllarında son dönem çalışmalarında ilk kazısı yapılan alan olan A Bölgesi, yerleşimin deniz kıyısında, 11 m. yükselti üzerinde, antik limana ilişkili bir noktada ve çevresinde Roma Dönemi’ne tarihlenen mimari elemanlarının devşirme kullanımlarının da saptandığı bölgededir. Gerçekleştirilen çalışmalarda, ana aksı güneydoğu – kuzeybatı doğrultulu ortak duvarın güneyinde sıralanan, beş adet mekân bütünü ve bu kompleksin devşirme kullanımlı kuru duvar örgülü mimarisinden ayrı bir yapısal durum sunan, kireç tabanlı ve mekân duvarlarında harç kullanımının saptandığı bir yapı açığa çıkarılmıştır¹³² (**Res. 2.13**).

Yapının fonksiyonu, bir kısmı da kendi içine çökmüş vaziyette mekân köşelerinde bulunan, kaba nitelikli depolama kaplarının kalıntılarında yorumlanabilmektedir. Buna göre, deniz vasıtasıyla yapılan ticari faaliyetler için de uygun konumuyla, yapının depolama amaçlı kullanım görmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Açmanın tamamında mekânlarla ilişkili temel kotları seviyesinden elde edilen keramik malzemeyle mekân bütünü’nün kabaca Orta Bizans Dönemi boyunca evreli vaziyette kullanım gördüğünü söylemek mümkündür¹³³.

Kuzey açmanın doğusunda, toprak renginde bölgesel değişime paralel olarak, parçalar halinde ele geçen bir büyük kap içerisinde korunduğu anlaşılan toplu buluntu grubu, tahribe uğramayan evvelki kültür katlarının somut kalıntılarını bize sunmuştur. Bu toplu grup, tüme yakın korunmuşluğu ile dikkat çekici nitelikte *kantharos*, *amphoriskos* ve minyatür *hydria* formlarıyla MÖ III. yüzyılın ince işçiliğini yansıtır niteliktedir (**Res. 2.14**). Bununla birlikte, Klasik - Hellenistik Dönem kültür katlarının altında, Bergaz Tepe’de bolca saptandığı üzere, Arkaik Dönem keramik grupları ve Lydia keramik gruplarına ait buluntular ele geçmiştir¹³⁴ (**Res. 2.15**).

2000-2006 yılları arasında Geç Antik ve Bizans Dönemi odağında sürdürülen geçmiş kazı çalışmalarının ana hedefinde bulunan ve son evresi MS XII - XIII. yüzyıllara tarihlenen bir kilise, Erken Bizans Dönemi’nde kullanılmış bir keramik fırını ve Geç

¹³² Özgen, 2014a: 183-184; Özgen, 2013: 7-9.

¹³³ Özgen, 2014a: 184; Özgen, 2013: 8-9.

¹³⁴ Özgen, 2014a: 183; Özgen, 2013: 7.

Antik Dönem mezarlarının tespit edildiği alan, 2012 yılında başlatılan yeni dönem kazıları kapsamında “C Bölgesi” olarak adlandırılmıştır. Alan, Adramytteion Antik Kenti’nin başlıca yükseltilerinden biri üzerinde konumlanmaktadır (**Res. 2.16**).

Yeni dönem kazılarında açılan sondajlarda, apsisli bir yapının temelleri tespit edilmiş ve alt kotlarda daha erken bir mimari düzenleme kendini göstermeye başlamıştır. Bir önceki evrede tespit edildiği gibi, yeni seviyede de açmanın kuzeydoğu köşesinden güneybatı köşesine doğru uzanan apsisli bir duvar temeli ile karşılaşmıştır. Apsisin ebatı göz önüne alındığında, bir üst kotta yer alan daha geç evredeki ikincil kullanım mimariden daha büyük bir yapıya rastlanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yeni tespit edilen büyük apsis duvarının iç yüzeyinin çok renkli boyamanın görüldüğü madalyon motifleriyle bezenen eşkenar dörtgen baklava dilimleri ve haç motifli freskle kaplı olması bu yapının daha nitelikli bir işçiliğe sahip olduğunu da destekleyen diğer bir kanıttır¹³⁵(**Res. 2.17**). Yapı ve çevresinde sürdürülen çalışmalarda 2018 yılı kazı kampanyası sonuna kadar farklı dönemlere tarihlenen 18 adet mezar tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmalar neticesinde, açığa çıkarılan yapının Bizans Dönemi’ne tarihlenen yeni bir kilise yapısı olduğu anlaşılmıştır. Yapıda yer alan dönüştürülmüş apsislerden erken olanının VIII. yüzyılda inşa edildiği anlaşılmış, kazılar sonucu elde edilen veriler doğrultusunda X-XI. yüzyılda revize edilip daraltılarak tadilat geçirdiği görülmüştür. Daraltılmış apsisli yeni yapının mezar şapel niteliği kazandırılarak yeniden kullanıldığı anlaşılmıştır.

Bu bağlamda alan geneliyle birlikte düşünüldüğünde, Ören Tepe güneyinde konumlanan ve kazısı 2000’li yıllarda tamamlanan kilisenin kullanımda olduğu dönemlerde, tespiti yeni yapılan bu erken kilisenin, mezar şapeli olarak dönüştürülüp kullanım gördüğü anlaşılmaktadır.

Apsisin doğu dışında, ulaşılan alt kotlarda, bir Roma yapısının yıkım evresine ait toprak dolgu içerisinde dağınık halde duvar resmi parçaları tespit edilmiştir. Devam eden seviyelerde sondajın doğu kenarına paralel, kuzey güney doğrultusunda sondaj boyunca devam eden temel bloklarına ulaşılmıştır. Bu temel bloklarının kotu ve temelin sonlandığı kottan ele geçen en geç keramik grubu, Doğu sigillataları olup kabaca MS II. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir.

---

¹³⁵ Özgen, 2016a: 24.

Kazı çalışmaları gerçekleştirilen bir diğer alan, modern Su Deposu ve Ören Tepe yükseltilerinin arasındaki sırt üzerinde konumlanan ve çalışmalar kapsamında “D Bölgesi” adı verilen alan olmuştur (**Res. 2.18**).

Bölgede MS XII - XIII. yüzyıllarda kullanım gören mekânlara ait çok evreli bir temel mimarisi açığa çıkarılmıştır. Kuzeyde tüm açma boyunca doğu-batı doğrultusunda uzanan, 2,80 m. kalınlığında, moloz taşlarla yapılmış bir düzenlemeye dayanan, her yönde ortalama 0,8 m. kalınlıkta irili ufaklı taşlardan kuru duvar örgüsünde inşa edilen duvarlara sahip, birçok bölümden oluşan mekân bütünü açığa çıkarılmıştır. Kendi kuyu ve su dağıtım alt yapı sisteminin bulunduğu yapıda, mekânların birden çok girişi olduğu aynı kottaki eşik düzenlemelerinden anlaşılmaktadır. D Bölgesi'nin mimari verileri, bu mekânların işlevlerinin günlük yaşama ilişkin olabileceğini göstermektedir. Buluntular, büyük oranda mutfak ve sofralar kaplarıdır. Bu da açığa çıkarılan mekânların, konut amaçlı oluşturulmuş çok evreli sivil mekânlar olduklarını düşündürmektedir¹³⁶.

Günümüzde Belediye Lojmanları'nın arkasında kalan ve 2013 yılında gerçekleştirilen sondaj verileriyle Roma Dönemi'nin nitelikli bir kamu yapısının varlığına dair somut veriler sunan alan, gerekli tahsis işlemlerinin ardından “E Yapısı” olarak adlandırılmıştır (**Res. 2.19**).

E Yapısı, bahsedildiği üzere Roma Dönemi bir kamu yapısını sunmasının dışında üst kotlardan itibaren Adramytteion genelinde karşılaştığımız Orta ve Geç Bizans Dönemi çok evreli mimari düzenlemelerin paralellerini de sunmaktadır (**Res. 2.20**). Yapının orijinal düzenlemesine dair ipuçları sunan alt kotlarda, yeni bir mimari düzenleme kısmen açığa çıkarılmıştır. Buna göre, yapı bütünüünün erken evrelere işaret eden kesme taş bloklarının yanı sıra, harçlı moloz dolgu kullanımında, kısmen devşirme malzemeler kullanılarak, kısmen de daha niteliksiz, yer yer kendi içerisinde ayrı mimari evrelere işaret eden duvar örgüleriyle devam ettirildiği tespit edilmiştir.

Devam eden çalışmalar neticesinde, yapının kuzeyine yıkılmış halde konumlanan harçlı tuğla duvar örgüleri saptanmıştır. Devamında, üzeri ince bir kireç tabakasıyla bilinçli olarak düzgünce kaplandığı anlaşılan mozaik taban tespit edilmiştir (**Res. 2.21**). Söz konusu taban siyah ve beyaz teserralardan oluşmakta olup, geometrik ve bitkisel bezemelerin birlikte kullanıldığı dörtgen bir bordür ile sınırlanan merkez motif

---

¹³⁶ Özgen, 2014d: 24-25.

etrafında gelişen, iç içe geçen dairesel formlu desenlere sahiptir. Birbiriyle ilişkili dairesel motifler, merkezde bitkisel motifli bordür içerisinde geometrik düzenlemelerin benzerlerine MS II-III. yüzyıllarda rastlanıldığı bilinmektedir. Mozaik tabana batıda sınır oluşturacak vaziyette, kuzey - güney doğrultusunda ilerleyen, yapının güney geçişi hizasında batıya dönüş yaparak devam eden künk hattı da aynı seviyelerde tespit edilmiştir. Yapının ana girişine geçiş sunan cadde tabanı üzerine yıkılmış vaziyette korunan ve tonoz formunda olduğu anlaşılan harçlı tuğla örgünün ana kütesinden bağımsız parçaları, belgelenecek kaldırılmıştır. Aynı zamanda güney geçişe batıya dönüş yaparak devam eden künk hattının da, cadde tabanının tahrip olmuş kısımlarından anlaşıldığı üzere, bu yönde devam eden taban altı düzenlemeye ait olduğu anlaşılmıştır. Bu durum da, yıkılmış vaziyette korunagelen tonoz, cadde tabanı, mermer tabanlar ve de drenaj amaçlı künk hattının aynı evrenin düzenlemeleri olduğunu göstermiştir. Tüm bu düzenlemelerin, yukarıda da bahsedildiği üzere mozaik tabanın sonrasındaki bir evreye ait olduğu anlaşılmaktadır¹³⁷.

Yapı özelinde diğer bir tespit, yapı geçişlerinin ve bu geçişlerin her iki yanındaki ayaklarının batı önünde, kuzey - güney doğrultusunda uzanan bir kanalın varlığıdır. Söz konusu kanal, yapının orijinal evresinin drenajı niteliğinde olup yapının kireçtaşı temel bloklarıyla ilişkili olarak, yapı boyunca güneye devamlılık göstermektedir. Böylelikle antik limana bakan girişin hemen önünde oldukça itinalı bir drenaj kanalına sahip yapının avlusu, zemin seviyesinde kısmen açığa çıkarılmıştır. İtinalı mozaik tabanı ve görece büyük ebatları, yapının oldukça nitelikli yapısal karakterini yansıtmaktadır. Üst örtüsünün tonozla geçildiği yapı, kentin muhtemel kamusal donatılarının yorumlanabilen ve korunagelen somut ilk örneklerinden biri durumundadır¹³⁸.

2012 yılında kentte başlatılan yeni dönem kazılarında, 2018 yılı kazı sezonunu da kapsayan 7 yıllık süre zarfında kentin tarihsel süreç içerisindeki yayılımını ve bu yayılımın değişimini saptamak amacıyla günümüzde sit alanında kalan bölge içerisinde 58 adet arkeolojik sondaj gerçekleştirilmiştir. Bu sondajlar vasıtasıyla kent genelinde özellikle Arkaik Dönem öncesiyle ilgili tespitlerin yapıldığı Bergaz Tepe'nin MS VII. yüzyıl sonrasında terk edilerek yerleşimin, kazı çalışmalarında "C"

---

¹³⁷ Özgen, 2014d: 24-27.

¹³⁸ Özgen, 2016a: 23.

ve “D” bölgesi olarak isimlendirilen Ören Tepe’ye doğru yani güney kısımlara kaydığı tespit edilmiştir (**Har. 2.10**).

Adramytteion, özellikle 2012 yılı kazıları sonrasında elde edilen verilerden anlaşıldığı üzere, tarihi kaynakların vurguladığı gibi bölgenin en önemli kenti konumundadır. Yerleşim tarihi Kalkolitik Dönem’e kadar gitmekle birlikte özellikle Klasik Dönem’den itibaren kentin, konumunun da sağladığı avantajla birlikte, bilhassa ticaretle zenginleştiği anlaşılmaktadır. Roma hâkimiyetinde en parlak dönemini yaşayan Adramytteion, Bizans Dönemi’nde de önemini korumuş, bölgenin Türk hâkimiyetine geçtiği XIV. yüzyılın başlarına kadar iskân, dönem dönem azalmakla birlikte kesintisiz bir biçimde sürmüştür.

3. DEDEKAYA YERLEŞİMİ

Kayalık topoğrafyanın yerleŐim mimarisinin ana karakterinde belirleyici olduğu Dedekaya'daki antik yerleŐimde yapılan belgelenmeler, alt baŐlıklar halinde aŐaĐıda sunulmaktadır. Bu belgelenmeye konu olan unsurlar, yerleŐim mimarisinin ŐekilleniŐi hakkında aŐık kanıtlar sunan kaya üzerinde takip edilebilen duvar temeli izleri, ana kayaya oyulmuŐ sarnıŐ, yapı malzemesinin temini iŐin kullanım gormuŐ olduğu yine ana kaya üzerindeki izlerle tespit edilen alanlar, yerleŐimin ũst kotlarına ulaŐmaya imkân veren ana kayaya oygu merdiven sıraları ile alan genelinde yũzeyden tespit edilen kũŐuk buluntulardır. Dedekaya yerleŐimine yakınlığı ile konum olarak yerleŐim ilgisinde űngorũlen İnkaya kaya sığınağındaki oygulara ise, yine ayrı bir baŐlık olarak tezin belgelenme bűlũmũnde yer verilmiŐtir (**Res. 3.1**).

3.1. Konum

Dedekaya yerleşimi, gũnũmũzde Balıkesir ili, Burhaniye ilŐesinin Bahadınlı ve Karadere mahalleleri arasında, Karadere Mahallesi mũlki sınırları iÇerisinde, WGS 1984 UTM Zone 35N koordinat sisteminde 27°2'2.568"E ve 39°26'46.982"N koordinatlarında yer almaktadır (**Har. 4.1**). Yerleşim, Burhaniye ilŐesinden Karıncadere'yi sağına alarak gũneydoĐu istikametindeki Bahadınlı Mahallesi'ne (yaklaşık 7,5 km.) ulaşan yolun Karadere Mahallesi'ne olan devamının 1,3 km. sonrasında, sağda, yolun yaklaşık 50 m. gũneyinde, Karıncadere'ye bakan tarafında konumlanmaktadır.

Karadere'nin kuzeyinde, andezit ana kayanın yer yer zemin teŐkil ettiği eğimli yamaŐ ve en ũst kotundaki iki ana kaya űbeĐi ile Őevresinde izleri sũrũlebilen yerleŐim, yaklaŐık gũneydoĐu – kuzeybatı doğrultusunda akıŐını sũrdũren Karıncadere'nin (Oillos) oluŐturduĐu vadiye hâkim bir noktada bulunmaktadır (**Res. 3.2**). YerleŐim, ũst kotu itibariyle Őevresindeki daha yũksek rakımda uzanan yũkseltiler arasından vadinin kuzeybatıda dũzluĐe ulaŐtıĐı coğrafyaya, Edremit dũzluĐũne (Thebe Ovası) kısmi gűrũŐ aŐısına sahip bir konumdadır (**Res. 3.3**) (**Har. 4.2**).

Dedekaya yerleŐiminin topoĐrafik konumu, bűlgede tespit edilen savunma yerleŐimlerinden Hisarkale ve Asarkaya'ya gűz teması sunmaktadır. YerleŐim, en

yakın antik kent olan Adramytteion'un güneydoğusunda, kuş uçuşu 11 km. mesafededir.

3.2 Araştırma Tarihi

Yerleşim üzerine ilk değinmeler, E. Beksaç tarafından 1998-2000 yılları arasında sürdürülen yüzey araştırması kapsamındaki değerlendirmeler olmuştur¹³⁹. Bu çalışmalar kapsamında Beksaç, yerleşime dair yeterli belgeleme sunmaksızın Dedekaya'nın arınma havuzları, alev çukurları, kutsal taht ve kaya sunaklarına sahip, MÖ X. yüzyıla tarihlenen ve Demir Çağı ilgisinde tutulan "Trak-Frig" tipinde bir kaya/kült kompleksi olduğu yönünde değerlendirmelerde bulunmuştur¹⁴⁰.

A. Saka, 2016 yılında tamamladığı Antik Dönem'de Edremit Körfezi başlıklı doktora tezi kapsamında Dedekaya'daki antik yerleşimden, Beksaç'ın yerleşime değindiği literatür üzerinden yaptığı değerlendirme ile bahseden diğer bir araştırmacı olup, Beksaç'ın yerleşim üzerine yaptığı değerlendirmeleri esas almıştır¹⁴¹.

Alan, 2015 yılında H. M. Özgen başkanlığında başlatılan yüzey araştırmaları kapsamında belgelenerek yeniden değerlendirilmiş ve önceki araştırmacıların yorumlarından farklı olarak Geç Klasik - Hellenistik Dönem'e tarihlenen tahkimli karakol yerleşimi olarak değerlendirilmiştir¹⁴². Dedekaya'daki antik yerleşimin, gerek önceki literatürdeki farklı değerlendirmelerin varlığı, gerekse yerleşimin detaylı belgelenerek yorumlanması hususunun Edremit Körfezi'nde bulunan ve benzer durumda literatürde farklı yorumlanan bazı antik yerleşimler için de bir örnek çalışma teşkil edeceği göz önüne alınarak burada sunulan yüksek lisans tezine konu olması kararlaştırılmış, bu kapsamda çalışmalar Özgen tarafından sürdürülen yüzey araştırmalarının bir alt projesi olarak üstlenilmiştir.

---

¹³⁹ Beksaç, 1999: 105-126; Beksaç, 2000: 113-122; Beksaç, 2001: 283-287; Beksaç, 2004a: 193-202.

¹⁴⁰ Beksaç, 2005: 29-30; Beksaç, 2001: 117; Gücü, 2014: 10. Karşı görüş için Bknz. Özgen, 2017b: 47-59; Özgen, 2018a: 219-243.

¹⁴¹ Saka, 2016: 257-264.

¹⁴² Özgen, 2017b: 52-53.

3.3 Topoğrafyası

Dedekaya yerleşiminde sürdürülen belgeleme çalışmaları, yerleşimin topoğrafyası esas alınarak farklı alt başlıklar altında, işlev ve konum gözetilerek gruplanmıştır. Arkeolojik veriler de bu gruplama altında sunulmaktadır.

Bu bağlamda en üst kotta yer alan ve birbirinden farklı yükseklikte iki ana kaya öbeğinden oluşan alan, kot farklılıkları göz önüne alınarak üst yerleşim ana başlığı altında “A1” ve “A2” olarak tanımlanmıştır. Üst yerleşimin kayaç zemine sahip güney yamacında kalan ve merdivenli giriş ile belirgin temel iz sıralarının tespit edildiği alan “B” olarak adlandırılmıştır. Bunların yanı sıra, üst yerleşimin kuzeybatısından güneybatısına kadar olan yamaçlarında, arkeolojik buluntuların yanı sıra kısmi olarak yapı malzemesi temini amacıyla taş alımı için de kullanıldığı ana kaya üzerindeki izlerden anlaşılan alanlar TO olarak lejantlanmıştır. Bu alanlar, üst yerleşimin belirtilen yönlerinde yamaç boyunca üç teras halinde yayılım göstermekte olup geneli yamaç yerleşimi olarak adlandırılmıştır (**Res 3.4**). Vadinin karşısında, Dedekaya'nın güneyinde, Dedekaya Yerleşimi'ne yakınlığı ile konum olarak yerleşim ilgisinde değerlendirilen İnkaya kaya sığınağında kaya fasatına oyulan bir niş ve teknenin belgelendiği alan da ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

Ana kayanın her daim mimarinin bir parçası olarak kullanım gördüğü Dedekaya genelinde, yerleşim planı esas olarak günümüze korunagelmeyen duvar sıraları ana kaya zemine tasarlanan temel iz sıraları ve basamakları ile anlaşılabilir. Bu çerçevede, tez kapsamındaki tasvirlerin takibini kolaylaştıracak nitelikte bölüm içi anlatımlarda parantez içerisinde ilgili temel sıra veya basamaklarını refere etmek amacıyla tüm izler numaralandırılmış olup, numaralandırılmış vaziyet planı ayrı olarak sunulmaktadır (**Ek - E**).

3.3.1 Üst Yerleşim

Üst yerleşim olarak tanımlanan kayalık alan, en üst kotta yer alan ve birbirinden farklı yükseklikte iki ana kaya öbeğinden oluşmaktadır. Alanın 140 - 146 m. kot aralığında kalan A1, tahkimli yerleşimin en yüksek terasını oluşturmaktadır. A1'in güneybatı birleşiminde, daha alçak kotta konumlanan A2, yine bir teras niteliğindedir. Her iki alanı bütüncül olarak çevrelediği temel izlerinden takip edilebilen durum, bu alanların

birbiriyle ilişkili bir tahkimat içerisinde bir bütün olarak kullanım gördüğünü ortaya koymaktadır. Söz konusu A1 ve A2 alanlarını çevrelediği tespit edilen tahkimat duvarının ana kaya üzerindeki temel izi sıraları, bu bütüncül alanın kuzey, batı ve güney kenarlarında, farklı büyüklükte ve her teras için yaklaşık aynı kot üzerinde kısmen korunagelmıştır. Üst yerleşim dâhilinde ana kaya zemine dörtgen formda oyulmuş bir sarnıç da bulunmakta olup, A2 kapsamında detaylıca ele alınmıştır.

3.3.1.1 A1 Alanı

Yerleşimin en üst kottaki terası niteliğinde 146 m. kotunda yer alan A1, kabaca dairesel formda yüzey sunan ana kaya zeminli alanı tanımlamaktadır (**Res. 3.5**). A1, bir alt kotta yer alan kaya öbeğinin terasına (A2) bakan güneybatı kenarı kısmen hariç tüm çevresi boyunca takip eder halde, farklı ebatlarda duvar sıralarını oluşturan blokların oturtulduğu, ana kaya zemine oyulmuş temel iz sıralarıyla çevrenmiştir (**Res. 3.6**). Bu izlerden, güneydoğu, güney ve güneybatı kenardakiler (73-78, 260-262, 182) kısmen belirgin bir hat sunmaktayken, A1'in batı ve kuzeybatısında devam edip (79-83), kuzeydoğu kenarı boyunca tespit edilen izlerle (88-99) birleşen ve devamında güneybatıya yönelerek (99-104) güneydoğudaki izlerle buluşan sıralar oldukça net takip edilebilmektedir. Böylelikle, korunagelmeyen tahkim duvarlarının ana kaya üzerindeki temel iz sıraları, planda A1'in A2'ye bakan yönü hariç tüm çevresi boyunca kapalı bir alan yaratır halde belgelenmiştir. A1'in A2'ye bakan kenarı boyunca doğal erozyon veya tahribatın sunduğu netice de göz önüne alınarak korunagelen tek temel izinin (182), A1 ve A2 bütünleşik tahkimi içerisinde, kot farkı da düşünülerek ayrı bir alan yaratacak şekilde planlanmış olması veyahut tahkim duvarı yüksekliğinin A2'den A1 kotuna ulaştığı düzlemde, bu bütünleşik tahkim içerisinde hemzeminlik yaratmak amacıyla tasarlandığı düşünülebilir.

A1'i çevreleyen temel izlerinin ebatları göz önüne alındığında, kayaç zeminin eğimli bölümlerinde görülen temel basamaklarının ortalama derinliği 30 cm. olup, A1'in doğu, güney ve batı kenarı boyunca gözlemlenen temel iz ve basamaklarının ortalama genişliği 35 – 40 cm., kuzey yönündekiler ise ortalama 70 cm. gibi nispeten daha geniş mahiyettedir. Alanın kuzeybatısında, eğimin az olduğu bölümde gözlemlenen temel izi, en uzun ebata sahip olup yaklaşık 1 m.'ye ulaşmaktadır (**Res. 3.7-3.8**).

A1'in bir alt kaya öbeği üzerindeki teras alanı olan A2 ile ilişkisi düşünüldüğünde, A1 ve A2'yi bütüncül olarak çevrelediği temel izlerinden anlaşılan tahkimat duvarının üst kotta A1'e ulaştığı kısımlardaki temel basamak sıraları (79-83 ve 260-262), A2'deki temel izlerini (165 ve 258, 259) karşılar niteliğiyle bu ilişki için anlaşılabilir bir görünüm sunmaktadır (**Res. 3.9**). A1 ve A2 bütünleşikliği, böylelikle plan bazında "L" formunda bir şekil sunmaktadır.

3.3.1.2 A2 Alanı

A1'in güneybatı bitişiğinde ve yaklaşık 2 m. daha düşük kotta bir teras düzlemini sunan ana kaya öbeği A2 olarak adlandırılmıştır (**Res. 3.10**). Yüzeyi kabaca dikdörtgen formda bir düzlem sunan A2 üzerinde kayaya oyulmuş bir adet sarnıç yer almaktadır. A1'de olduğu üzere, A2'nin de tüm yönlerde kenar hattında yer yer gözlemlenebilen temel izi sıraları yer almakta olup bunlardan özellikle kuzey ve güney kenarlardaki temel izleri süreklilik arz etmektedir. Tespit edilen temel basamak izleri vasıtasıyla alanın, kuzeyinde ve kuzeybatısında çift sıra halinde olmak üzere, üst kot bitişiğindeki diğer teras olan A1'e bakan kuzeydoğu kısmı hariç, tamamen tahkim edildiği anlaşılmaktadır (**Res. 3.11-3.12**).

Alanın en doğusunda 142 m. kotunda, A1'in konumlandığı kuzeydoğu yönünden güneybatıya yönelen iki temel izinden oluşan sıra tespit edilmiştir (258-259) (Fotoğraf). Bu izlerin batısında, A2'nin güney kenarı boyunca bu hattı büyük ölçüde takip eden temel izleri belgelenmiştir (175-167) (Fotoğraf). A2'nin batı kenarında, güney temel izi sırasının takip edilemeyen batı sonu ile ilişkisi var olduğu düşünülen, daha düşük kotta güney – kuzey yönünde devam eden iki sıralı bir temel izi doğrultusu (149-152), A2'nin kuzey kenarı boyunca batı – doğu doğrultusunda devam eden ve yine çift sıralı olduğu anlaşılan izlerle (251-255, 153-165) ilişki içerisindedir. Böylelikle bu temel izleri üzerine oturan tahkim sisteminin A2 çevresini bitişik üst kotundaki A1'e bakan tarafı hariç çevrelemiş olduğu aşikârdır.

A2'yi (aynı zamanda A1-A2 bütünleşik alanının bir kısmını) çevreleyen temel izlerinin genel ebatlarına bakıldığında, teras üzerinde eğim vermeyen düzlemlerde temel izi uzunluklarının en fazla 2,40 m.'ye ulaştığı (166) gözlemlenmiştir. Bu nitelikte nispeten uzun temel izleri, A2'nin güney ve kuzey kenarında

konumlanmaktadır. Temel izi genişliklerinde ise net bir standart bulunmamakta olup, ortalama 60 cm.'dir (**Res. 3.13-14**).

A2'nin dâhilinde, hemen hemen merkezinde, ana kaya zemine dörtgen formda ve doğu ve batı kenarında ağız kısmı profillendirilmiş bir sarnıç oyulmuştur (**Res. 3.15**). Sarnıç 2.27 x 1.99 m. ebatlarında ve 1.30 m. derinliğinde tasarlanmış olup, buna göre 5.87 m³ hacmine sahiptir.

Dedekaya yerleşiminin, güneyinde vadi içerisinde akışını sürdüren Karıncadere'nin buradaki yerleşimin ihtiyacını karşılaması antikçağ için de olasıdır. Yerleşimin en yüksek ikinci terasında konumlanan A2 dâhilindeki kaya oygu sarnıç olasılıkla yağmur suyundan faydalanarak, üst kottaki su ihtiyacı için kullanılmış olmalıdır. Bununla birlikte yaz aylarında Karıncadere'nin kuruma olasılığı ve tahkimli üst yerleşimin kendi içine kapandığı olağandışı durumlar, depolama ihtiyacını elzem hususlar olarak düşünülebilir.

Kareye yakın dikdörtgen formundaki sarnıcın doğu ve batı kenar ağızları, muhtemelen sarnıcın üstünü örten ahşap konstrüksiyon için profillendirilmiş durumdadır. Sarnıcın batı kenarının kuzey ucunda, kullanımında işlevi olduğu düşünülebilir konumda, 80 x 33 cm. ebatlarında ana kayaya traşlanan ve eşik formlu bir düzlem ve bunun batısında, kuzey – güney doğrultusunda ana kayanın tesviye edildiği bir düzenleme mevcuttur (**Res. 3.16**).

3.3.2. Yamaç Yerleşimi

Yamaç yerleşimi, A1 ve A2 olarak tanımlanan ve yerleşimin en üst kotunda kayaç teraslar üzerinde yer alan üst yerleşimin kabaca Karıncadere vadisine doğru uzanan güney (**Res. 3.17**). ve batı yamaçlarına (**Res. 3.18**). konumlanmıştır. Üst yerleşimin güneyinde, kuzeyini üst yerleşim kaya öbeklerinin fasatına yaslayan ve güney yönde Karıncadere vadisine bakan tarafının temel izi sıraları vasıtasıyla tahkimli olduğu anlaşılan ve bu vadiye bakan yönünden ana kayaya oygu mediven basamaklarıyla ulaşılan, tüm yerleşime giriş niteliğindeki düzenlemeyi içeren ve B olarak lejantlanan ana kaya zeminli alan bulunmaktadır.

Bunun dışında, üst yerleşimin ve B'nin batısında, kuzeyden güneye, Karıncadere Vadisi'ne uzanan teraslar, ana kayaların belirgin olduğu yüzeylerinde görülen ve

muhtemelen yapı malzemesinin temin edilmesi işleminden geriye kalan çalışma izleri ve de yüzeyinden temin edilen küçük buluntular nedeniyle yamaç yerleşimine dâhil edilerek belgelenmiştir.

Yamaç yerleşiminin yukarıda belirtilen kapsamına tekil bir ayrı belgeleme de dâhil edilmiş ancak, bu tekil husus ayrı bir başlık altında değerlendirilmeden burada sunulmaktadır. Buna göre; üst yerleşim kaya kütlelerinin kuzeyinde şev altında, A1'in batısı ve A2'nin kuzeyinde, bu yöndeki yapı malzemesi temini için tercih edildiği gözlemlenen saha ile ilişki içerisinde, ana kayaya dikdörtgen formunda oyulmuş yaklaşık 2,06 x 0,84 m. ölçülerinde ve 80 cm. derinlikte bir tasarım belgelenmiştir. **(Res. 3.19)**. Dikdörtgen formda oygunun işlevine dair kesin bir sonuca varmak mümkün olmamakla birlikte ölçülerinin tutarlılığı da göz önüne alındığında benzer örneklerden bilindiği üzere ana kayaya oyu bir mezar olması olası görülmektedir¹⁴³. Bu durumda ise kapak kısmı korunageelmemiştir. Ne var ki bu tarz mezarlarda gözlemlenen ana kayaya oyulan teknenin her iki kenar ağzında profillendirilen ve iç kapağın oturtulduğu bir düzenlemeye dair tespit yapılamamıştır. Bununla birlikte bu muhtemel mezar yapısının ana kaya oygusu teknesinin daha sonra geç bir dönemde bir sarnıç veya işlik olarak ikincil bir kullanım görmüş olduğunu düşünmek mümkündür. Kayaya oyu bu teknenin daha üst kotta yer alan kaya kütlelerinden ve de özellikle dayandığı kaya fasatından akan yağmur suyunu toplayabilecek bir alanda konumlanmış olması, sarnıç olarak kullanım görmüş olma olasılığını kuvvetlendirmektedir. Bu tasarımın muhtemel ilk kullanım işlevi, yani ana kayaya oyu mezar olma durumu göz önüne alındığında, Dedekaya yerleşimi dâhilinde paralel bir örnek, benzer bir topoğrafyada benzer bir karakol yerleşimi olan Karia Bölgesi'nde Latmos Dağlık alanındaki Güzeltepe Yerleşimi'nin yukarı yerleşim tepesi kayalığının güney dibinde bulunmaktadır. Burada da yerleşim dışı gömü geleneğini istisnai olarak bozan tekil durumdaki 1 numaralı mezar, mezar sahibinin özel konumu ile ilişkilendirilmiştir¹⁴⁴.

---

¹⁴³ Benzer bazı örneklere için Bknz. Doğanay, 2009; Karauğuz, Kunt ve Doğanay, 2004; Kortanoğlu, 2008; Gürel, 2016: 279-297;

¹⁴⁴ Özgen, 2002: 48. Ayrıca Bknz. Özgen, 2008.

3.3.2.1 B Alanı

B alanı, A1 ve A2 alanlarından oluşan üst yerleşimin güneydoğu, güney ve güneybatısında yer alan ana kaya zeminli yamaçta yer almaktadır. Alanın oturduğu yamacın Karıncadere Vadisi'ne bakan kenarları, Dedekaya yerleşimini bu yönden tamamen kapatacak biçimde tahkim edildiğini gösteren temel izi sıraları ile sınırlanmış olup ayrıca ulaşımda kullanıldığı anlaşılan ana kayaya oygu merdivenler de bu bölümde yer almaktadır(**Res. 3.20-3.21**).

Ana kayaya itinalı oyulmuş bir görünüme sahip olan merdivenler B'nin güneydoğusunda yer almaktadır. 13 basamak halinde korunagelmiş merdivenin giriş kısmındaki ilk basamağın yakın zaman içerisinde tümüyle tahrip edildiği, kaya yüzeyindeki renk farkından anlaşılmaktadır. Basamakların ölçüleri 100 x 25 cm. olup tamamı aynı ebatlardadır (**Res. 3.22**). Ana kayaya oyulmuş tüm merdiven basamaklarının rıhtı 30 cm. olarak en üst kottan en alt kota kadar sabittir. Ana kayaya 2.10 m. derinliğinde oyulan merdivenin her iki yan fasatında gözlemlenen murç ve çekiç izleri belgelenmiştir. Yan fasatların üzerinde, merdiven doğrultusu boyunca her iki yanda 8 adet olmak üzere, buldukları kota göre farklı ebatlarda olan ve ortalama ölçüleri 20 x 50 cm. olan, ana kayaya oygu temel basamak sıraları tespit edilmiştir. Karşılıklı bu izler, merdivenin, dolayısıyla giriş-çıkışın olasılıkla üzerinin kapatılarak korunması veya gizlenmesi için oluşturulan düzenlemeyle ilişkili olmalıdır. Bu izlerin basamakların bittiği noktada, kuzeydoğu ve güneybatı olmak üzere her iki yönde B'nin eğime bakan güneydoğu kenarını sınırlayacak halde devam ettiği gözlemlenmiştir.

Merdiven basamaklarının sonlandığı noktada girişin, korunageldiği halde biri yandaki diğeri üst kottaki kayaç yapıdan kopup düştüğü anlaşılan iki büyük taş tarafından kapandığı ve kısmen tahrip olduğu anlaşılmaktadır.

Merdiven basamaklarının sonlandığı kotta, kuzeydoğu güneybatı doğrultusunda ve her iki yöne bir hat halinde devam eden temel sıralarından kuzeydoğuya uzanan ve ortalama 80 x 20 cm. ebatlarındaki temel izlerinden oluşan sıra, kuzeydoğu yönünde 14 m. devam ederek bu doğrultunun sonunda konumlanan ana kaya kütesine dayanmaktadır (**Res. 3.23**). Güneybatıya uzanan temel sırası ise, bu yönde 11.2 m. devam etmekte ve kuzeybatıya yönelmektedir. Bu yönde kısmen takip edilebilen temel

izleri sırası yaklaşık 4 m. boyunca kot arttırarak takip edilebilmekte olup, devamının güneybatıya yöneldiği yaklaşık 5.5 m sonra yeniden takip edilebilen ve 16 m. boyunca bu yönde aralıksız gözlemlenebilen bir diğer temel izi sırası ile anlaşılmaktadır (**Res. 3.24**). Bu temel izi sırası güneybatı bitiminde, kuzeye yönelen bu alanda konumlanan ana kaya öbeğinde sonlanmaktadır. Böylelikle, kuzeyini üst yerleşimin ana kaya öbeklerine yaslayan B alanı, güneydoğu, güney ve güneybatı yönlerinden tahkimli bir kapalı alan sunmakta olsa da, bu alanın batı yönde olması muhtemel tahkimatının izleri, bu yönde konumlanan ve yapı malzemesi temini için kullanıldığı anlaşılan ana kayadaki çalışma izlerinden bağımsız net bir durum sunmamaktadır.

Diğer taraftan, merdiven basamaklarından güneybatıya uzanan temel sırasının devamında kuzeybatıya yönelen temel izi hattının (214-218, 46-48) doğrultusundaki devamı 11 m. sonra gözlemlenen temel izi sırası (60-72) üst yerleşim ana kaya kütlesiyle ilişkili yüksek kottaki bir ana kaya öbeğinde sonlanmaktadır. Söz konusu bu hattın, B'nin batısına uzanan tahkim hattından ayrıştığı söylenebileceği gibi, bu durumda ayrışan bu hattın, üst yerleşime ulaşma elveren bir seğirdim yolu için tasarlanmış olabileceği akla gelmektedir.

Bunun yanı sıra, B'nin hemen hemen merkezine yakın bir konumda, üst kotlara tırmanışa elverişli nitelikte ve devamında üst yerleşime ulaşan alternatif bir ikincil patika için anlamlı olabilecek temel izi basamakları (128,130, 134,135) kuzeybatı istikametine yönelen vaziyette belgelenmiştir (**Res. 3.25**).

B'yi kuzeybatıdan sınırlayan ana kaya kütlesi, yer yer üst kottaki ana kayadan kopmuş kaya öbekleri ve güneyinde, B'ye bakar vaziyetteki doğal terastan oluşmaktadır. Üst kottaki kütlelerden kopan bu büyük parçalar söz konusu ana kaya kütlesi üzerinde belirgin bir tahkimat izi tespitine elvermemektedir. Yalnızca bu ana kaya kütesinin en güneyinde 128.5 m. kotunda (No.119) 25 x 40 cm. ölçülerinde tekil bir temel izi tespit edilmiştir (No.120). Konum itibariyle ana kaya kütlesi hâkim bir noktada yer almakta olup vadi boyunca uzanan düzlüğü ve B'nin merdivenli girişini gözetlemek amacıyla kullanılmış olabileceği ve bu alandaki tekil izin bu düzenlemeye dair bir iz olabileceği düşünülebilir.

4.3.2.1 Taş Ocakları

Dedekaya'da konumlanan yerleşimin topoğrafyasına hâkim andezit kayalar, Karıncadere vadisinin kuzey yakasında, vadiye, güneye doğru kademelenerek inen su ve rüzgâr erozyonuna maruz kalmış ana kaya kütleleri ve teraslar halinde bir doğal peyzaj sunmaktadır. Hem üst yerleşim hem de yamaç yerleşiminin tüm zemin alanını kaplayan bu jeolojik formasyon, vadiye doğru da yer yer toprak yüzeyinden yükselerek belirgin kütleler sunmaktadır. Yerleşimin tahkim ve diğer duvarlarının temel sıralarının, sarnıçların, giriş mahiyetindeki merdiven basamaklarının ve benzeri mimari ilginin kayaç zemine tasarlanan uygulamalarla şekillendiği, böylelikle bu kayaç formasyonların tasarlanan mimarinin bir parçası şeklinde değerlendirildiği inceleme alanının bütününde gözlemlenebilmektedir.

Yukarıdaki ilgide kayaç formasyonun mimari tasarımlardaki kullanımının bir farklı mahiyeti ise, bu formasyonların muhtemelen yine aynı lokasyonda tasarlanan yapılar için bir yapı malzemesi temin alanı olarak değerlendirilmesi olmaktadır. Bu anlamda, Dedekeya yerleşimi üst ve yamaç yerleşimi ana kaya kütlelerinin batıya bakan sınırlarının olduğu kadar, yamacın vadiye ulaştığı alanlardaki kayaç formasyonların taş temini işleminden geriye kalan izlerinden anlaşıldığı üzere bu amaçla kullanıldığı anlaşılmaktadır (**Res. 3.26**).

Üst yerleşim ana kaya kütlelerini kuzeybatısında, A1'in batısı, A2'nin kuzeyinde kalan ve bir yanı üst yerleşimin yükselen kayaç fasatları ile sınırlanan alanda ve A2'nin batısında vadiye inen bir başka teras alanında daha, kayaç zemin ve kütle fasatlarında tespit edilen ve esas olarak dörtgen formda uygulamalar ile kanallar sunan izler belgelenmiştir.

Edremit Körfezi düzlüğünde sürdürülen yüzey araştırmalarında da belgelenip yorumlanan antik taş ocaklarının kayalık zeminlerde sunduğu morfoloji ile karşılaştırılabilir halde, yer yer ardışık basamaklar halinde gözlemlenebilen izler ile bunlarla ilişkili kanalların daha belirgin örneklerinin belgelendiği temin alanlarından biri üst yerleşim kaya kütlelerinin güneybatısında, B'nin batı sınırında konumlanmaktadır (**Res. 3.27**). B'yi kabaca güneyden çevreleyen tahkimat duvarlarının temel izi sırasının batıya uzanan hattının, kuzeydoğuya, üst yerleşimin ana kaya kütlelerine yönelen kapalı bir çevre tahkimatını bütünlemesi öngörülen

hat üzerinde konumlanmaktadır. Bahsi geçen bu alanda yapı malzemesi temin işleminden arda kalan izler, bir anlamda buradan güneybatı – kuzeydoğu istikametinde devam etmesi muhtemel olan tahkimat duvarının temel izi sırasının ayırt edilmesini zorlaştırmaktadır.

Mevcut görünümde bu alanda, güney, batı ve kuzey sınırları belirgin, doğu sınırı toprak dolgudan kısmen anlaşıldığı üzere 7x 4 m. ebatlarında ana kayaya oygu bir cep formu belirgin olup, bu cebin batı ve güney kenarları yer yer kademelenmiş bir biçim sunmaktadır. Kayaç zeminin ardışık olarak dikdörtgen prizması formunda tasarlanan blokların alınmasından arda kalan kademeli görünümü olduğu aşikar olan bu morfoloji tipik bir taş alımı işlevinin arda kalan yüzünü yansıtmaktadır. Bu kullanımın neticesinde şekillenen dikdörtgen formunda ebatları sunulan cep ortalama 1 m derinliğindedir (**Res. 3.28-3.29**).

Bu alan, Dedekaya yerleşimine bir açık hava kült alanı olarak değinen literatürde arınma havuzu olarak değerlendirilen alanlardan biri olabilir¹⁴⁵. Ne var ki bu yorum olasılıkla yapı malzemesi temin işlevinden geriye kalan basamaklı görünümün havuza girme amacıyla kullanılan merdiven olarak değerlendirilmiş olmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Ayrıca kuzeybatı kenarı kayalık güneydoğu sınırı toprakla dolmuş alandan çıkarılan kütleli taşlardan geriye kalan boşluğun bir havuz olarak değerlendirildiğini düşünmek mümkündür.

Yamaç yerleşimin vadiye ulaştığı noktada yer alan ana kaya kütlesi üzerinde kayaç zemin ve kütle fasatlarında dörtgen formda oygular ile kanallar sunan, ayrıca temin işleminden geriye kalan basamaklı görünüme sahip başka bir temin noktası belgelenmiştir. Bu alan üzerinde yaklaşık 117 m. kotundaki güneybatı kısımda taş çıkarma işleminden geriye kalan bir kanal izi ile yine aynı alanda üç basamak halinde görünüm sunan blokların alınma işleminden geriye kalan, temin işlemlerine dair izler belgelenmiştir. Toprak zemin üzerinde yer alan ana kayanın tamamında taş çıkarma işleminden geriye kalan izler günümüze korunageldiği ölçüde kısmen gözlemlenebilmektedir (**Res. 3.30**).

Bahsi geçen bu alanın kuzey ve kuzeydoğusunda taş çıkarma izleri takip edilmekle birlikte alanın güneyinde kalan kısımda farklı bir yöntemle ve olasılıkla sütun veya

---

¹⁴⁵ Arınma havuzu olarak değerlendirilen alan Üst Yerleşim’de A2 olarak adlandırılan alandaki sarnıç da olabilir.

değirmen taşında kullanılmak üzere ihtiyaçların karşılanması için dairesel formda başka bir iz daha tespit edilmiştir. Bu dairesel taş çıkarma izinin hemen altında yaklaşık 111 m. kotunda taş çıkarma işleminden kalan çekiç ve murç izleriyle yine bu işlemde geriye kalan basamaklar bu bölümün de taş temininde kullanıldığını gösterir niteliktedir (**Res. 3.31-3.32**).

3.3.2.2 Buluntular

2015-2018 yılları arasında sürdürülen çalışmalarda tahkimli yerleşimin işlevinin yanı sıra kullanım sürecine dair veriler sunabilecek önemli tespitlerde bulunulmuştur. Alanda sürdürülen çalışmalarda Hellenistik Dönem'den Bizans Dönemi'ne dek kesintisiz bir kronoloji sunan keramik malzemenin yanı sıra bir adet sikke, bir adet baş kısmı korunagelmiş pişmiş toprak figür parçası tespit edilmiştir. (**Ek-D Katolog**).

2015-2018 yılları arasında Dedekaya yerleşiminde yapılan çalışmalarda tamamı kayalık alanın batısındaki yamaçtan olmak üzere, çoğunluğu yalın, günlük kullanım kapları, keramik parçaları, siyah astarlı Hellenistik Dönem keramikleri ile az sayıda Roma Dönemi malzemesiyle Bizans Dönemi'ne tarihlenen sırlı keramikler ele geçirilmiştir. Yüzeyden tespit edilen keramik malzemenin yoğunluğu Hellenistik Dönem, Geç Roma Dönemi ve Bizans Dönemi'ne tarihlenenlerdeyken, MÖ I. - MS II. yüzyıllar arasında tarihlenen az sayıda keramik belgelenmiştir. Bu durum bölgenin siyasi tarihiyle paralel olarak düşünüldüğünde özellikle kırsal alanda güvenliğin sağlanmasıyla birlikte yerleşimin işlevindeki farklılaşma ile anlam kazanmaktadır (**Tablo 1**) (**Kat. No. 1-11**).

Keramik buluntuların yanı sıra araştırmalar sırasında tespit edilen bir adet sikke yerleşimin kronolojisiyle ilgili önemli veriler sunmaktadır. MÖ III. - II. yüzyıllar arasında tarihlenen, ön yüzde Zeus başı, arka yüzde profilden binici betiminin olduğu sikke Adramytteion kentinde darp edilmiş olmalıdır¹⁴⁶ (**Kat. No. 12**).

Bahsi geçen bir diğer buluntu durumundaki pişmiş toprak kadın figürinine ait baş fragmanı, ön yüz kalıbından çıkma, boyun kökü - göz hattı arası ile korunagelmiştir. Göz, ağız ve çene üzerindeki aşınmaların yanı sıra boyun çevresi dâhil olmak üzere bu

¹⁴⁶ BMC 11; von Fritze 73; Stauber 119A.

bölmelerde uzun süre toprak altında kalması nedeniyle dokusal tahribat-bozulma görülmektedir. Baş, boyun kökünden hafif hareketli, yağlı, etli, ince ve uzun bir boyun üzerinde yükselmektedir. Boyuna oldukça hareketli olarak eklemendirildiği anlaşılan baş, ekseninden belirgin biçimde sağa doğru kırık, bununla birlikte çok hafif kendi sağına dönük ve geriye yatıktır. Genel olarak dolgun, genç fizyonomisiyle bir kadının betimlendiği anlaşılan eserde, yüz şişkin, sıkı, etli ve geniş yanaklarla oval biçimli olup çene geniş ve yuvarlak, çene altı etli, çene ucu belirgindir. Ağız küçük, kapalı, dudaklar kalın, etli, özellikle üst dudak hareketlidir. Burun iri, kemikli, burun kanatları geniş, üçgenimsi, burun sırtı keskin olup belirtildiği üzere başın geriye yatıklığıyla bağlantılı olarak burun ucu hafif kalkık ve sivridir. Gözler için ise, korunma durumu nedeniyle seçilebilen kalın alt göz kapakları dışında bir şey söylenememektedir.

Eserin büyük bir bölümü kırık ve eksik olmasına rağmen tarihlendirme önerisinde bulunmak için bazı önemli stilistik unsurları gözlemlemek mümkündür. Boyun kırık ve eksik olup bu görünümüyle örneklerden bilindiği üzere¹⁴⁷ alta devam ettiği ve dikkat çekici oranda uzun, ince yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Üzerinde, ince görünüme zıt karakterdeki hafif yağlı yapıyı ifade eden, literatürde *venüs* boğumu ya da halkası olarak adlandırılan hatlar bulunmaktadır. Bununla birlikte boyun, boyun kökünden aksiyon alarak, sağa eğimli hareketlendirilmiş olup boyuna dinamik bir yapı kazandırılmıştır. Baş, boyunla zıt bir hareket algısı içerisinde yukarıda belirtildiği üzere ekseninden kırık ve kendi sağına döndürülmüştür. Böylelikle profilde (sol) karşılıklı bir hareket yaratılarak asimetrik bir yapı oluşturulmuştur. Bu hareket algısı göz ve ağız ekseninde açıkça görülmekle birlikte detayda fizyonomiye de yansıtılmıştır. Başın kendi sağına eğilmesi ve dönmesiyle sol yanak daha kuru ve sıkıyken sağ yanak daha dolgun ve şişkin, burun kanatlarında ise sağ bölüm diğerine göre daha zayıf ve kısa verilerek fizyonomide de asimetrik düşünce karşılığını bulmuştur. Belirtilen tüm bu stilistik özellikler, eserin Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir kronoloji içerisinde yer alması gerektiğini göstermekte olup benzerlerini MÖ II. yüzyıl kontektleriyle bilinen Priene¹⁴⁸ ve Pergamon¹⁴⁹ örneklerinde görmek mümkündür (**Kat. No.13**).

¹⁴⁷ Higgins, 1967: Pl. 60A-62E; Liepmann, 1975: T81, T91

¹⁴⁸ Rumscheid, 2006: Kat. 179, 210, 220.

¹⁴⁹ Töpperwein, 1976: Taf. 48-49 Kat No. 332,336.

İkonografik olarak incelendiğinde eserimizi öncelikli olarak Hellenistik Dönem Aphrodite figürleriyle ilişkilendirmek oldukça kabul edilebilir bir düşünce gibi görünmektedir. Bu bağlamda çok sayıda paralel benzer örnek bulmak mümkündür¹⁵⁰. Fakat boyun-baş hareketi ve kısmen ideal fizyonomisiyle tanımlayabildiğimiz figürümüz için sadece bu özellikleri üzerinden kurulabilen ilişki net bir ikonografik tanım için yeterli değildir. Literatürde benzer ikonografik içeriğe sahip ve kadın başları olarak adlandırılan örneklerin varlığı da bilinmektedir¹⁵¹. Dolayısıyla eserimiz özelinde, belirgin bir atribüt veya tip ilişkisi kurulamaması nedeniyle, her iki sonucun da geçerli olabileceği yönündeki değerlendirmeleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Tekil bir örnek oluşturmuş olsa da Dedekaya yerleşiminin batı yamacından figürün parçasının ele geçmiş olması oldukça önemlidir. Zira materyal özelindeki araştırmalar kontekst bulgularının ağırlıkla kutsal alan, mezarlar ve konut alanlarında saptandıklarını göstermiştir¹⁵². Bu nedenle söz konusu buluntunun varlığının Dedekaya'nın işlevsel kapsamına dair veri sunduğunu düşünmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda batı yamacının tahkimat dışında kalan bir mezar alanı olması ya da yerleşimin ihtiyacı dâhilindeki bir kısım yaşam alanının bu bölgede olması olasılık dahilinde düşünülebilir.

Tüm veriler birlikte düşünüldüğünde önceki literatürde iddia edildiğinin aksine yerleşimin Hellenistik Dönem öncesine dair herhangi bir somut kanıt bulunmamaktadır. Bununla beraber sikke, figürin ve keramik buluntularından elde edilen veriler, yerleşimin en geç Hellenistik Dönem'de kurulmuş olması gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca tespit edilen sikkenin varlığı ve konum itibarıyla Adramytteion'un yerleşime en yakın kent olması, yerleşimin savunma amaçlı işleviyle birlikte düşünüldüğünde Adramytteion *khora*sının doğudaki karasal sınırına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

3.3.3 İnkaya

¹⁵⁰ Kassab, 1988, Kat. 6,16,49, 138, 155, 179, 213; Koçak, 2013: Taf. M5, L1.22.

¹⁵¹ Liepmann, 1975: T81, T91, T102; Kassab, 1988: Kat. 19, 20, 41, 67, 102, 104.

¹⁵² Rumscheid, 2006: 25-30.

Dedekaya'nın güneyinde Karıcadere'nin akışını sürdürdüğü vadinin karşısında, vadiye doğru olan eğimin başlangıcında, rakımı güneye doğru yükselen kaya kütlelerinin vadiye bakan kuzey yüzünde konumlanan İnkaya kaya sığınağında kaya fasatına oyulan bir niş ve teknenin belgelendiği alan Dedekaya'ya olan yakın konumu ilgisinde incelenmiştir. **(Ek-E Yerleşimin Genel Vaziyet Planı)**

Literatürde İnkaya, Dedekaya'nın karşısında yer alan gizem kültürleriyle ilgili bir kült mağarası olarak değerlendirilmiş, buranın Ana Tanrıça inancının tamamlayıcısı olarak Pan Kültü ile ilişkili bir kullanımı olduğu iddia edilmiştir¹⁵³.

İnkaya, kaya kütleleri arasında kuzeydoğu ve kuzeybatı yönlerinde birbiriyle bağlantılı iki açıklığı olan bir galeri formunda geçiş sunmaktadır. Benzer oluşumlarda sıkça rastlandığı üzere taban seviyesinde oldukça geniş, tavan seviyesine doğru daralarak sivrilen üçgen formlu yüksek girişlere sahiptir. İç bölümünün de girişlere paralel bir yapıda şekillenmiş olduğu söylenebilir **(Res. 3.33)**.

İnkaya'nın sunduğu galerinin kuzeybatıdaki girişinin sağındaki kaya fasatına oygu ana yarım daire formunda bir niş yer almaktadır. Arkosolium formunda 1,48 m. genişliğe, 90 cm. yüksekliğe ve 1,12 m. derinliğe sahip olan bu nişin tabanına, ana kayaya dikdörtgen formunda oyulan bir tekne, mezar niteliğinde tasarlanmıştır **(Res. 3.34-3.35)**.

Teknenin uzun kenarları benzer örneklerdeki gibi karşılıklı olarak iç kapağın oturtulması için profillendirilmiş olup, 1 x 0,66 m. ölçülerinde olup kenar profillerinin genişliği profil boyunca 15 m. – 19 cm. arasında değişmektedir. En derin yeri 57 cm.'lik bir derinliğe sahip olan teknenin cepheye açılan ve ikincil bir tasarım olması muhtemel dairesel formda bir oyuğa sahip olduğu görülmektedir. Mezar boyutları da düşünüldüğünde olasılıkla Anadolu'da farklı coğrafyalarda yaygın halde görülen bir kaya ostoteği olmalıdır¹⁵⁴. Benzer örnekleri, Klasik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar tarihlenen bir aralıkta rastlanabilen ostotek alt kısmında yer alan oyuk da düşünüldüğünde daha sonraki dönemlerde işlik olarak kullanılmış olabilir. Bununla birlikte kaçak kazı faaliyetleri neticesinde kısmen tahrip edilmiş vaziyetteki durum ostoteğin ikincil bir kullanımının olup olmadığı konusunu kesinleştirmeyi zorlaştırmaktadır.

¹⁵³ Beksaç ve Beksaç, 2005: 30; Gücü, 2014: 11.

¹⁵⁴ Doğanay, 2009: 43.

Mezarın tasarlandığı kaya fasatında, taban seviyesinde galerinin içlerine kadar giden, yaklaşık 40 cm. genişliğinde galerinin dirsek yaptığı noktaya kadar devam eden bir seki tespit edilmiştir (**Res. 3.36**). Ana kaya yontularak oluşturulmuş olan sekinin yer aldığı fasatın tamamının traşlanarak düzlendiği, şekillendirildiği görülmekte olup, traşlama işlemlerinden kalan alet izleri halen tanımlanabilmektedir.

Mezar ve seki düzenlemesinin eşzamanlı olduğu düşünüldüğünde, örneklerini bildiğimiz ölü kültürleriyle ilişkili ritüel bir işleve sahip olduğu ve bu duruma ait düzenlemeyi yansıttığı muhtemel olarak düşünülebilir. Diğer taraftan, seki düzenlemesinin mezar yapısından bağımsız ve erken evreli olması ihtimali düşünülürse, kaya sığınağının evvelden beri kült amaçlı kullanım gördüğü ileri sürülebilir. Bu durum mezarın yer seçimine dair bir açıklama olabilir.

4. ADRAMYTTEION ÇEVRE SAHASI BENZER ÖRNEKLERİ

Dedekaya’da belgelenip incelenen savunma karakteriyle ön plana çıkan tahkimli yerleşim Atina çevresi başta olmak üzere Anadolu’da da Karia, Ionia, Aeolis, Troas bölgelerinden örneklerde de görülebileceği gibi daha geniş bir kurgudaki savunma ağı yapılarının bir parçasıdır. Adramytteion çevre sahası ilgisinde ise, 2015 yılından itibaren Balıkesir İli Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Gömeç ve Havran ilçelerini kapsayan ve Adramytteion kenti egemenlik alanı odağında sürdürülen yüzey araştırmalarında Ayvalık, Burhaniye ve Gömeç ilçelerinde benzer biçimde savunma işlevinde yerleşimler tespit edilmiştir. Burhaniye’de Kocafuğla Tepe, Asarkaya, Hisar Tepe, Kaplan Sivrisi, Ballıktaş; Gömeç’de Dişkaya Tepe ve Ayvalık’da Asar Tepe benzer işlevdeki tahkimli yerleşimler olarak değerlendirilmiştir¹⁵⁵. (**Harita 4.1**).

4.1. Kocafuğla Tepe

Tahkimli yerleşimlerden en kuzey noktada yer alanı, Burhaniye ilçesi Börezli mahallesi sınırları içerisindeki Kocafuğla Tepe’dir. 346 m. rakımda yer alan yerleşim, Börezli mahallesinin 1,5 km. güneyinde yer alan tepe üzerinde, kuzey ve kuzeybatı yönlerde Thebe Ovası’na (Edremit Düzlüğü) hâkim bir noktada konumlanmaktadır.

Kocafuğla Tepe’nin üzerinde yer alan düzlük ve bu düzlüğün yamaçlarında bulunan mimari ve keramik buluntular, alanın benzer örneklerde olduğu gibi yerleşim gördüğünü kanıtlar niteliktedir. Tepe üzerinde ve yamaçlarda yapılan tespitlerde yüzeyden anlaşıldığı kadarıyla farklı ebatlarda belirli bir standart vermeyen taşlarda kuru duvar örgüsünde ve yer yer ana kaya ile bütünleşik tasarlanmış duvar sıraları tespit edilmiştir (**Res. 4.1**). Bununla birlikte güneydoğu yamaçta iki adet dikdörtgen plan sunan mekân ve kuzey yamaçta da büyük çoğunluğu siyah astarlı çatı kiremiti parçaları belgelenmiştir (**Res. 4.2**). Bu duvar sıraları tepe üzerinde yer yer

---

¹⁵⁵ Adramyttene’deki savunma ağı yapısına dair yerleşimlerin tespit ve yeniden değerlendirmeleri 2015 yılında H. M. Özgen başkanlığında sürdürülen ve ekip üyesi olarak yer aldığım yüzey araştırmalarında yapılmış olup bu ön değerlendirmelerin devamında, yerleşimlerle ilgili detaylı çalışmalar aynı proje kapsamında sürdürülmektedir. Tez kapsamında bu yerleşimlere dair değerlendirmeler yüzey araştırmasında elde edilen verilere dayanmaktadır. Ayrıca Bknz. Özgen, 2017b: 51-59; Özgen, 2018a: 219-243.

belirginleşen mekân kalıntılarına dair ipuçları vermektedir. Yamaçlarda tespit edilen duvar sıraları kimi yerde teras duvarı kimi yerde ise muhtemel tahkim izlerini kısmi olarak belli etmektedir.

Tepenin kuzey yamacında zirvenin 20 m. aşağısındaki yoğun moloz birikimi, tepenin tamamının tahkim edildiğine dair önemli delil sunmaktadır (**Res. 4.3**). Zirve üzerinde, zirvenin kuzey yamacında ve kuzeydoğu ile güneybatı köşede kısmen kayaya oyulmuş vaziyette iki sarnıç yapısı tespit edilmiştir (**Res. 4.4**). Bu tip tahkimli yerleşimlerde, Dedekaya'daki yerleşimde olduğu üzere, özellikle suya erişimin kısıtlı olduğu alanlarda ve tepe zirvelerinde sarnıçların varlığına sıklıkla rastlanılmaktadır.

Tepenin güneyinde eğimin düzlüğe bittiği noktada korunagelen inhumasyon gömü tipinde üç ayrı mezar saptanmıştır. Doğu-batı yönünde konumlandırılmış mezarlar kumtaşı yassı bloklarla sınırlandırılmıştır (**Res. 4.5**). Bu konumdaki mezarlar, alanın Geç Roma - Bizans Dönemi'nde tekrar kullanıldığı bir süreçle ilişkili olmalıdır.

E. Beksaç tarafından bölgede sürdürülen yüzey araştırmalarında kaya kült kompleksi olarak değerlendirilen tahkimli yerleşimin savunma amaçlı olarak da kullanılmış olabileceği belirtilmiştir¹⁵⁶. Ancak, güncel yüzey araştırmalarında vurgulandığı üzere Thebe düzlüğüne hâkim konumdaki yerleşimin, ait olduğu coğrafyada merkez yerleşim olan Adramytteion'un çevresinde konumlanarak onun etki alanını kontrol eden sistemin bir parçası durumunda tahkimli bir gözetleme ve savunma yapısı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır¹⁵⁷. Geç Klasik – Hellenistik Dönem kurgusuna uyan bu bölgesel model, keramik buluntuların sunduğu dönemsel çerçeve ile de uyum içerisindedir. Yüzeyden görülür mimari kalıntılar genel olarak belirli bir standart sunmamakla birlikte yer yer tespit edilen rektagonal iri bloklar yine bu erken kurgunun kanıtları niteliğindedir.

4.2. Asarkaya

Benzer işlevde kullanım gördüğü düşünülen bir diğer yerleşim Kocafuğla Tepe'nin güneydoğusunda, Burhaniye ilçesi Karadere mahallesinin yaklaşık 5 km. doğusunda, Çakırdere mahallesinin yaklaşık 4,5 km. güneybatısında, güneyinde akış gösteren

¹⁵⁶ Beksaç ve Beksaç, 2005: 29-32; Gücü, 2014: 11. Benzer bir görüşü A. Saka doktora tezi kapsamındaki araştırmasında yinelemiştir. Bknz. Saka, 2016: 247-256.

¹⁵⁷ Özgen, 2017a: 56-57; Aykanat-Öztürk, 2018: Baskıda.

Yayla Dere'nin çatallandığı noktaya hakim baskın bir kayalık formasyon niteliğinde olan Asarkaya'dır¹⁵⁸ (**Res. 4.6**). Daha önceki araştırmacılar tarafından benzer tahkimli yerleşimlerde olduğu gibi kutsal alan olarak nitelendirilen Asarkaya¹⁵⁹, yakın çevresinde batı, güney ve doğu yönde, vadiye, görüş mesafesinde ise kuzey hariç her yöne hâkim bir panorama sunan kaya kütleleri üzerinde tahkimli bir gözetleme - savunma yapısı özelliği göstermektedir. Kaya kütleleri zirvesine kuzeybatıdan yaklaşım mümkün olmakta olup, kaya kütlelerinin en üst kotu, güneydoğuda bir teras niteliğinde sonlanmaktadır. Kaya kütlelerinin, kuzey, kuzeybatı, batı ve güneybatı yönlerde tahkim edildiği, günümüze ulaşamayan duvar örgüsünün alt sırasını oturtmak için kaya üzerine tıraşlanan temel basamak sıraları ile takip edilebilmektedir (**Res. 4.7**). Söz konusu temel izleri yaklaşık olarak 50 cm. genişlikte devamlılık göstermektedir.

Temel izleri kaya tepenin kuzeyi boyunca gözlemlenen ve 12 m. boyunca uzanarak kuzeydoğu köşeden güney yönde, eğim gereği basamaklar halinde dönüş yapmaktadır. Basamak izlenimi veren ve literatüre yanlış algıda merdiven olarak geçen söz konusu temel izleri, tahkimin bu yöndeki kalıntılarıyla ilişkili ve yaklaşık olarak 40 cm. derinlikte ve 50 cm. genişlikte 3 basamak halinde korunagelmıştır (**Res. 4.8**).

Tahkimat sınırları içerisinde zirvenin kuzeybatısında, benzer yerleşimlerde de olduğu üzere, yaklaşık olarak 4 m. çapında ana kaya zemine dairesel formda oygu bir sarnıç belgelenmiştir (**Res. 4.9**). Sarnıç konum itibariyle eğimde, zirveden itibaren gelen yağışı rezerve edecek bir konuma sahiptir.

Tahkim izleri, tepenin güney kenarı boyunca yaklaşık olarak 12 m. uzunluğunda ve doğu-batı doğrultusunda takip edilebilmektedir. Bu tahkimatin hemen alt kotunda güneybatı köşeden kuzeye doğru belirgin dönüş yaptığı görülebilen bir başka belirgin temel izi sırası da alanı batı kısımda sınırlayan tahkimin izleri olarak göze çarpmaktadır.

Böylelikle alanı çevreleyen tahkim izlerinin yanı sıra kaya tepenin en yüksek noktası olan güneydoğu kenarındaki zirve platformunda, yaklaşık olarak 3 x 3 m. ebatlarında kare form sunan başka bir yapının temel izleri de gözlemlenmiştir. Söz konusu izlerin

---

¹⁵⁸ Alan, 2018 yılında H. M. Özgen başkanlığında sürdürülen ve ekip üyesi olduğum yüzey araştırması kapsamında tekrar ele alınarak değerlendirilmiştir

¹⁵⁹ Beksaç ve Beksaç, 2005: 28, Gücü, 2014: 10, Saka, 2016: 238-242. Asarkaya, aslında belgelenen tahkimli yerleşimin yaklaşık 150 m. güneydoğusunda, Yayla Dere vadisinin karşı tarafında kalan daha yüksek rakıma sahip bir kaya kütleleri olup tahkimli yerleşim yanlış olarak bu alanla karıştırılarak Asarkaya olarak ifade edilmiştir. Alan tez kapsamında literatürde var olan ismiyle anılmıştır.

alanın kale işleviyle alakalı gözetleme kulesine ait temel izleri olabileceği düşünülmektedir (**Res. 4.10**). Bu durumun paralel örneği, Hisarkale’de tahkimli alan içerisinde, yüksek kotta konumlandırılan kulenin temel izleri olup tez kapsamında da değerlendirilmiştir.

Tespit edilen keramik buluntuların çoğunluğu günlük kullanımla ilişkili yalın kap parçaları olup formlarından tespit edilebildiği kadarıyla testi, tabak ve amphoralara ait olmalıdır. Kil yapılarından anlaşıldığı üzere az miktarda gümüş mika katkılı olan bu parçaların kalın cidarlı olanları üzerinde nadir olarak kötü pişirme izlerinden kalma kararmalar göze çarpmaktadır (**Res. 4.11**).

Tespit edilen diğer keramik grubunu Hellenistik Dönem parçaları oluşturmaktadır. Yine benzerleri Pergamon örneklerinden bilinen tekil, çift astarlı (dışı siyah-içi kırmızı) kaide parçası, form veren Hellenistik yalın ağız parçası ve tepenin kuzey yönünde devam eden hafif eğimli yamacı üzerinde gerçekleştirilen yüzey taraması sırasında 7 adet pişmiş toprak çatı kiremiti alanda tespit edilen buluntular arasındadır.

Genel itibariyle, özellikle güney ve güneybatı çevre alana ve uzak panoramaya hâkim bir noktada konumlanan yerleşim, bölge kontrolü için öneme sahip ve birbirleri ile ilişkili karakol karakterli kale yerleşimleri ile paralellik göstermekte olup tahkimli bu yerleşimin en üst kotunda yer alan kule ve tahkim sınırları içerisinde konumlanan sarnıç, Dedekaya, Hisarköy ve Kocafuğla Tepe örnekleriyle benzeşmektedir (**Res. 4.12**).

4.3. Hisarkale

Bir başka benzer amaçlı kullanılmış tahkimli yerleşim Dedekaya’nın hemen güneybatısında Hisarköy mahallesi sınırları içerisinde yer alan ve Hisarköy Tepe Kale Mevkii’nde bulunan Hisarkale’dir.

Hisarkale kalıntıları, Modern yerleşimin (Hisarkale mahallesi) yakınında, düzlük bir topoğrafya içerisinde, deniz seviyesinden 204 m. yükseklikteki zirvesiyle geniş bir tepeliği çevreleyen tahkimat sistemi, tahkimatlı alan içerisinde kalan yapı ve yapı izlerinden oluşmaktadır (**Res. 4.13**).

Zirve yaklaşık 30 m. çapında, kayaç düz bir teras niteliğindedir. Düzlük üzerinde geniş görüş açısıyla yükselen tepeliğin, kuzeyde Adramytenos Kolpos (Edremit Körfezi) ve doğuya doğru devam eden Thebe Ovası'na hâkim konumu, bölgenin alan kontrol sistemi dâhilinde bir gözetleme noktası olarak tercih edilmesini anlamlandırmaktadır. Yerleşimdeki mimari düzenleme de bu durumu doğrular niteliktedir.

Alanda yapılan çalışmalar, Hisarkale'nin özünde iki farklı yerleşim evresi sunduğunu göstermektedir. Bunlar ilki, Geç Klasik-Hellenistik Dönem'de inşa edilen tahkimli yerleşim, diğeri ise tepe çevresinde halen kalıntıları kısmen günümüze ulaşan ve duvar örgüsü Bizans Dönemi tahkim sistemine ait parçalardan anlaşıldığı üzere bir Bizans Dönemi yerleşimidir¹⁶⁰. Ancak literatürde yerleşim, bir kaya sunağına da sahip Kybele/Ana Tanrıça kültüyle ilgili bir kült kompleksi olarak da değerlendirilmiştir¹⁶¹.

Söz konusu alanda korunagelmiş ve gözlemlenebilen kalıntılar, tepedeki düzlüğün etrafını çevreleyen tuğla örgülü, harçlı Bizans Dönemi kale duvarları ve merkezinde bulunan daha erken dönemi işaret eden, düzenlenmiş, kayalık üzerinde şekillendirilmiş bir platformdan oluşmaktadır (**Res. 4.14**). Diğer taraftan, tepeye çevreleyen Bizans Dönemi tahkim sisteminin alt sıralarında kullanılan rektagonal bloklar ve Bizans Dönemi tahkim sistemi ile hemen hemen aynı hat üzerinde güney yamaç sırtında bir bölümü korunagelen sıra, yine yapının Geç Klasik – Hellenistik Dönem kullanım evresinin somut kalıntıları durumundadır.

Yerleşimin en üst noktasında, kayaç zemin üzerine oturan yapının planı, temel izleri vasıtasıyla ayırt edilebilmekte olup bu izlerin takibiyle yaklaşık 12 m. x 12 m. ebatlarında kare bir plan arz etmekte olup, bu yapı günümüze herhangi bir duvarı ulaşmayan kule yapısı olarak tanımlanabilmektedir¹⁶². Güneybatı kenarda tek sıra halinde gözlemlenen temel izi basamakları, bu bölüme oturan ancak korunagelmeyen blokların 50 x 70 x 30 cm. ebatlarında olduğunu göstermektedir (**Res. 4.15**). Güneydoğu kenarda ardışık üç temel izi basamağı görülmektedir. Benzer durumda kuzeydoğu kenarda ardışık dört, güneybatı kenarda ise üç temel izi basamağı belgelenmiştir (**Res. 4.16-4.17**).

---

¹⁶⁰ Özgen, 2017a: 54.

¹⁶¹ Beksaç ve Beksaç, 2005: 30; Gücü, 2014: 11-21; Saka, 2016: 264-272.

¹⁶² Özgen, 2017a: 54.

Bizans Dönemi tahkim sisteminin takip edilebilir kalıntıları, yamaç çevresinde yer yer sur hattından dışa taşarak profillenmekte olup, söz konusu bu noktalarda tahkim sisteminin burçlarının ve kontrollü girişinin bulunması olasıdır.

Alanın geç dönemdeki kullanım şeklini yansıtan, surlarla güçlendirilmiş kale yapısı geç dönemde de civarda savunmaya dair başka bir ihtiyaca işaret etmektedir. Bu ihtiyacın XII. yüzyıl içerisinde Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos'un, aynı yüzyıl içerisinde gelişen ve devam eden Türk akınlarına karşı dağınık haldeki yerleşkeleri toplayıp sur duvarları ve kaleler inşa ederek gerçekleştirdiği imar faaliyetleriyle tarihsel olarak doğru orantılı olduğu düşünülebilir.

Kayalık alanın kuzeyinde, farklı kullanım evreleri olduğu anlaşılan yaklaşık 3.5 m. çapında kısmen ana kayaya oygu bir sarnıç tespit edilmiştir (**Res. 4.18**). Sarnıcın ilk kullanım evresinin ana kayanın çalışılarak form verildiği ve muhtemelen kapalı formunun örgü duvar ve sıva ile tümlendiği düşünülse de günümüze ulaşan duvar örgüsündeki harç ve tuğla kullanımı ikincil kullanım evresiyle ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan, kaya oygu ilk evreli sarnıcın ikincil kullanım evresinde hacim genişletme amacıyla, örgü duvarın kullanımında yeni bir düzenleme geçirdiği de ihtimal dâhilindedir. Ayrıca sarnıcın iç cephesinde, gerek erken gerek geç dönemde kullanıldığını bildiğimiz su yalıtımı için önem taşıyan sıva kullanımı, evreleriyle birlikte gözlemlenmiştir (**Res. 4.19**).

Tepede, Helenistik Dönem için tipik olan siyah firnisli bir kaide parçası, bir adet gövde parçası saptanmıştır. Erken malzeme içerisindeki siyah firnisli kaide parçası içe çekik ağızlı kâse formunda olup MÖ III. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir. Roma Dönemi'ne ait tekil parçalar ile Geç Bizans Dönemi'nin *sgraffito* tekniğinde üretilmiş keramik gruplarına ait parçalar, ağız kulp ve kaide parçalarından oluşan yalın kap parçaları yüzeyde görülmektedir. Tespit edilen keramik parçaları arasında en yoğun grubu yalın keramikler ve sırlı Bizans keramikleri oluşturmaktadır. Söz konusu parçalar amphora, testi, tabak ve kase formlarına aittir (**Res. 4.20-4.21**).

4.4. Ballıktaş

Burhaniye ilçe sınırlarında yer alan bir başka benzer işlevdeki tahkimatlı yerleşim, Körfez düzlüğünün dağlık kesimle buluştuğu bölgede konumlanan Kırtık Köyü

yakınında, dağlık çevresi içerisinde nispeten alçak bir konumda derin bir vadiye hâkim konumlanan Ballıktaş Mevkii olarak adlandırılan üç tarafı sarp şevli, tek yönden, kuzeybatıdan ulaşımaya elveren kayaç yamaç üzerindedir¹⁶³ (**Res. 4.22**). Kayaç tepe etrafını çevrelemiş olan yükseltilere göre alçakta kalması nedeniyle yalnızca batı ve güneydoğu yönde kısmi bir görüş alanına hâkimdir. Zirve kabaca 15 m. ekseninde nispeten düzlük iki terastan oluşmaktadır. Üst teras daha geniş ve düz bir yapıdayken alt teras görece az eğimli bir topoğrafya sunmaktadır. Yerleşim, bölge savunma ağındaki diğer tahkimli örnekler için de olduğu üzere literatürde doğa kültleriyle ilgili bir kült merkezi olarak yorumlanmıştır¹⁶⁴.

Benzerleri bölge genelinde görülen, zirve konumunun etrafını çevreleyen ancak günümüze ulaşmayan duvarların temel izlerinin eğimdeki ana kayaya oygu basamaklar halinde görülen sıraları burada da tespit edilmiştir. Fakat Ballıktaş'ın topoğrafyası, zirvedeki teraslara tek yönden ulaşımaya imkân vermesi ve diğer üç yönün sarp şevli olmasından dolayı, üst terasların tahkiminin tek yönden yapılması için elverişli bir durum arz etmektedir. Nitekim, tespit edilen temel izleri de, ulaşımaya elveren bu tek yön olan Kuzeybatı tarafta doğu-batı doğrultusunda devam eden sıralardan müteşekkildir (**Res. 4.23-4.24**). Bununla birlikte üst terasta kaçak kazılar sonucu orta çıkarılmış, 73 x 26 x 25 cm. ebatlarında kumtaşından düzgün kesme taş bir blok tespit edilmiştir (**Res. 4.25**).

Alan gerek topoğrafik özellikleri gerekse mimari düzenlemesiyle Geç Klasik - Helenistik Dönem için tipik, gözetleme amaçlı tahkimli bir kontrol yapısı özelliği göstermektedir. Bununla birlikte zirvede bu tür tahkimli yerleşimlerde sıklıkla görülen, yerleşkenin su ihtiyacını karşılamada kullanılan bir sarnıç tespit edilememiş olsa da kayalık tepenin hemen altında yer alan doğal su kaynakları, su ihtiyacını karşılamak için kullanılmış olmalıdır. Ayrıca, kaçak kazıların yarattığı tahribattan da açıkça görüldüğü üzere, zirvede belirli bir toprak birikiminin olması, tartışılan sarnıcın toprak dolgunun altında kalmış olabileceğini düşündürmektedir.

Alanda tespit edilen keramik parçalarının neredeyse tamamı kapalı kap formlarına ait, çoğunluğunu gövde parçalarının oluşturduğu keramiklerdir (**Res. 4.26**). Tanımlanabilen örnekler, MÖ III. yüzyıl ortasından MS I. yüzyıl içlerine kadar

---

¹⁶³ Özgen, 2017a: 53-54.

¹⁶⁴ Beksaç, 2000: 194; Gücü, 2014: 11.

tarihlenebilen parçalardan oluşmaktadır (**Res. 4.27**). Kâse formlu bir kaba ait siyah astarlı keramik parçası ile form olarak daha çok sunuyla ilişkilendirilen guttus ya da pateraya ait olabilecek diğer bir parça yüzey buluntuları arasındadır.

Günlük kullanımdan ziyade sunu objesi olarak kullanım gördüğünü bildiğimiz bu parçaların varlığı, yerleşimin bölge savunma ağının bir parçası olmasının yanı sıra, yerleşimin inşasının ana nedeni olmasa da, yerleşim dâhilinde benzer nitelikteki başka savunma yerleşimlerinden de bilinen, kült amaçlı bir kullanıma da yer verir şekilde tasarlanmış bir düzenlemeye sahip olabileceğini düşündürmektedir¹⁶⁵. Eski Yunan'da yalnızca kentte değil, merkezi çevreleyen *khora*nın sınır uçlarında da konumlandırılan kült alanları vasıtasıyla kırsal ile merkez arasında bütünleştirici ve komşu topluluklarla ilişkilerin güçlendirilmesini sağlayan ortak alanların oluşturulmasının amaçlandığı bilinmektedir¹⁶⁶. Bu bağlamda Ballıktaş'ın savunma amaçlı işlevinin yanı sıra kültüsel nitelikteki bu özelliği ile birden çok fonksiyonda işlev görmüş olabileceğini değerlendirmek mümkündür. Ancak literatürde yer alan ve ana kaya üzerindeki temel izlerini ispat aracı olarak kullanıp Trak-Frig kaya kült kompleksi ve buna bağlanan eril-dişil Tanrıların kült alanları şeklinde tanımlamalarla bu yerleşimi ilişkilendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

4.5. Kaplan Sivrisi

Savunma ağı sistemine dair tahkimli yerleşimlerden bir diğeri ise bu sistemin en doğusunda ve Adramytteion'un güneydoğusunda yer alan, Burhaniye ilçesi Hacıbozlar Mahallesi'nin yaklaşık 3.5 km. kuzeydoğusunda, Kuyumcu Mahallesi'nin yaklaşık 3.5 km. güneydoğusunda konumlanmakta olan Kaplan Sivrisi olarak adlandırılan kayaç tepe üzerindeki yerleşimdir¹⁶⁷ (**Res. 4.28**).

Kayaç tepelik alan, dik yamaçlar üzerinde 966 m. rakıma kadar ulaşmaktadır. Kuzey yönde Edremit düzlüğüne doğru geniş bir panoramaya sahip olup batı yönde Altınova Sahili'nden Bababurnu'na kadar geniş bir görüş açısına hâkimdir. Bu konumdaki yerleşimin yalnızca doğu ve güney yönde görüşü sınırlı durumdadır.

¹⁶⁵ Özgen, 2008: 899-901; Özgen, 2002.

¹⁶⁶ Sourvinou-Inwood, 1993: 10; Koparal, 2014: 63-64.

¹⁶⁷ Aykanat- Öztürk, 2018: Baskıda.

Literatürde, bölgedeki diğer örneklerde olduğu üzere kayalık alan üzerindeki temel izlerinin yanlış değerlendirilmesiyle kaya kült alanı tanımı yapılmış olan¹⁶⁸ yerleşimin yamaçlarının belirli bir seviyesinden itibaren bir çevre duvarıyla tahkim edildiği kuzeybatı, batı, güneybatı, güney ve güneydoğu yönlerdeki tespitlerle anlaşılmıştır. Kuzeybatı yönde yer yer üç sıra yükseklikte korunagelen rektagonal ve bosajlı bloklardan örülü duvar sırası, kayaç tepe üzerinde kısmen gözlemlenebilen temel sırası izlerinden anlaşıldığı üzere batı yamaçta da devamlılık göstermektedir. Güney ve güneybatı yamaçlarda ise bir kısmı tek sıra halinde takip edilebilen rektagonal, bosajlı bloklar tespit edilebilmiştir (**Res. 4.29**). Savunma ağı sisteminde yer alan tahkimli yerleşimlerden çoğunlukla korunagelmeyen ancak blokların oturduğu temel sıralarından tespit edebildiğimiz tahkimata dair veriler, Kaplan Sivrisi'nde belirli bir alanda kısmen korunageldiği için benzer işlevlerde kullanıldığı düşünülen tüm alanlar için önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Kuzeybatı yöndeki tahkimi oluşturan duvar sıraları belirli bir standart ölçü sunmamakla birlikte en uzun 85 cm., en kısa 50 cm. genişliğinde, dışa bakan yüzeyleri tıraşlanmış rektagonal bloklar halindedir. Batı yönde ise yer yer tek, yer yer de çift sıra halinde takip edilebilen blokların ölçüleri 75 cm. ile 33 cm. aralığında farklılık gösteren ölçüler içermektedir. Yine bu yönde yaklaşık olarak 45 x 60 cm. ölçülerinde dikeyde ve yatayda konumlandırılmış basamak izlenimi veren ve önceki literatüre yanlış algıda merdiven olarak yansımış olarak düşünülebilecek, kayaya oyulmuş temel izleri de gözlemlenmiştir. Söz konusu izler kuzey-güney doğrultuda bir hat sunmakta, ardından doğu yönde devamlılık göstermektedir (**Res. 4.30**).

Tepenin güney tahkimatını oluşturan en uzun 96 cm., en kısa 60 cm. genişlikte blok sıraları ise diğer yönlerdekilere oranla daha kaba işlenmiş bloklar olarak göze çarpmaktadır. Bu yönde yer yer çift yer yer de tek sıra halinde korunagelmiş olan duvar sıralarının belirli noktalarda akmalar dolayısıyla kesintiye uğradığı görülmüştür.

Tepenin tahkim sınırları içerisinde gerçekleştirilen yüzey taraması neticesinde çoğunluğunu yalın grupların oluşturduğu tabak, kâse, amphora ve testi formlarına ait keramik parçaları tespit edilmiştir.

Tarihlenebilir örnekler arasında Hellenistik Dönem'in keramik gruplarından olan siyah firnisliler en belirgin grup olarak göze çarpmaktadır. Belirgin form veren

---

¹⁶⁸ Beksaç ve Beksaç, 2005: 28-31; Beksaç 2004: 286-287; Gücü, 2014: 11.

unsurlardan, M.Ö. 3. yy'a tarihlenen 1 adet balık tabağı ve 1 adet kantharos parçası yerleşimin kullanım kronolojisini yansıtmaya açısından da önemlidir.

Bir başka buluntu grubunu ise tespit edilen figürinler oluşturmaktadır. İki belgin olarak anlaşıldığı üzere kadın figürin başları olup biri daha tanımsız durumdadır. Kadın başları üzerinde kendini belli eder halde polos göze çarpmaktadır. Poloslu başlardan birinde, polostan her iki omuza uzanan örtü tanımlanabilmektedir (**Res. 4.31**). Bu pişmiş toprak buluntular Ballıktaş'ta olduğu üzere, Kaplan Sivrisi'nde de yerleşimin ana amacı olan bölge savunma ağındaki işlevinin yanı sıra, kendi bünyesinde kültürel nitelikteki bir düzenlemeye de yer vermiş olabileceğini düşündürmektedir.

Bu buluntuların yanı sıra, alana daha kolay çıkışa elveren batı yamaç boyunca, dağınık halde kiremit parçaları yüzey tespitleri arasındadır.

4.6. Dışkaya Tepe

Tahkimatlı yerleşimlere örnek gösterilebilecek bir diğer yerleşim ise günümüz Gömeç ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. Gömeç ilçesi, Kubaşlar mahallesinin yaklaşık 2 km. kuzeybatısında yer alan yerleşim, yakınında konumlanan ve Sarıkaya¹⁶⁹ olarak adlandırılan yerleşimin 500 m. batısında, 530 m. rakımdaki iki kaya kütesinin doğusunda kalan yükselti üzerindedir. Tahkimatlı yerleşim, yerelde Atatürk Kayaları olarak adlandırılmaktadır¹⁷⁰ (**Res. 4.32**).

Dışkaya Tepesi zirvesini çevreleyen yamaçlarda belirli hatlar boyunca duvar sıraları tespit edilmiştir. Tepenin Sarıkaya'ya bakan bölümünde, doğu-batı doğrultusunda, kuru duvar örgüsünde, çift sıralı, herhangi bir standart sunmayan ve harç kullanımının gözlemlenmediği taşlardan oluşan duvar sıraları belgelenmiştir.

Bu sıranın, yamacın güneydoğu bölümünde de benzer nitelikte devam ettiği gözlemlenmiş olup, yerleşimin tamamını çevrelediği düşünülmektedir. Yerleşimi çevreleyen bu sıraların muhtemel bir çevre duvarı niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Ayrıca tepenin güneydoğusunda söz konusu duvarların alt kotunda, ana kaya

¹⁶⁹ Yerleşim ilk kez 2016 yılında H.M. Özgen başkanlığında sürdürülen yüzey araştırmalarında tespit edilmiştir. Bknz. Özgen, 2017: 58.

¹⁷⁰ Özgen 2017: 58-59.

öbeklerini de hattına dâhil eder biçimde ve benzer örgüde, belirli standart bir form sunmayan, yüzeye bakan tarafları tıraşlanmış bloklar ve bu blokların belli yerlerde oluşturduğu sıralar, teras duvarları niteliğinde saptanmıştır (**Res. 4.33**). Aynı zamanda tepenin güney ve doğu yamacında tahkimle ilgili olması muhtemel, yığıntı halinde taş molozları gözlemlenmiştir. Zira Dişkaya Tepe kayalığına ulaşan terasları çevreleyen duvarın günümüze ulaşan kalıntıları olarak yorumlanan ve yamaçlara kaymış kuru duvar örgüsündeki taş yığınlarının teras etrafında, kuzey ve güney yönleri daha belirgin ve süreklilik arz eden kapalı bir alan oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Alanda tespit edilen az sayıda keramik buluntuların yoğunluğunu yalın, günlük kullanım formlarına ait keramik parçaları oluşturmaktadır. Bunların haricinde tarihlenebilir unsurlar arasında yine az sayıda Roma Dönemi gri hamurlu gövde parçası da alanda tespit edilmiştir (**Res. 4.34**).

Yerleşim, yakınında konumlanan Sarıkaya yerleşimiyle birlikte Adramytteion *khora*sındaki savunma ağının tahkimli bir parçası niteliğindedir. Tespit edilen çevre duvarları ve zirve düzlüğü içerisindeki temel duvarları düşünüldüğünde, yerleşimin Sarıkaya yerleşimi ile birlikte hem merkez hem de kırsal için önemli bir organizasyonun parçası niteliğinde olduğunu düşünmek mümkündür.

4.7. Asar Tepe

Adramyttene sahasının güneybatısında yer alan, benzer işlevdeki tahkimatlı bir diğer yerleşim Ayvalık ilçesi, Çamoba mahallesine bağlı, Çamoba mahallesinin yaklaşık 1 km. kuzeyinde, Tıfillar Mahallesi'nin yaklaşık 600 m. güneybatısında Çamoba'dan Tıfillar'a giden yolun doğusunda konumlanan Asar Tepe'dir (**Res. 4.35**).

Tepe yerleşiminin üst düzlüğü bir üst teras niteliğinde, çevre panoramaya hâkim, Thebe düzlüğü ve Ayvalık Adaları'na bakan bir görüş açısına sahiptir. Alibey Adası, Kız Çifliği Höyüğü (Kisthene?), Dişkayası Tepe¹⁷¹'nin görüş alanı içerisinde yer almaktadır.

En üst kottaki düzlük eliptik formda, yaklaşık 88 m. x 30 m.'lik bir alanı kaplamaktadır. Tepe'nin bu bölümünde ve ayrıca üst terasın güneyinde ana kaya zemin

---

¹⁷¹ Özgen, 2017b: 47-59.

üzerinde yer yer temel basamakları ve sıraları gözlemlenebilmektedir (**Res. 4.36**). Yine bu üst terasın hemen her yönde, mevcut durumda yamaçlara doğru akarak öbekler halinde uzanarak günümüze gelmiş irili ufaklı ve harçsız vaziyette saptanan yapı malzemeleri ile çevrelendiği gözlemlenmiştir. Tepenin en üst kottaki bu terasın batısında, üst kottaki terastan yaklaşık 21 m. aşağıda bir alt kotta, yaklaşık 60 m. x 40 m. ebatlarında ayrı bir teras görülmekte olup bu terasın da üst teras gibi her yönde yamaçlara doğru akarak öbekler halinde uzanarak korunagelmiş irili ufaklı ve harçsız vaziyette saptanan yapı malzemeleriyle çevrelendiği gözlemlenmiştir. Tepe düzlüğü ve tepeyi tüm yönlerden çevreleyen yamaçlarda tepe düzlüğüne oranla yamaçlarda yoğunlaşan keramik buluntular, günlük kullanımla ilişkilendirilen yalın kap parçaları, Bizans Dönemi sırlıları, Roma Dönemi sigillatları ve Klasik -Helenistik Dönem siyah firnislilerinden oluşmaktadır.

Keramik parçalarından en yoğun grubu oluşturan yalınlar keramikler çoğunlukla tabak, kâse, testi formlarına aittir. İkinci yoğun grubu ise Helenistik Dönem'in belirgin gruplarından olan siyah firnisliler oluşturmaktadır. Çok sayıda parça halinde belgelenen siyah firnisli grubun içerisinde Batı Yamacı örnekleri, megara kâsesi, balık tabakları, kantharoslar ve çeşitli içki kaplarına ait parçalar yer almaktadır. Söz konusu buluntular Geç Klasik - Erken Helenistik Dönem'in belirgin form örneklerini yansıtmaktadır. Aynı zamanda Erken Helenistik Dönem'e tarihlenen iki adet kandil parçası da saptanan buluntular arasındadır (**Res. 4.37**).

Roma dönemi kronolojisine ışık tutan az sayıda keramik buluntu, alan üzerinde tespit edilmiştir. Bunlar, MS I-II. yy'a tarihlenen sigillatlar ve yine Roma Dönemi'nde benzer örneklerini gördüğümüz Roma grileri olarak bilinen keramik gruplarıdır. Bizans Dönemi içerisinde de alanın kullanım devamına işaret eden az sayıda sırlı keramik parçası da tespit edilmiştir. Yüzeyle ayrıca kiremit, tuğla ve döşeme parçaları da belgelenmiştir. Söz konusu kiremit ve döşeme parçalarının çoğunun yüzeylelerinde görülen siyah astar kalıntıları alanın Klasik - Helenistik Dönem kullanım kurgusuyla ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Bunların haricinde 1 adet ağırşak, 1 adet kurşun ağırlık (?) 1 adet demir ok ucu ve bir kısmı (16 parça) bir bütünün parçalarını oluşturan toplam 17 adet pişmiş toprak figürin parçası tespit edilmiştir.

Üst terasın güneybatı yamacında aynı noktada tespit edilen pişmiş toprak figürin parçalarının bir kısmı birleşebilir durumda olan oturur vaziyette ve her iki yanında aslan betimleriyle birlikte korunagelen sağ kolunun devamında elinde phiale tutar vaziyette betimlenen ve paralel örneklerinden net bir şekilde anlaşıldığı üzere Kybele tasvirine ait parçalar niteliğindedir (**Res. 4.38**). Pişmiş toprak diğer figürin parçası yalnızca baş kısmı ile korunagelmıştır. Bu iki figürin de Hellenistik Dönem'e tarihlenebilecek analogik özellikler göstermektedir¹⁷².

Günümüz Ayvalık ilçesi sınırları içerisinde yer alan Asar Tepe konumu itibariyle Adramytteion'a en uzak konumdaki tahkimatlı yerleşimdir. Körfeze, adalara (Hekatonnesoi) ve Pergamon ile Adramytteion arasındaki iç kısımlara hâkim konumda, bu sahadaki tahkimatlı yerleşimlerle ilişkili içerisinde, Adramytteion *khroasının* en güneybatı ucunda güvenliği sağlamak amacıyla kullanım gördüğünü düşünmek mümkündür.

---

¹⁷² Alanda tespit edilen arkeolojik buluntulara dair veriler 2017 yılında H.M. Özgen başkanlığında ve ekip üyesi olarak yer aldığım yüzey araştırması kapsamında tespit edilmiştir.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Strabon'un Adramytteion'un, Adramytteion Kolpos'taki (Edremit Körfezi) denizel etki sahasını adlandırmak için kullandığı "Adramyttene" terimini, karasal etki alanını ya da Adramytteion için bir territorium alanının karşılığı olarak da, Thebe Ovası'ndaki (Edremit Düzlüğü) alanını tanımlamak için kullanmak doğru olacaktır (**Bknz. Böl. 2.1.1**). Bu anlamda bu düzlüğün yükseltilere kavuştuğu sınırından güneyine açılan ve biri güneye diğeri doğuya doğru çatallanarak devam eden vadilerden doğuya doğru, iç kesime uzanan Karıncadere kenarında konumlanan Dedekaya yerleşimi, Thebe Ovası'na açılan ve hâkim olduğu vadiyi kontrol eden bir mevkiide yer almaktadır (**Bknz. Böl. 3.1, Har. 3.2**).

Genel olarak, vadinin kuzeyinden vadi tabanına inen şevli alanda yükselen andezit kaya kütleleri ve bunların kayaç zeminli güney yamacı üzerinde izleri tespit edilen yerleşimin mimari elemanlarının büyük oranda taşınmış olması nedeniyle, plan analizi kayaç zemin üzerindeki temel izlerinden anlaşılmaktadır.

Korunagelen bu izlerin genel plan üzerinde sunduğu veriler ışığında, biri üst yerleşim niteliğinde birbirinden farklı kotlardaki iki ana kaya öbeğinde oluşan alan (A1-A2), diğeri bununla bütünleşik halde ve bu alanın kabaca güney yamacında, vadiye bakan kesimindeki kayaç zeminli alan (B) olmak üzere, iki farklı bölgenin kapalı alan yaratır nitelikte tahkim edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda A1 ve A2 bütünleşikliği, vadiye hâkim, üst kotta bir gözetleme mevki niteliğindeki, güney yamacındaki bu üst yerleşimle tahkim sistemi bağlı olan B, vadiden üst yerleşime geçiş üzerinde korumalı bir teras yaratmaktadır. Nitekim, yerleşime vadiden giriş, güney alt kotta konumlanan ana kayaya oygu basamakların konumlandığı ve bu noktadan itibaren her iki yöne uzanan tahkim sisteminin başladığı giriş düzenlemesinden sağlanmakta olup bu noktadan B terasına ve devamında A2 ve A1'e doğru bir yönelme olduğu anlaşılmaktadır.

Kayaç topoğrafyada kaya kütlelerinin tahkim hattında mimarinin şekillenmesinde belirleyici bir tasarım niteliğinde, mimarinin bir parçası olarak kabul gördüğü söylenebilir. Bu anlamda yerleşimi çevreleyen duvarların doğrultuları yer yer bu kaya kütlelerine yaslanarak, doğal tahkimin de avantajlarından yararlanır halde planlanmış olup Adramytteion çevre sahasında tez kapsamında değinilen benzer yerleşimlerin birçoğunun tahkim sistemlerinde de genel durum bu paraleldedir.

Günümüze ulaşmayan tahkim duvarlarının temel izleri, yerleşim topoğrafyasının düz kesimlerinde kayaç zemin üzerinde tıraşlama ile yaratılmış düzlemler veya kanallar niteliğinde iken, eğimli kesimlerde kayaç zemine oyulmuş ardışık basamak düzenlemeleri şeklinde tasarlanmıştır. Bu duruma da çevre sahadaki benzer yerleşimlerde rastlanılmakla birlikte, özellikle tahkim hattının benzer temel izleriyle birlikte yer yer korunagelmiş duvar örgüsü ile birlikte aynı hatta gözlenebildiği en belirgin örnekler Burhaniye İlçe sınırlarında konumlanan Kaplan Sivrisi yerleşiminde Batı Anadolu'da Klasik – Hellenistik Dönem içerisinde birçok yerleşimde rastlamak mümkündür. Korunagelmişliği ile en iyi örnekler Karia Bölgesi'nde Klasik Dönem kenti Latmos ve bu kentin Hellenistik devamı niteliğinde yakın konumlanan Herakleia'nın tahkim sistemlerinde ve bazı farklı mimari düzenlemelerinde rastlamak mümkündür¹⁷³. Latmos dağlık alanında, tez kapsamında incelenen topoğrafyada da olduğu üzere bir merkezin çevre alanını kontrol eden savunma ağının birer parçası olan tahkimli yerleşimlerde de benzer geleneği gözlemek mümkündür¹⁷⁴.

Karıncadere'nin hemen kuzeyinde konumlanan Dedekaya'da yerleşim ihtiyaçlarının karşılanması için tercihli konumunun getirdiği bu avantajın yanında üst yerleşimde A2 alanında ana kayaya oygu sarnıç da suya olan gereksinimin karşılanmasında kullanılmış olmalıdır. Bölge içerisinde yer alan diğer tahkimli yerleşimlerde de görülen (Kocafuğla Tepe, Asarkaya, Hisarkale) ve bu tip kırsal alanlardaki yerleşimler için karakteristik bir nitelikte olan sarnıçlar özelinde olduğu gibi olasılıkla yağmur suyundan faydalanarak üst yerleşime taşınması zorlu olan suyu depolamak ve olağandışı durumlarda, yerleşimin dışa kapandığı zamanlarda, tahkimatlı yerleşimin işlevinin devamlılığında su ihtiyacının karşılanması amacıyla kullanılmış olmalıdır.

Dedekaya'daki tahkimli yerleşimin inşasında ihtiyaç duyulan yapı malzemesinin, taş blokların temini için, halihazırda andezit kayaç üzerinde konumlanan yerleşimin sunduğu potansiyelin kullanıldığı, yamaç yerleşiminin çevresinde tespit edilen taş ocaklarından anlaşılmaktadır. Yatayda, dikeyde ve dairesel formda taş çıkarma işleminden kalan izler, çekiç ve murç izleri ile çıkarma işlemi ardında kalan basamaklı görünüm sunan bu işlikler, kapasitelerinden anlaşıldığı üzere farklı bölgelerdeki inşa

---

¹⁷³ Peschlow- Bindokat, 1996.

¹⁷⁴ Bu kapsamda Güzeltepe yerleşimi benzer bir örnek durumundadır. Bknz. Özgen, 2002: 52-60.

işleri özelinde tasarlanmamış olup, muhtemelen yerleşimin inşa süreci ile eş zamanlı olarak aynı yerin malzeme temini için kullanılmış olmalıdır. Belirli yerlerde temel izi hatlarıyla ilişki içerisinde görülen taş temin alanları, bu pratik çözümün birer kanıtları şeklinde gözlemlenebilmektedir (**Bknz. Böl. 3.3.2.2**).

Bölgede sürdürülen yüzey araştırmalarında Kızılcabayır Sırtı (Yıkıklar), Dutluca Merdivenli Kaya, Taylheli, Kocataş ve Boşnak Tepe antik taş ocakları yerele hizmet eden ocaklar olup, yerleşimden bağımsız, konumları jeomorfolojik niteliği ilgisinde tercih edilen bu ocaklarda, taş çıkarma işleminden kalan çeşitli izler, Dedekaya yerleşimi çevresindeki temin noktalarıyla karşılaştırılabilir örnekler sunmaktadır¹⁷⁵.

Gerek değinildiği üzere ana kayanın mimarının bir parçası olarak değerlendirildiği gelenek, gerekse bu gelenekle inşa edilen ve bölge savunma sisteminin bir parçası niteliğindeki benzer yerleşimlerin (Kocafuğla Tepe, Asarkaya, Hisarkale, Balıktaş, Kaplan Sivrisi, Dişkaya Tepe, Asartepe) (**Bkz. Böl. 4**) erken evreleri, yüzey buluntularıyla da doğrulanır halde Geç Klasik – Hellenistik Dönem özelliği göstermesi, Dedekya yerleşiminin de ilk evresinin kullanımı için genel bir tarihleyici unsur olarak kabul edilebilir.

Yerleşimdeki yüzey buluntuları da bu genel tarihlmeyi karşılar niteliktedir. Ele geçen yüzey buluntularının genel dağılımında, siyah astarlı keramik parçaları, az sayıda Roma Dönemi gri keramiği ve sigillata parçaları ve Bizans Dönemi sırlı keramik parçaları ile MÖ II. yüzyıla tarihlenen figürin parçasının yanı sıra tekil sikke buluntusu, MÖ II. yüzyıla tarihlenen Adramytteion darbu sikke, Dedekaya'nın en geç Hellenistik Dönem'den itibaren iskân edildiğinin göstergesidir.

Batı Anadolu'da Geç Klasik Dönem'deki kent hareketleri, Adramytteion'a MÖ. 422'de Delos'tan gerçekleşen iskân hareketi ve MÖ IV. yüzyılda Adramytteion'un kendi sikke darbına başlaması ilgisi de düşünüldüğünde alanın en erken Geç Klasik-Hellenistik Dönem'de tahkim edilerek bölge savunma ağının bir parçası olarak yerleşime açılmış olması gerekir. Arkeolojik veriler tahkimatlı bu yerleşimde iskânın Geç Klasik - Hellenistik Dönem'den bölgedeki Bizans hakimiyetinin sonlandığı MS XIII. yüzyıla kadar sürdüğünü göstermekte olsa da, yerleşimin inşa nedeninin odağı olan savunma ağının işlevinin Roma Dönemi'nin büyük bölümünde Geç Klasik – Hellenistik kurgudaki önemde olmaması, bu dönemde tarımsal faaliyetlerin

---

¹⁷⁵ Özgen, 2018a: 219-243.

kontrolünde bir anlam kazanmış olması muhtemeldir. Bizans Dönemi içerisinde ise, nispeten bu ikincil işleviyle devam sağlamış olması, ancak MS XII. yüzyılda bahsi geçen Neokastra (Yenikalaler) temasıyla yeniden stratejik öneme sahip olması beklenebilir.

Klasik Dönem’le birlikte Atina’nın egemen siyasal yönetim biçimi olan kent-devlet, kent merkez ve çevresinin yönetimini kapsayan anlayışın her yerde hâkim olduğu düşünülse de gerçekte Yunan ana karası, Ege Adaları ve Batı Anadolu’nun kıyı kesimleri dışında çok yaygınlaşmamıştır. Bununla birlikte kentin çevresindeki kırsal yerleşmelerle birlikte siyasal, toplumsal ve ekonomik bir bütünlük içinde düşünüldüğü kentin kırsalıyla bir bütün oluşturduğu anlayışının bu dönemde geliştiğini söylemek mümkündür¹⁷⁶.

Peloponessos Savaşları’nın MÖ IV. yüzyıldaki yıkıcı etkisinin sonlanmaya başlamasıyla birlikte Batı Anadolu’da kent devletlerinin politik ve sosyo-ekonomik açıdan yeniden yapılanma sürecine girmesiyle, kentleşme hareketlerinin de hızlandığı bir döneme girilmiştir. Erythrai, Smyrna, Kolophon, Klazomenai gibi birçok kent eski yerleşimlerin yeniden planlanarak yapılanması ya da yer değiştirmeye kentsel ölçekte yenilenmeye gitmiştir¹⁷⁷.

Hellenistik Dönem’le birlikte önce İskender’in doğu seferi, daha sonrasında İskender’in ardıllarının uzun süren savaşları döneminde siyasal ve ekonomik istikrar sarsıntıya uğramıştır. Bu bağlamda Geç Klasik ve Hellenistik Dönem boyunca kent ve özellikle kentin tarımsal alanlarının da bulunduğu *khora*sının korunması çok daha önem kazanmıştır.

Politik ve ekonomik açıdan insana bağlı koşullarla birlikte yükseltti, akarsu gibi doğal koşullar, kentin *khora*sının doğal belirlenmesinde en önemli araçlardır. Hellen dünyasında polislerin *khora*larının bütünlüğünü ve güvenliğini güvence altına almak için *khora*’yı çevreleyen bir savunma ağı oluşturması yaygın bir durumdur.¹⁷⁸ MÖ V. ve IV. yüzyıllara tarihlenen Messenia bölgesindeki Sparta kaleleri, Attika bölgesindeki sınır kaleleri ile¹⁷⁹ Smyrna, *khora*sını ovada dağılmış halde konumlanan kaleleri

---

¹⁷⁶ Owens, 2000: 52.

¹⁷⁷ Tuna, 1996: 477.

¹⁷⁸ Ksenophon, Memorabilia, 3.5.25-27; Koparal, 2014: 62.

¹⁷⁹ Winter, 1971: 42.

sayesinde korumuştur¹⁸⁰ (**Res. 5.1**). Latmos dağlık alanında Herakleia çevresinde yer alan tahkimli yerleşimlerin de (Güzeltepe örneğinde olduğu üzere) benzer işlevde kullanıldığı bilinmektedir¹⁸¹. Benzer biçimde, Pergamon'un yakın çevresi ile Bakırçay Ovası'ndaki büyük boyutlardaki Hellenistik Dönem yerleşmelerinde, Pergamon kralları tarafından inşa ettirilen ve olasılıkla çevrenin korunması amacıyla küçük kaleler tespit edilmiştir¹⁸².

Savunma ağı sistemlerinin kullanılmaya başlanması için olası bir tarih olarak, bölgesel olarak farklılıklar olsa da, genel anlamda düzenli birliklerin oluşumu gibi askeri kabiliyetlerin gelişmesi, nüfus artışına paralel olarak tarımsal üretim alanlarının artması gibi nedenlerle MÖ V. -IV. yüzyıl olarak düşünmek mümkündür. Yerleşimlerin merkezi dışında kalan ve *khoranın* bütünü oluşturarak kırsal alanlardaki tahkimli yerleşimlerin, kalelerle birlikte bir bütün oluşturacak şekilde savunma sistemiyle kontrol edilmesi ve kent merkezinin korunması ihtiyacının, Hellenistik Dönem'in siyasal karmaşası içerisinde sıklıkla yaşanan savaşlar ve çatışmalarla birlikte asayişin kaybolduğu bir ortamda yaygınlaşmış olması oldukça muhtemeldir.

Bununla birlikte kale ve gözetleme kulelerinin kullanım süreçleri ve ilk kullanımlarına ilişkin tarihlendirme yapmak oldukça güçtür. Bu yapıların kayalık yükseltilerde olması kültür tabakaları ve stratigrafinin oluşmasına önemli ölçüde engel teşkil etmektedir. Yapıların işlevleri açısından da buluntu grupları genellikle zor tarihlenen kaba günlük kullanım ve depolama kaplarından ibarettir. Öte yandan bu yapıların uzun süreçlerde kullanılması duvarlarının yenilenmesi veya yeniden inşa edilmesi yine ilk kullanım evrelerine dair bir yargıda bulunmamızı güçleştirmektedir¹⁸³.

Bununla birlikte Dedekaya'nın savunma amaçlı bir tahkimat yapısı olduğuna dair veriler¹⁸⁴ yakın çevresindeki benzer özellikler gösteren diğer tahkimatlı yerleşimlerle birlikte ortak işlevde gözetleme amaçlı bir kullanım olduğunu göstermektedir. Savunma ağı sistemine dair olduğu düşünülen yerleşimler, çevrelerine hâkim bir noktada konumlanıyor olmaları, birçoğunun en az bir diğerini görüş açısı içerisinde

---

¹⁸⁰ Akarca, 1972: 121.

¹⁸¹ Özgen, 2002; Özgen, 2008.

¹⁸² Pirson-Zimmermann, 2014: 150.

¹⁸³ Koparal, 2012: 141.

¹⁸⁴ Çalışma kapsamında savunma ağına ait benzer işlevde değerlendirilen alanlar Hellen dünyasına ait terminoloji kullanarak sınıflandırılabilir. Bu bağlamda Adramytteion etki alanında 5 tahkimatlı yerleşim (Dedekaya, Kocafuğla Tepe, Kaplan Sivrisi, Dişkaya, Asartepe) 1 kale (Hisarkale) 1 gözetleme kulesi (Asarkaya) bu sınıflandırma için önerilebilir.

olması, tarihleme kriterleriyle iskânlarının Geç Klasik - Hellenistik Dönem’de başlaması, su depolama alanlarının bulunması veya su kaynağına yakın bir noktada tahkim edilmeleri ve yapım gelenekleri ilgisinde ana kaya zeminde temel düzenlemelerinin tespit edilmiş olması açısından benzerlik göstermektedir. İşlevsel açıdan bakıldığında ise doğuda yer alan karasal alandaki vadiler vasıtasıyla iç kısımlardan gelebilecek tehlikelere karşı güvenliği sağlamaları, yol ağlarını güvence almaları, özellikle Thebe ovasında yer alan Adramytteion’un *khora*sındaki tarımsal üretim alanlarını korumaları ve buldukları konum itibariyle Körfezi gözlemleyebilecek noktadaki bu yerleşimlerin denizden gelebilecek tehlikeler ve korsan faaliyetler için de merkezi savunmaya katkı sunmaları, bu yerleşimlerin ortak amacı olarak düşünülebilir (**Har. 5.1**).

Dedekaya yerleşiminin konum itibariyle bir başka stratejik önemi, bir liman kenti olan Adramytteion’u Pergamon’a bağlayan antik rota üzerinde konumlanıyor olmasından kaynaklanmaktadır¹⁸⁵. Thebe düzlüğünün güneyinden doğuya uzanan Karıncadere vadisi üzerinden dağlık alandaki vadi geçişleriyle devam eden yolun korunması işlevi tahkimli yerleşimin önemini arttırmaktadır.

Diğer taraftan, alüvyal birikintiler nedeniyle sürekli batıya ötelenen kıyı hattının antik dönem içlerinde yerleşime daha yakın bir mesafede olabileceği de düşünüldüğünde, antik dönemde Oillos adıyla akışını sürdürdüğü bilinen Karıncadere’nin ağzı ile Dedekaya yerleşiminin konumlandığı alan arasında ırmak taşımacılığına elverişli bir rejimin bulunma olasılığı da akla gelmektedir. Bu muhtemel durum kuşkusuz Dedekaya yerleşiminin konum tercihini şekillendiren bir etmen olabilirse de bu yorumun paleocoğrafya çalışmalarıyla irdelenmesi anlamlıdır.

Dedekaya Yerleşimi Körfez Bölgesi için, ilk araştırması yanlış yorumlanarak literatürde yer etmiş ve dolayısıyla bir dizi bağlı literatürü de etkilemiş bir örnek durumundadır. Nitekim Beksaç’ın Dedekaya’daki yerleşimi, ritüel geçmişini MÖ X. yüzyıla, Demir Çağı’na tarihlediği ve kendi tabiriyle Trak-Frig tipinde bir kaya/kült kompleksi olarak değerlendirmesi, alan belgelemesine dayanmaksızın zihinlerde kaya düzenlemeleri özelinde yer eden ön metinle sunmasının bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır (**Bknz. Böl. 3.2**). Bu kapsamda, kayaç zemin üzerindeki temel izleri, ana kayaya oygu sarnıç, yapı malzemesi temin alanları ve su ve rüzgâr aşınımları; açık

---

¹⁸⁵ Magie, 1950: 793.

hava tahtları, kaya sunakları, alev çukurları ve arınma havuzları olarak yanlış değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda, benzer işlevde bölgesel savunma sisteminin diğer tahkimli yerleşimlerinin de aynı kapsamda yanlış değerlendirildiği, bütüncül bir yaklaşımla nesnel verilerin kullanılmadığı, arkeolojik ve antropolojik bakış açısından uzak, neden sonuç ilişkisi üzerinde kurgulanamayan bir yaklaşımla sonuçlara varılmaya çalışıldığı ve bu bağlamda bu yerleşimlerin literatürde hatalı olarak kutsal alanlar olarak yer aldığı görülmektedir. Şüphesiz insan varlığının bulunduğu yerlerde din ve ritüele dair verilerin olması mümkün ve hatta beklenir olmalıdır, ancak yerleşimlerin işlevlerinden uzaklaştırılarak abartılı dinsel işlevlerin yüklenmesi, özellikle modern bilimsel yöntemlerle sürdürülen arkeolojik çalışmaların az olduğu bölge için bağlamından kopuk, karmaşık bir literatürün oluşmasına neden olmuştur.

Tüm bu veriler ışığında antik yazarlarca Adramytteion'un egemenlik alanı olarak tanımlanan Adramyttene'nin Körfez'de bilinen denizsel etki alanının yanı sıra karasal etki alanı için de bir ön çıkarım yapmak mümkün olmaktadır. Kentin ekonomik ve siyasal etki alanının bütünlüğünü korumak ve savunmak amacıyla stratejik noktalara yerleştirilen askeri nitelikteki tahkimatlı yerleşimlerle, yine bu amaca hizmet edecek kule ve kale yapılarının Thebe Ovası'nın sonlanarak yükseltinin başladığı alanlarda, birbirlerinin görüş alanı içerisinde, ilişkili konumları Adramyttene'nin iç kısımlardaki sınırlarına dair önemli bir veri ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Adramytteion'un en geç MÖ IV. yüzyıldan itibaren *khora*nın sınırlarıyla ekonomik ve siyasal bütünlüğüne dair organizasyon sahibi olduğunu düşünmek yerinde olacaktır.

KAYNAKLAR

- **Antik Kaynaklar**

- Anna Komnini. *Alexiadis* (Ed. Reifferscheid, A.), (1878), Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Cilt 2, Impensis Ed. Weberi, Bonn.
- Athenaeos. *Deipnesophistae*, (*The Deipnosophists*). (1854). (Tran. C.D. Yonge). Londra. H.G. Bohn.
- Diodorus Siculus. *Library of History, Volume XII: Fragments of Books 33-40*. Translated by Francis R. Walton. Loeb Classical Library 423. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1967.
- Herodotos. *Historiae*, (*Herodot Tarihi*). (2002). (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Homeros. *Ilias*, (*İlyada*). (1998). (Çev. A. Kadir - Azra Erhat). İstanbul: Can Yayınları.
- Nikitas Honiatis. *Historia*. (1835). Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, “Impensis Ed. Weberi, Bonn.
- Ksenophon, *Anabasis* (*Onbinlerin Dönüşü*). (1984). (Çev. Tanju Gökçöl). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Ksenophon. *Memorabilia. Oeconomicus. Symposium. Apology*. Translated by E. C. Marchant, O. J. Todd. Revised by Jeffrey Henderson. Loeb Classical Library 168. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2013.
- Livius. *History of Rome, Volume X: Books 35-37*. Edited and translated by J. C. Yardley. Loeb Classical Library 301. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2018.
- Niketas Khoniates. *Historia* (*Tarih*). (1995). (Çev: Fikret Işıltan). Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- Pausanias. *Perihegesis Tes Hellados*, (*Description Of Greece*), (I-IV). (1969). (Trans.W.H.S. Jones). The Loeb Classical Library.
- Plinius. *Natural History, Volume II: Books 3-7*. Translated by H. Rackham. Loeb Classical Library 352. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1942.
- Polybius. *The Histories, Volume V: Books 16-27*. Translated by W. R. Paton. Revised

by F. W. Walbank, Christian Habicht. Loeb Classical Library 160. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2012.

Stephanos Byzantinos. *Ethnikon*. (1958). Akademische Druck, Graz.

Strabon. *Geographika: XII-XIII-XIV (Antik Anadolu Coğrafyası)*. (1993). (Çev. Prof. Dr. Adnan Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Thukydides. *Peloponnesos Savaşı*. (1976). (Çev. Tanju Gökçöl). İstanbul: Hürriyet Gazetesi Yayınları.

Vergilius. *Eclogues. Georgics. Aeneid: Books 1-6*. Translated by H. Rushton Fairclough. Revised by G. P. Goold. Loeb Classical Library 63. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1916.

- **Modern Kaynaklar**

Adak- Adıbelli, I. (2006) *Tarsus Geç Roma Seramiği*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akşar, A. (2008). *Eskiçağ Literatüründe Mysia: Coğrafyası Kentler ve Kültler*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Akarca, A. (1998). *Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I: Şehir ve Savunması*, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.

Aykanat, B.B., Öztürk, A. (2018). “Kuzey Ege Arkeoloji Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (KEAM) Adramytteion Kenti ve Egemenlik Alanı 2017 - 2018 Yılları Çalışmaları”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü TEBE Haberler 44*, İstanbul, s. Baskıda.

Beksaç, E. (1999). “1998 yılı Balıkesir İli Ayvalık, Gömeç, Burhaniye ve Edremit İlçelerinde Pre- ve Protohistorik Yerleşmeler Yüzey Araştırması”, *17. Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, 2. Cilt, TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara. s. 105-126.

Beksaç, E. (2000). “Balıkesir İli Ayvalık, Gömeç, Burhaniye ve Edremit ve Havran İlçelerinde Pre- ve Protohistorik Yerleşmeler Yüzey Araştırması 1999”, *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, 2. Cilt, TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara, s. 113-122.

Beksaç, E. (2001). “Balıkesir İli Ayvalık, Gömeç, Burhaniye ve Edremit ve Havran İlçelerinde Pre- ve Protohistorik Yerleşmeler Yüzey Araştırması 2000”, *19. Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, 2. Cilt, TC Kültür Bakanlığı

Yayımları: Ankara, s. 283-287.

- Beksaç, E. (2003). “2001 Yılı Adramytteion / Ören Kazısı”, 24. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 1, TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara, s. 85-94.
- Beksaç, E. (2004a). “Balıkesir İli Ayvalık, Gömeç, Burhaniye ve Edremit ve Havran İlçelerinde Prehistorik ve Protohistorik Yerleşmeler Yüzeysel Araştırması 2000”, 21. *Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, 1. Cilt, TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara, s. 193-202.
- Beksaç, E. (2004b). “2002 Yılı Adramytteion / Ören Kazısı”, 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 2, TC Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara, s. 327-338.
- Beksaç, E. (2005). “2003 Yılı Adramytteion / Ören Kazısı”, XIII. *Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*, Cilt 7, Sayı 1, Sakarya, s. 83-91.
- Beksaç, E. ve Beksaç, Ş. N. (2005). *Tarihin Işığında Burhaniye*, Balıkesir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları: Balıkesir.
- Beksaç, E. ve Beksaç, Ş. N. (2009). *The Foggy Phantoms Near The Sea: The Eternal Heritage Of The Southern Side Of The Gulf Of Adramytteion*, Thracia XVIII, Bulgarian Academy of Sciences: Sofia, s. 391-414.
- Berndt, M. (2003). *Funde aus dem Survey auf der Halbinsel von Milet (1992-1999), Kaiserzeitliche und Frühbyzantinische Keramik, Internationale Archäologie 79*, Marie Leidorf GmbH, Rahden.
- BMC Mysia. (1982). *A Catalogue of Greek Coins in the British Museum: Mysia*, Ed. Reginald Stuart Poole, London.
- Carpenter, R. (1966). *Discontinuity in Greek Civilization*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Çapar, Ö. (1995). “Roma'nın Asia Eyaleti'nde Conventus (Dioicesis) Sistemi”, *Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XXXVII, 1-2, s.731-755.
- Çoruhlu, T. (2006). “2004 Yılı (Adramytteion Antik Kenti) Kazı Çalışmaları”, 27. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara. s. 229-240.
- Çoruhlu, T. (2007). “Ören (Adramytteion Antik Kenti) 2005 Yılı Kazı Çalışması”, 27. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara. s. 479-500.

- Çoruhlu, T. (2008). “2006 Yılı Ören (Adramytteion Antik Kenti) Kazı Yılı Çalışması”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Ankara. s. 525-540.
- Cook, J.M. (1973). *The Troad, An Archaeological and Topographical Study*, Clarendon Press: Oxford.
- Doğanay, O. (2009). *Isauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölüm Gömme Gelenekleri*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Doksanaltı, E. (2006) *Knidos Kap- Krio Kazı Alanı*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Drews, R. (2014). *Tunç Çağı'nın Sonu: Askeri Değişim ve Antik Akdeniz'de Çöküş* (Çev: Tolga Ersoy ve Gürkan Ergin), İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Erdemir, H. P., Gökbunar, R. (2007). “Efes Gümrük Yazıtında Gümrük Vergileri”, *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 9/1, 227-234.
- Erhat, A. (1997). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Efe, R., Soykan A., Cürebal, İ. Sönmez, S. (2012) *Burhaniye Doğal Kaynak Değerleri*, Burhaniye Belediyesi Yayınları: Balıkesir.
- Earinos, G., (1875). *Movoeiov II*, s. 105-110.
- Erdoğan, F. F. (2005). “Adramytteion/Ören (Burhaniye) Antik Kenti Kazıları. Balıkesir Sempozyumu”, 17- 20 Kasım 2005. s. 231-235.
- Erdoğan, F., Çakır, E., Tatar, N. (2012). “Adramytteion Antik Kenti ve Sikkeleri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 31, Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırgızistan. s. 1-20.
- Fındık, E. F. (2010). “Late Roman- Early Byzantine Pottery From The Excavations of St. Nikolaos Church in Myra”, (Ed. E. M. Doksanaltı, E. Aslan), *Proceedings of the International Symposium, Trade and Production Through The Ages*, Konya, s. 97- 114.
- Gassner, V. (1997) *Das Südtor der Tetragnos- Agora. Keramik und Kleifunde* Forschungen in Ephesos XIII/1/1, Wien.
- Gizbili Mühendislik (1967). *Edremit Projesi Fizibilite Raporu*, (XIX. Bölüm, Ek: A). Ankara.

- Grimal, P. (2007). *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, Kabalcı Yayınevi: İstanbul.
- Gücü, R. (2014). *Geçmişten Günümüze Burhaniye Tarihi (Adramytteion - Kemer-Edremit)*, Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları 18: Balıkesir.
- Gürel, S. (2016). "Phaselis Batı ve Kuzeybatı Nekropolis'leri", *MJH IV/2*, s.279-297.
- Gürbilek, N. (1974). *Adramytteion Şehir Sikkeleri*, (Lisans Bitirme Tezi) İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, İstanbul.
- Hayes, J. W. (1972). *Late Roman Pottery*, British School at Rome, London.
- Hayes, J. W. (1992). *Excavations at Saraçhane in Istanbul, Vol. 2, The Pottery*, Princeton University Press, Oxford.
- Hayes, J. W. (2008) *Roman Pottery Fine- Ware Imports*, The Athenian Agora XXXII, Princeton, New Jersey.
- Herrin, J., (2013). *Margins and Metropolis: Authority across the Byzantine Empire*, Princeton University Press, Princeton ve Oxford
- Higgins, R.A. (1967) *Greek Terracottas*, Methuen: London.
- İlter, F. (2009). *Ören/Adramytteion Antik Kenti Pişmiş Toprak Kandilleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kahyaoğlu, M. (2010). *12. ve 13. Yüzyllarda Batı Anadolu Liman Kentleri - Tarihsel Bir Yaklaşım* (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Karauğuz, G., Kunt, H.İ., Doğanay, O. (2004). *Lykaonia Bölgesi Kaya Mezarları (Küçük Muhsine)*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Kassab, D. (1988). *Statuettes en terre cuite de Myrina: corpus des signatures, monogrammes, lettres et signes*, Bibliothèque de l'Institut français d'études anatoliennes d'Istanbul; 29.
- Kenrick, P. M. (2000) "On the Silk Route: imported and regional pottery at Zeugma", (Ed. M. M. Mango), *Byzantine Trade, 4th-12th Centuries. The Archaeology of Local, Regional and International Exchange. Papers of the Thirty-eighth Spring Symposium of Byzantine Studies*, March 2004, Farnham, s. 263- 272.
- Kiepert, H., (1889), "Die Alten Ortslagen am Südfusse des Idagebirges", s. 1-14.

- Kiepert, H., Fabricius, E., (1888), *Adramyti, Umgegend von- im, nordwestlichen Kleinasien*, Geologische Angaben vom Berg-Ingenieur Kunze.
- Kiepert, H., Fabricius, E., (1894), *Archaeologische ntersuchungen im westlichen Kleinasien*. Berlin.
- Killebrew, A. E. (2005). *Biblical Peoples and Ethnicity: An Archaeological Study of Egyptians, Canaanites, Philistines, and Early Israel*, 1300–1100 BCE (No. 9), Society of Biblical Literature, USA.
- Koçak, M. (2013). *Aphrodite am Pfeiler. Studien zu aufgestützten/angelehnten weiblichen Figuren der griechischen Marmorplastik*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Koparal, E. (2014). *Grek Polisi İmgesi ve Değişen Gerçekler: Klazomenai Örneği, Yerleşim Sistemleri ve Mekan Analizi*, Tematik Arkeoloji Serisi I, Ege Yayınları: İstanbul, s. 57-79.
- Koparal, E. (2012). “Klazomenai Khora’ında Savunma Sistemi”, *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı* (Ed. Işık Şahin), Trakya Üniversitesi Yayınları: Edirne, s. 139-146.
- Kortanoğlu, R. E. (2008). *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları*, TC Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Köhserli, Y. (2009). *Ören (Adramytteion Antik Kenti) Sırlı Seramikleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kökten, İ. K. (1949). “1949 Yılı Tarih Öncesi Araştırmaları”, *Belleten XIII*, s. 811-829.
- Leaf, W. (1912), “Notes on the Troad”, *Geographical Journal Vol. 40*, No.1, s. 25-45.
- Leaf, W. (1914-16), “Some Problems of the Troad”, *The Annual of the British School at Athens*, vol. 21, s. 16-30.
- Leaf, W. (1917), “Notes on the Text of Strabo XIII”, *The Journal of Hellenic Studies*, 37, s. 19-30.
- Leaf, W. (1923), *Strabo on the Troad*, Cambridge.
- Liepmann, U. (1975). *Griechische Terrakotten, Bronzen, Skulpturen*. Bilderkataloge des Kestner-Museums, XII, Hannover.
- Magie, D. (2002). *Anadolu’da Romalılar 2: Batı Anadolu ve Zenginlikleri*. (Çev. Nezih Başgelen – Ömer Çapar). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Magie, D. (2003). *Anadolu'da Romalılar 3: Batı Anadolu Kent Devletleri* (Çev. Nezih Başgelen- Ömer Çapar), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*, Vols. I, II. Princeton University Press.
- Mansel A.M. (1988). *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- Nicol, D. M. (1999). *Bizans'ın Son Yüzyılları, 1261-1453* (Çev. Bilge Umar), Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Ostrogorsky, G. (1991). *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev: Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- Owens, E. J. (2000). *Yunan ve Roma Dünyasında Kent* (Çev: Cana Bilsel), Homer Kitapevi: İstanbul.
- Öden, Z.G. (1999). *Karesi Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- Özdemir, Z. (2001). *Adramytteion'dan Efeler Toprağı Edremit'e*. Balıkesir: Burhaniye Belediyesi Yayınları.
- Özdoğan, M. (1988). "1987 Yılı Edirne ve Balıkesir İlleri Yüzey Araştırması", VI. *Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı Yayınları, Ankara, s.571-590.
- Özgen, H. M. (2002). *Latmos (Beşparmak) Dağları Güzeltepe'deki Antik Yerleşim - Topoğrafik Bir İnceleme - (Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgen, H. M. (2008). "Latmos Dağları'nda bir Sınır Yerleşimi – Güzeltepe", *Euergetes*, Suna İnan Kıraç AKMED Yayınları: İstanbul, s. 899-910.
- Özgen, H. M. (2013). "Adramytteion (Ören) Kazılarına Başlarken", *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü TEBE Haberler* 36, İstanbul, s. 4-13.
- Özgen, H. M. (2014a). "Adramytteion Kenti (Ören) 2012 Kazı ve Onarım Çalışmaları", *35. Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.178 -194.
- Özgen, H. M. (2014b). "Körfezin Sahibi Sessizliğini Bozuyor", *Aktüel Arkeoloji*, 40. Sayı, İstanbul, s. 82-93.

- Özgen, H. M. (2014c). “Adramytteion Kenti (Ören) 2013 Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 36. *Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s.1-18.
- Özgen, H. M. (2014d). “Adramytteion (Ören) Kazı ve Onarım Çalışmaları - 2013”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü TEBE Haberler* 37, İstanbul, s. 23-28.
- Özgen, H. M. (2016a). “Adramytteion (Ören) 2015 Çalışmaları’nın Ardından”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü TEBE Haberler* 41, İstanbul, s. 22-25.
- Özgen, H. M. (2016b). “Adramytteion Kenti (Ören) 2014 Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 37. *Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 233-249.
- Özgen, H. M. (2017a). “Adramytteion (Ören) 2015 - 2016 Yılları Kazı ve Onarım Çalışmaları”, 39. *Uluslararası Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 503-525.
- Özgen, H. M. (2017b). “Kuzey Ege Arkeoloji Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (KEAM) Adramytteion ve Egemenlik Alanı 2015 - 2016 Yılları Çalışmaları”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü TEBE Haberler* 43, İstanbul, s. 47-59.
- Özgen, H. M. (2018a). “Balıkesir İli, Burhaniye, Gömeç ve Ayvalık İlçeleri Adramytteion Egemenlik Alanı 2015-2016 Yılları Arkeolojik Yüzeysel Araştırması”, 35. *Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 219-243.
- Özgen, H. M. (2018b). “Adramytteion’dan Ioannes VIII (Xiphilinos) Konstantinopolis Patriklik Mührü Buluntusu ve “E Yapısı” İkincil Kullanımı, *Ege Dünyası Liman Kentleri, Sikke, Mühür ve Ağırlıkları* (Ed. Ceren Ünal - Akın Ersoy vd.), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları 32: Manisa, s. 243-254.
- Peschlow- Bindokat, A. (1996). *Der Latmos - Eine unbekannte Gebirgslandschaft an der türkischen Westküste*, Philipp von Zabern, Mainz.
- Pirson, F., Zimmermann, M. (2014). “Pergamon ve Çevresi: Ekonomik Kaynaklar, Taşra Yerleşmeleri ve Siyasi Gücün Temsili”, *PERGAMON: Anadolu’da Hellenistik Bir Başkent*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- Polat, G. (2003). “Antandros 2001 Kazıları”, 24. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)* Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Basımevi: Ankara s. 21-30.
- Polat, G., Polat Y., (2003). “Antandros 2002 Yılı Kazıları”, 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Basımevi: Ankara. s.453-462.
- Polat, G., Polat Y. (2005). “Antandros 2003-2004 Kazıları”, 27. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Basımevi: Ankara, s. 89-104.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız K. (2006). “Antandros 2005 Kazıları”, 28. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. s. 43-55.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Küçük, T., Zunal, O., (2008). “Antandros 2006 Kazıları”, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 455-477.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Zunal, O. (2009). “Antandros 2007 Kazıları”, 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 4, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 39-61.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Zunal, O. (2010). “Antandros 2008 Kazıları”, 31. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 4, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 1-23.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Aktaş R., Açar, E., (2011). “Antandros 2009 Kazıları”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 3, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 98-122.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Üney, S., Aktaş R., Açar, E., Arkan, D. (2012), “Antandros 2010 Yılı Kazıları”, 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 271-295.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Üney, S., Aktaş R., Arkan, D. Z, Üney, A., Cumalıoğlu, A., Açar, E., Kırac, E. (2014), “Antandros 2013 Yılı Kazıları”, 36. *Kazı Sonuçları Toplantısı (KST)*, Cilt 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, s. 135-158.

- Polat, G., Polat, Y., Yağız, S., Aktaş R., Saka, A., Açar, E., Baysu, E., Kıraç, E. (2017). “Antandros 2013 Yılı Kazıları”, 36. Kazı Sonuçları Toplantısı (KST), Cilt 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Bursa, s. 477-502.
- Pröttel, P. M. (1996). *Mediterrane Feinkeramikimporte Des 2. Bis 7. Jahrhunderts N. Chr. Im Oberen Adriaraum und in Slowenien, KSARP 2*, VML, Verlag Marie Leidorf, Espelkamp.
- Ramsay, W.M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (Çev: Mihri Pektaş), Milli Eğitim Basmevi: İstanbul, s. 899-910.
- Rottroff, S. (1997). *The Athenian Agora*, Vol. 29, Hellenistic Pottery Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material. Part 1 -2, The American School Of Classical Studies At Athens Princeton, New Jersey.
- Rubinstein, L. (2004). “Aiolis and South-Western Mysia”, *An Inventoroy Of Archaic and Classical Poleis* (Ed: M.H Hansen - T.H Nielsen), Oxford University Press: New York
- Rumscheid, F. (2006). *Die figürlichen Terrakotten von Priene: Fundkontexte, Ikonographie und Funktion in Wohnhäusern und Heiligtümern im Licht antiker Parallelbefunde*, Wiesbaden: Reichert.
- Saka, A. (2016). *Antik Dönemde Edremit Körfezi: Balıkesir İli, Edremit, Havran, Burhaniye, Gömeç ilçeleri Yüzey Araştırması*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Sevin, V. (2016). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. 4. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sourvinou-Inwood, C. (1993).”Early Sanctuaries The Eight Century and Ritual Space: Fragments of Discourse” (Ed. N. Marinatos - R. Hagg) *Greek Sanctuaries; New Approaches*, London-Newyork, Routledge: 1-17.
- Stauber, J. (1996). *Die Bucht Von Aramytteion*. İGSK 50-51, Bonn.
- Stauber, J. (1997). “Lokalisierung Homerischer Ortsnamen in der Bucht von Edremit mit neuer Lokalisierung von Thebe und Lyrnessos”. *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı (AST)*, I. Cilt, Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları: Ankara. s. 95-106.
- Tağıl, Ş. (2003). *Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Fiziki Coğrafyası*, (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Talbert, R. J.A. (Ed.) (2000), *Barrington Atlas Of The Greek and Roman World*. Princeton NJ: Princeton University Press.
- Tekin, O. (2016). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Tekin, O. (2004). *Eski Yunan Tarihi*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Tekocak, M. (2006). *Kelenderis Roma Çağı Seramiği*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Texier, C. (2002). *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, I. Cilt, (Çev. Ali Suat). Ankara: Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- Töpperwein, E. (1976). *Terracotten von Pergamon*, PF: Band 3, de Guryter: Berlin.
- Tuna, N. (1996). “Batı Anadolu’da Geç Klasik Dönem Ketleşme Hareketleri”, *Çağlar Boyunca Anadolu’da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ege Yayınları, İstanbul, s. 477-494.
- Türk, M. (2008). *Antikçağ’da Mysia ve Arkeolojisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Uslu, S. (1994). *Phokaia Kazılarında Bulunmuş Terra Sigillata*, (Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- von Fritze, H. (1913). *Die Antiken Münzen Mysiens*, Druck und Verlag von Georg Reimer, Berlin.
- Vryonis, A. (1971). *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley: University of California Pres.
- Yağız, O. (2018). “Adramytteion Kazılarında Ele Geçen Sikkeler”, *Ege Dünyası Liman Kentleri, Sikke, Mühür ve Ağırlıkları* (Ed. Ceren Ünal - Akın Ersoy vd.), Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları 32: Manisa, s. 353-359.
- Yaltrak, C. (2003). *Edremit Körfezi ve Kuzeyinin Jeodinamik Evrimi*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Wiegand, T. (1904). *Reisen in Mysien*, Mitteilung des Kaiserlich Deutschen Archeologie Instituts, Athenische Abteilung, 29, s. 254-339.

Waagé, F. O., (1933) “The American Excavations in the Athenian Agora: First Report”, *Hesperia* 2, No. 2, 279- 328.

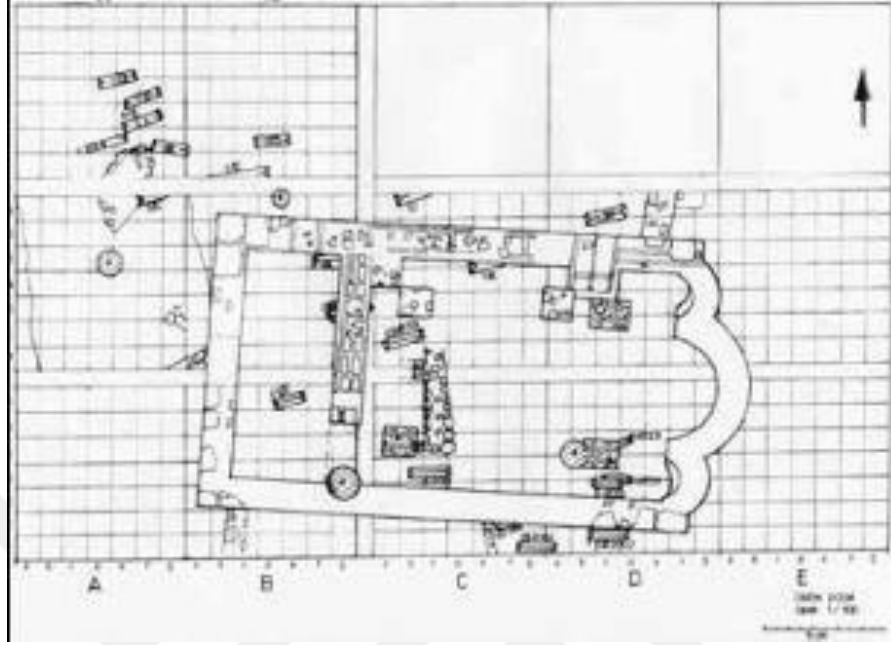
Winter, F. E. (1971). “Intended Trace in Later Greek Fortification” *American Journal of Archaeology* 75 (4), s. 413-426.

Zangger, E - Woudhuizen, F. (2018). “Rediscovered Luwian Hieroglyphic Inscriptions From Western Asia Minor”, *Talanta* 50, Dutch Archaeological and Historical Society. s. 9-56.

EK- A
RESİMLER

Resim 2.1: Ören Tepe Üzerinde Kazı Çalışmalarına Başlanılan Alanda Tespit Edilen Kilise ve Mezarları Gösteren Çizim

Resim 2.2: Ören Tepe Üzerinde Tespit Edilen Kilisenin Görünümü

Resim 2.3: Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Kalkolitik Dönem Buluntuları

Resim 2.4: Bergaz Tepe'de Tespit Edilen Tunç Dönemi Buluntuları

Resim 2.5: Bergaz Tepe’de Tespit Edilen Kuzeybatı Anadolu Gri Seramiği Buluntuları

Resim 2.6: Bergaz Tepe’de Tespit Edeilen MÖ 8-7. Yüzyıllara Tarihlenen Buluntular

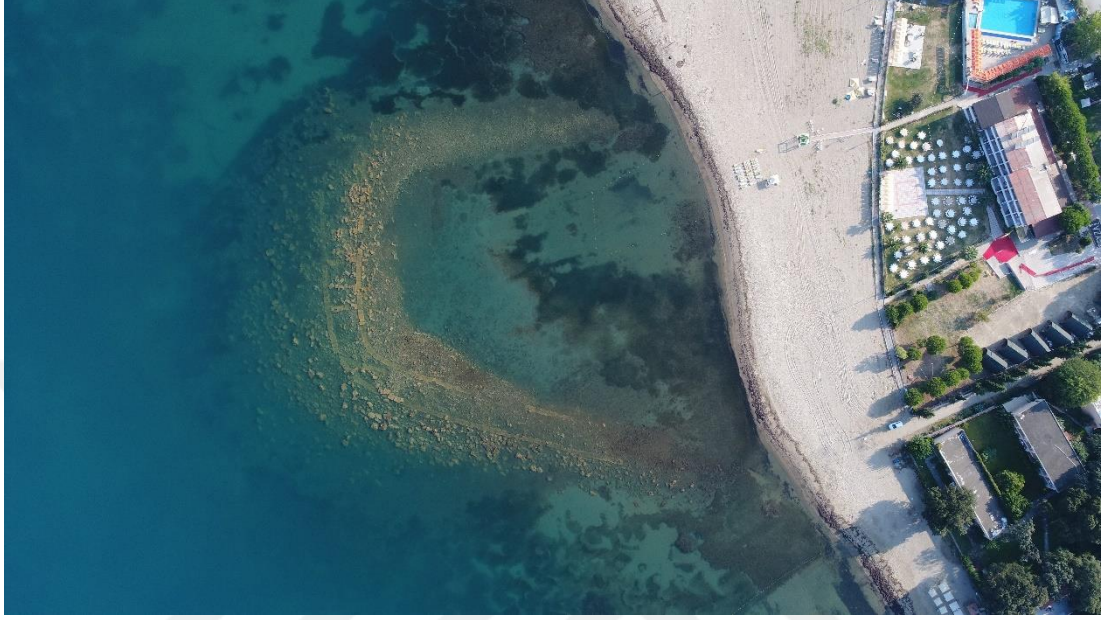
Resim 2.7: Bergaz Tepe’de Tespit Edilen Klasik-Hellenistik Dönem Buluntuları

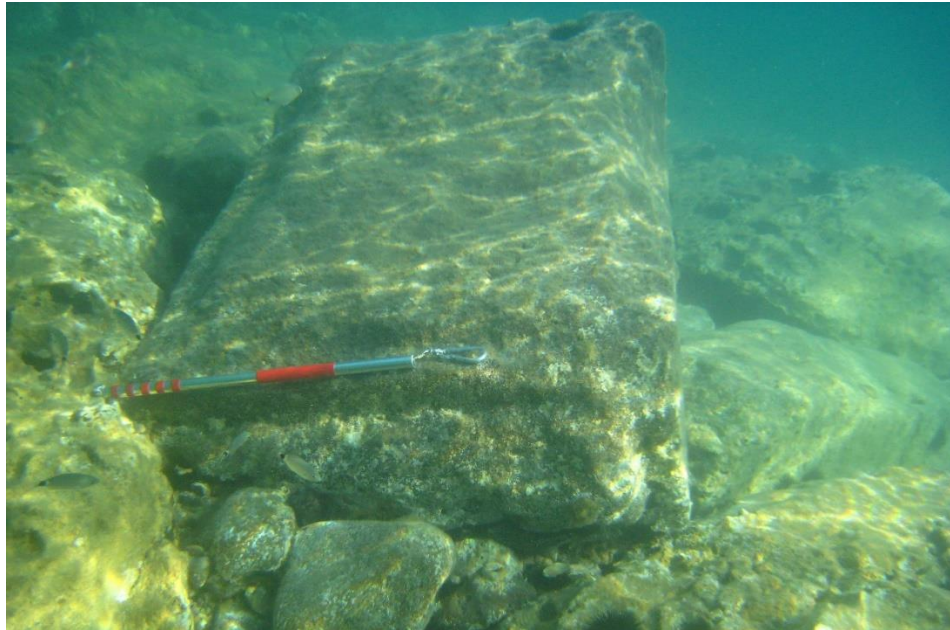
Resim 2.8: Bergaz Tepe’de Tespit Edilen Roma Dönemi Dönem Buluntuları

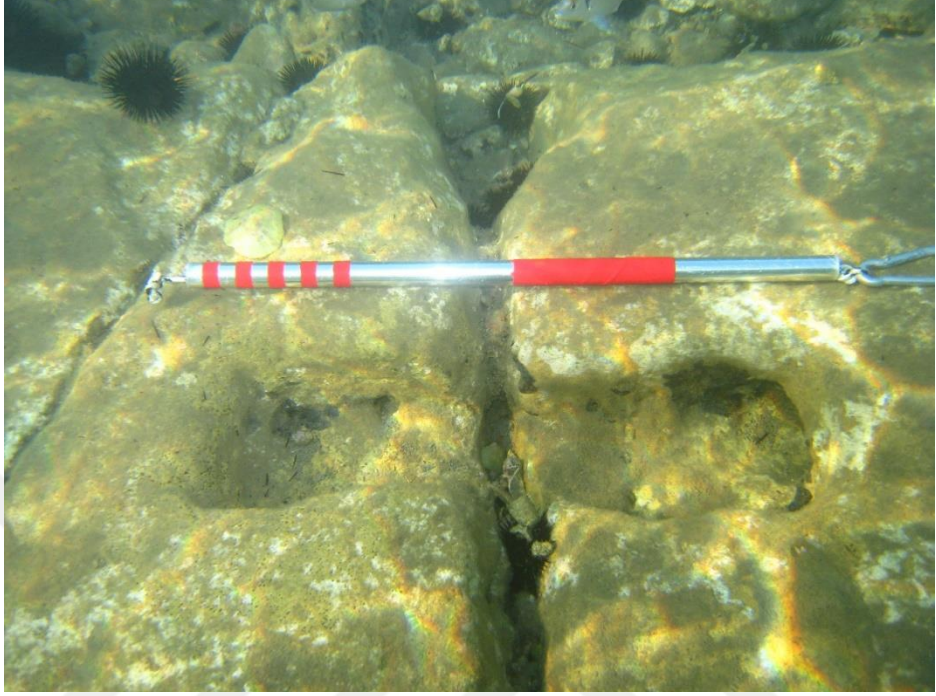
Resim 2.9: Adramytteion’un Limanı Konum, Havadan Görünümü

Resim 2.10: Adramytteion'un Limanı Günümüze Korunagelen Durumu Havadan Görünüm

Resim 2.11: Mendireğin Bosajlı ve Köşe Profilli Bloklarından Örnek

Resim 2.12: Liman Mendireğinin Üzerindeki Kenet Yuvaları

Resim 2.13: A Bölgesi, Depoloma Mekânlarının Bulunduğu Yapı

Resim 2.14: A Bölgesi'nde Tespit Edilen Klasik-Hellenistik Dönem Buluntuları

Resim 2.15: A Bölgesi, Lidya Taklidi Tabak

Resim 2.16: C Bölgesi Havadan Görünüm

Resim 2.17: C Bölgesi'nde Tespit Edilen Kilise

Resim 2.18: D Bölgesi, Havadan Görünüm

Resim 2.19: E Bölgesi, Havadan Görünüm

Resim 2.20: E Bölgesi, Bizans Dönemi Yapısı, Havadan Görünüm

Resim 2.21: E Bölgesi Mozaik Taban

Resim 3.2: Dedekaya Yerleşimi, Havadan Görünüm

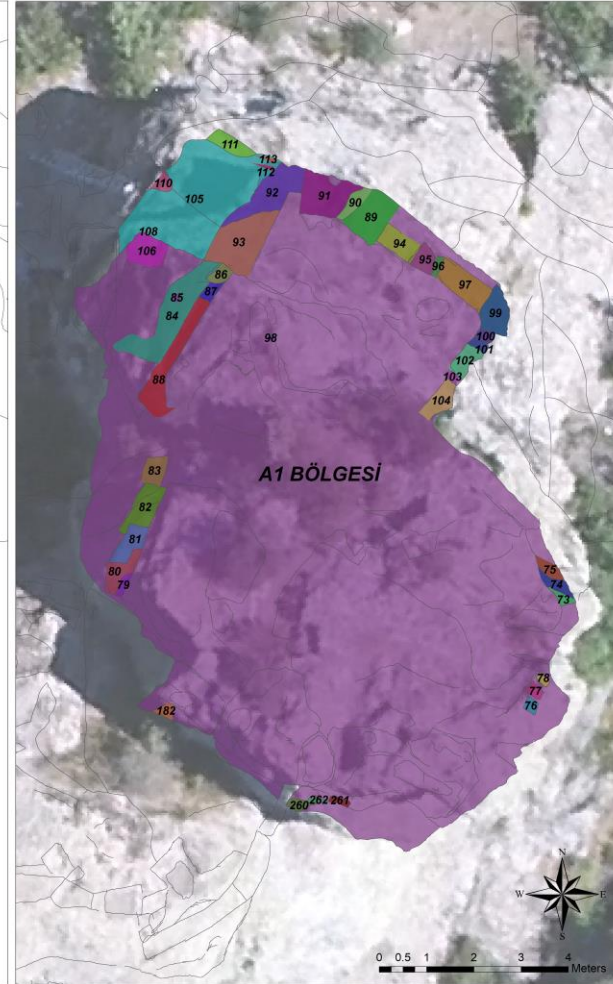
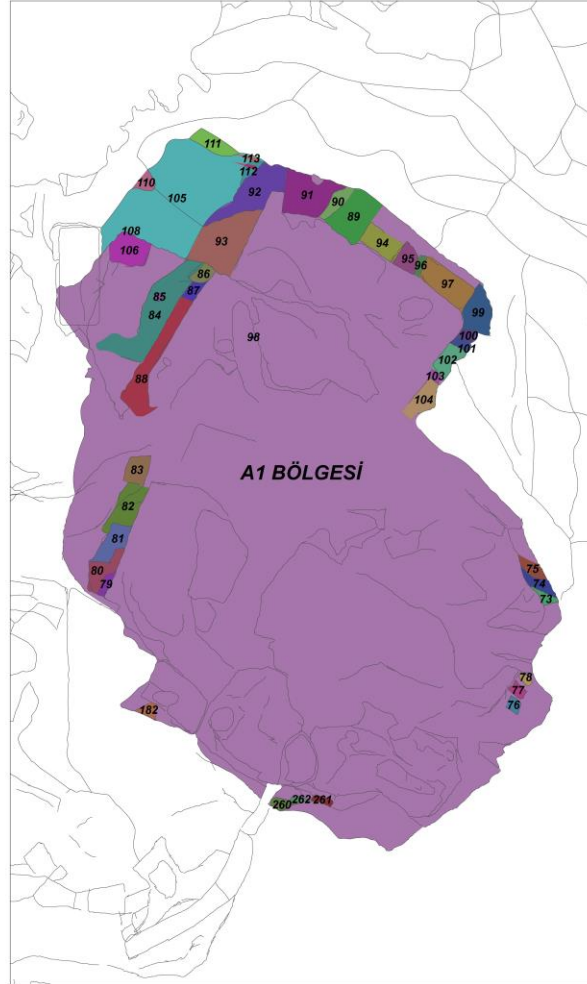

Resim 3.3: Dedekaya Yerleşimi'nin Konumu ve Karıncaderesi

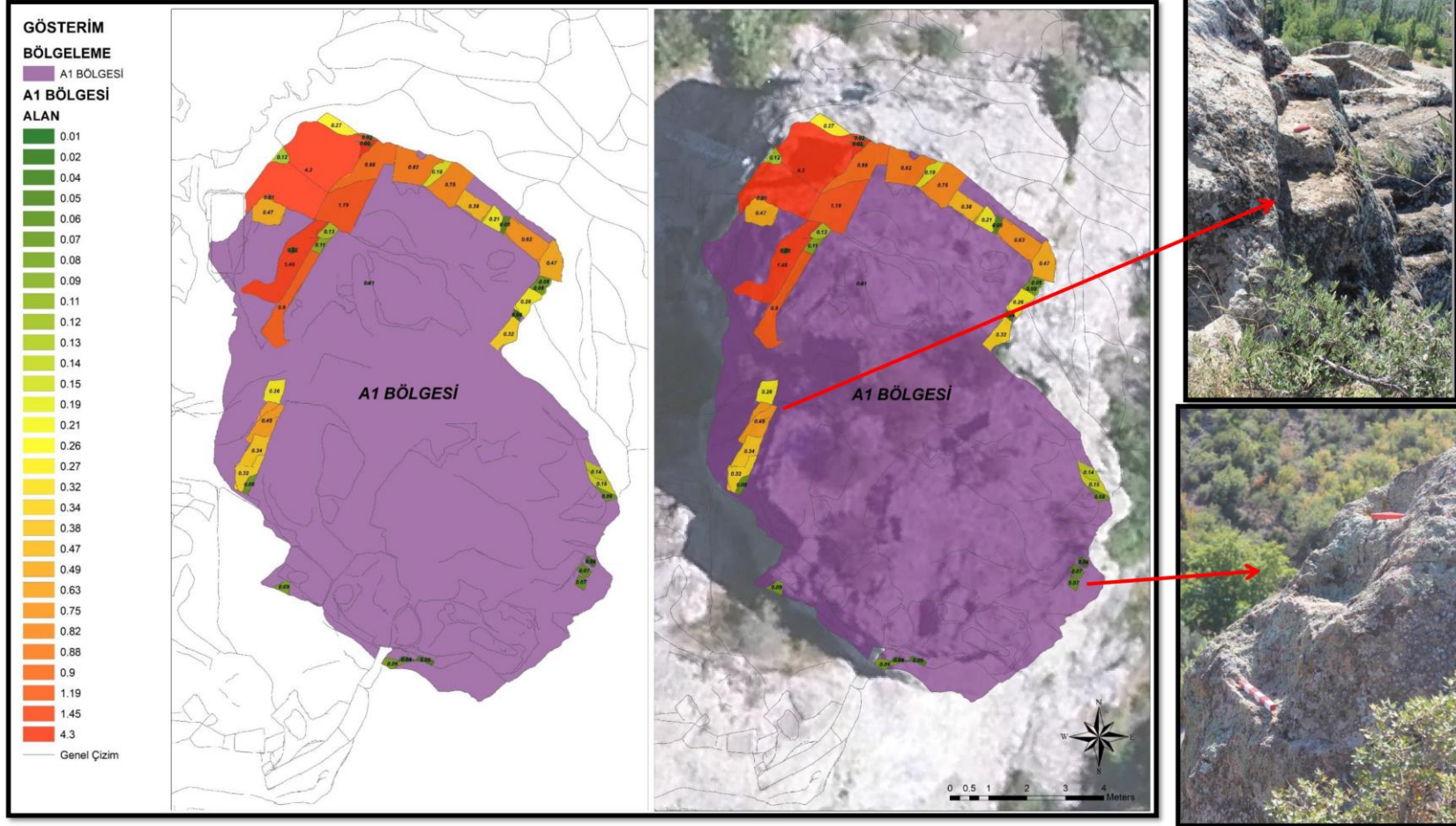

Resim 3.4: Dedekaya Yerleşimi, Çalışma Alanları

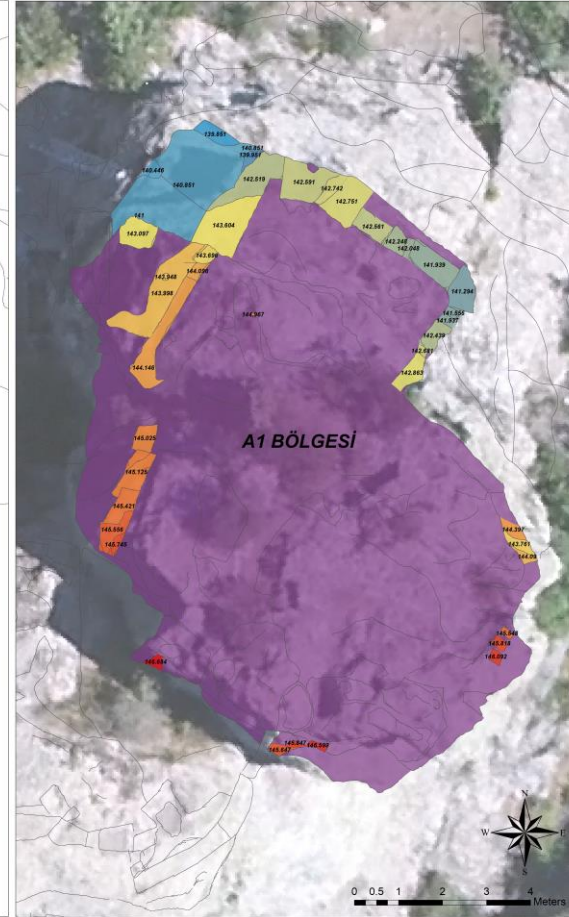
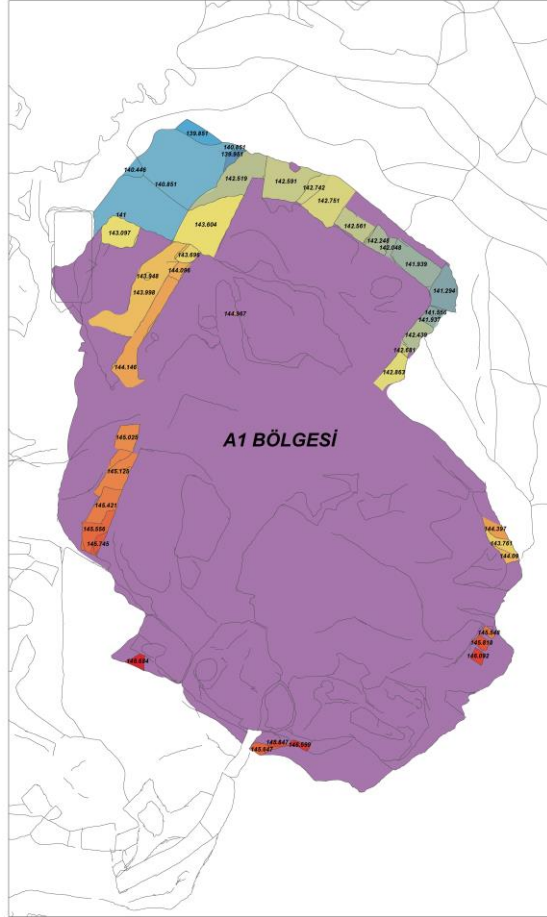
- GÖSTERİM**
- BÖLGELEME**
- A1 BÖLGESİ
- A1 BÖLGESİ**
- NUMARALAMA**
- 73
  - 74
  - 75
  - 76
  - 77
  - 78
  - 79
  - 80
  - 81
  - 82
  - 83
  - 84
  - 85
  - 86
  - 87
  - 88
  - 89
  - 90
  - 91
  - 92
  - 93
  - 94
  - 95
  - 96
  - 97
  - 98
  - 99
  - 100
  - 101
  - 102
  - 103
  - 104
  - 105
  - 106
  - 107
  - 108
  - 109
  - 110
  - 111
  - 112
  - 113
  - 182
  - 260
  - 261
  - 262
- Genel Çizim

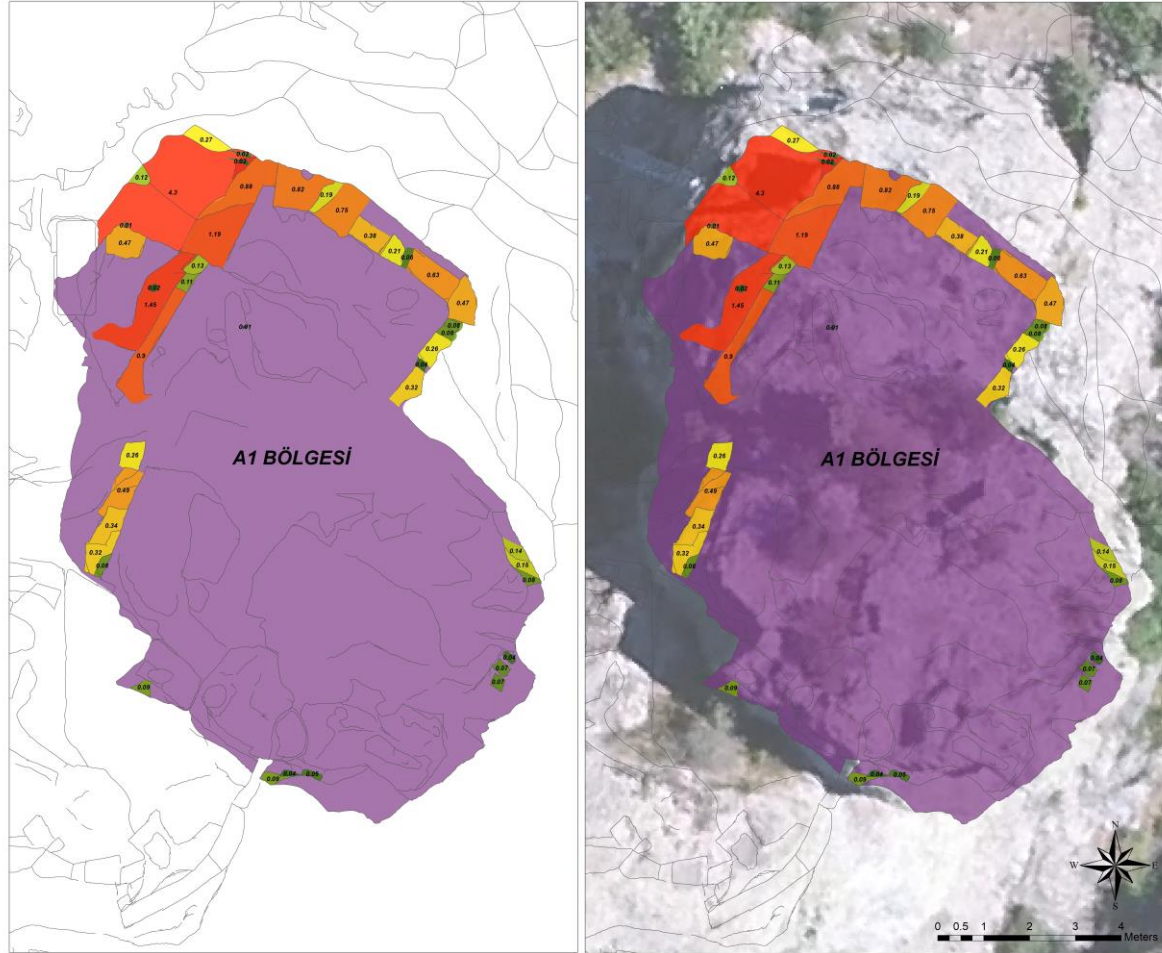
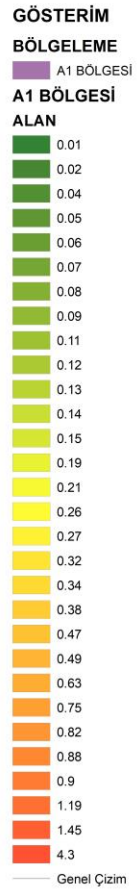
Resim 3.5: Dedekaya Üst Yerleşim, A1 Alanı, Bölgeleme

Resim 3.6: Dedekaya Üst Yerleşim, A1 Alanı, Temel İzi Sıraları

Resim 3.7: Dedekaya Üst Yerleşim, A1 Alanı, Temel İzleri Kot Durumu

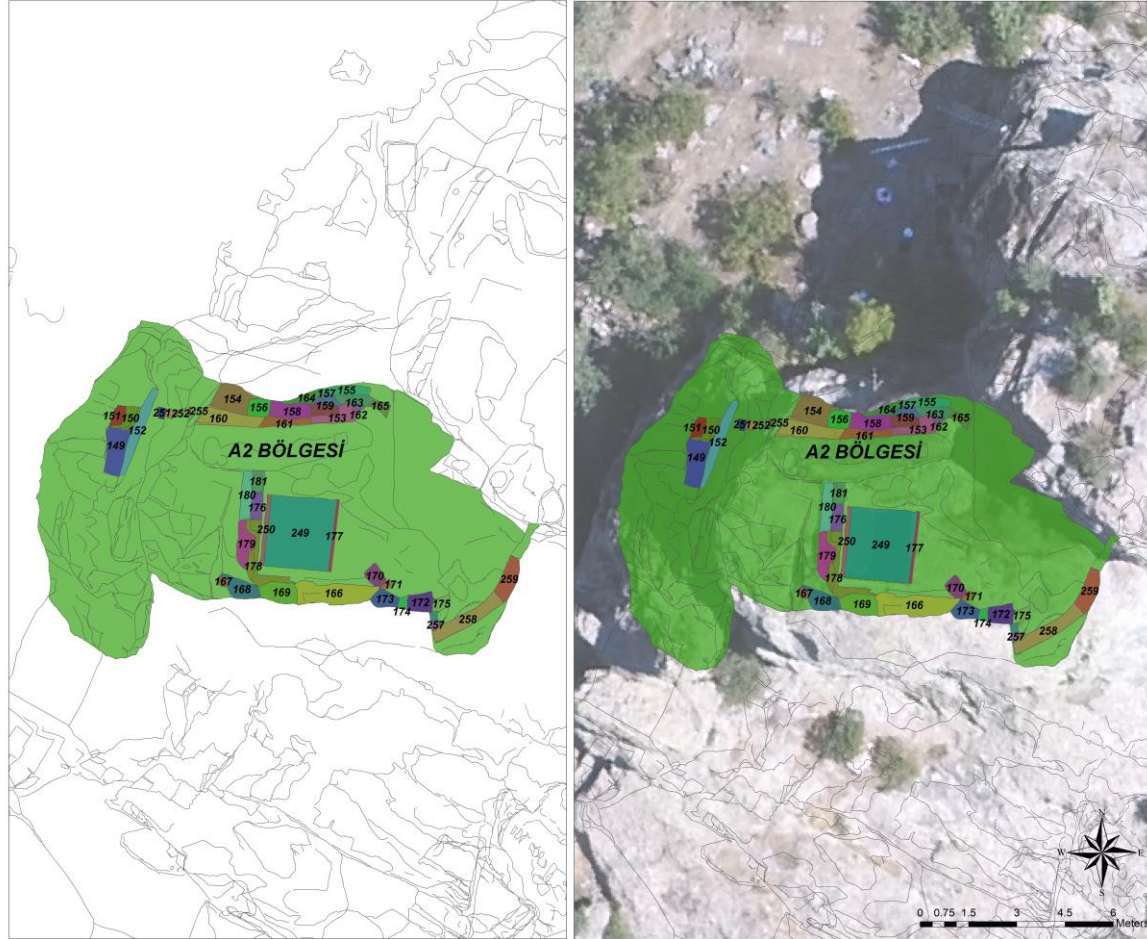
Resim 3.8: Dedekaya Üst Yerleşim, A1 Alanı, Temel İzleri Alan Ölçüleri

Resim 3.9: Dedekaya Üst Yerleşim A1 ve A2 Üzerinde Devam Eden Temel İzi Sıraları

GÖSTERİM
BÖLGELEME
A2 BÖLGESİ
NUMARALAMA

- 149
- 150
- 151
- 152
- 153
- 154
- 155
- 156
- 157
- 158
- 159
- 160
- 161
- 162
- 163
- 164
- 165
- 166
- 167
- 168
- 169
- 170
- 171
- 172
- 173
- 174
- 175
- 176
- 177
- 178
- 179
- 180
- 181
- 249
- 250
- 251
- 252
- 253
- 254
- 255
- 256
- 257
- 258
- 259
- Genel Çizim

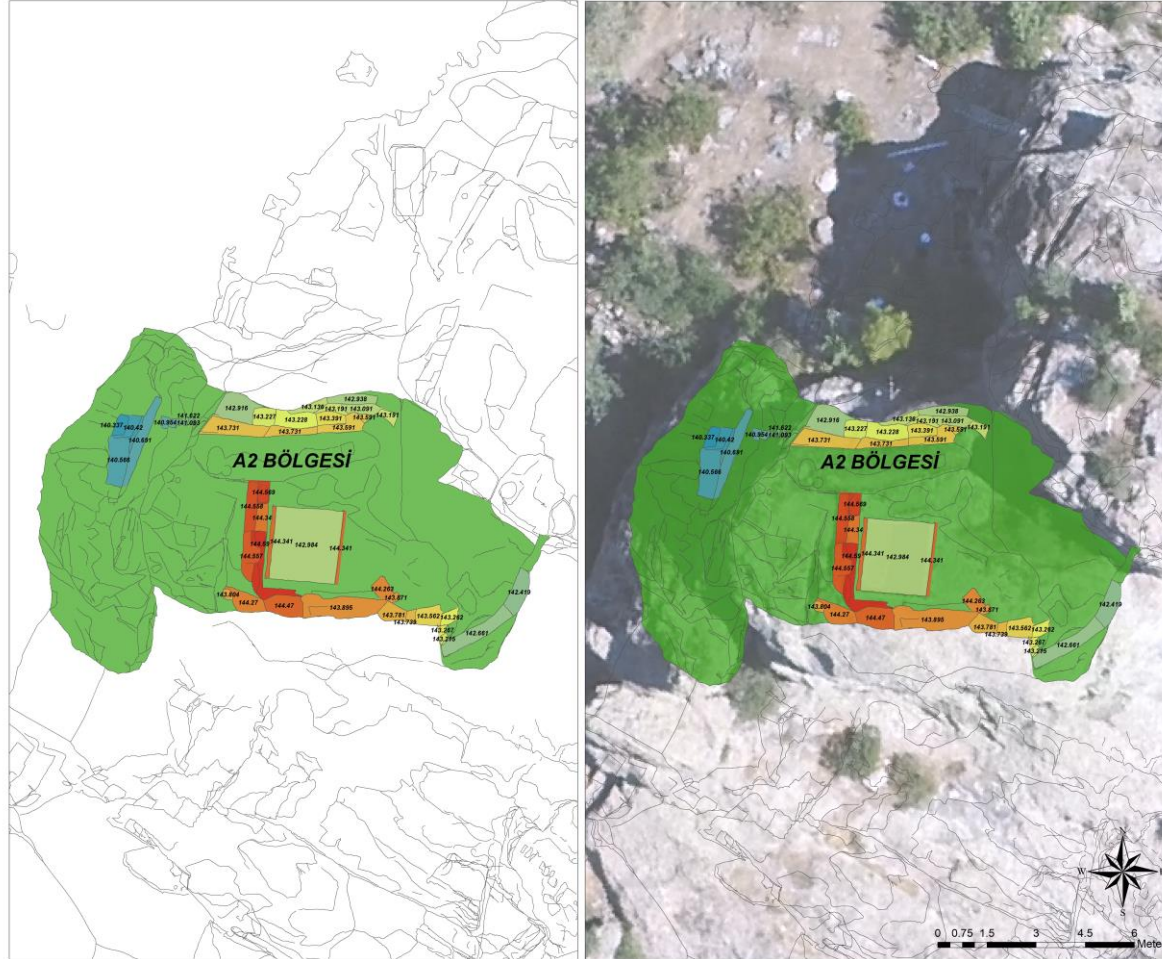
Resim 3.10: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Bölgeleme

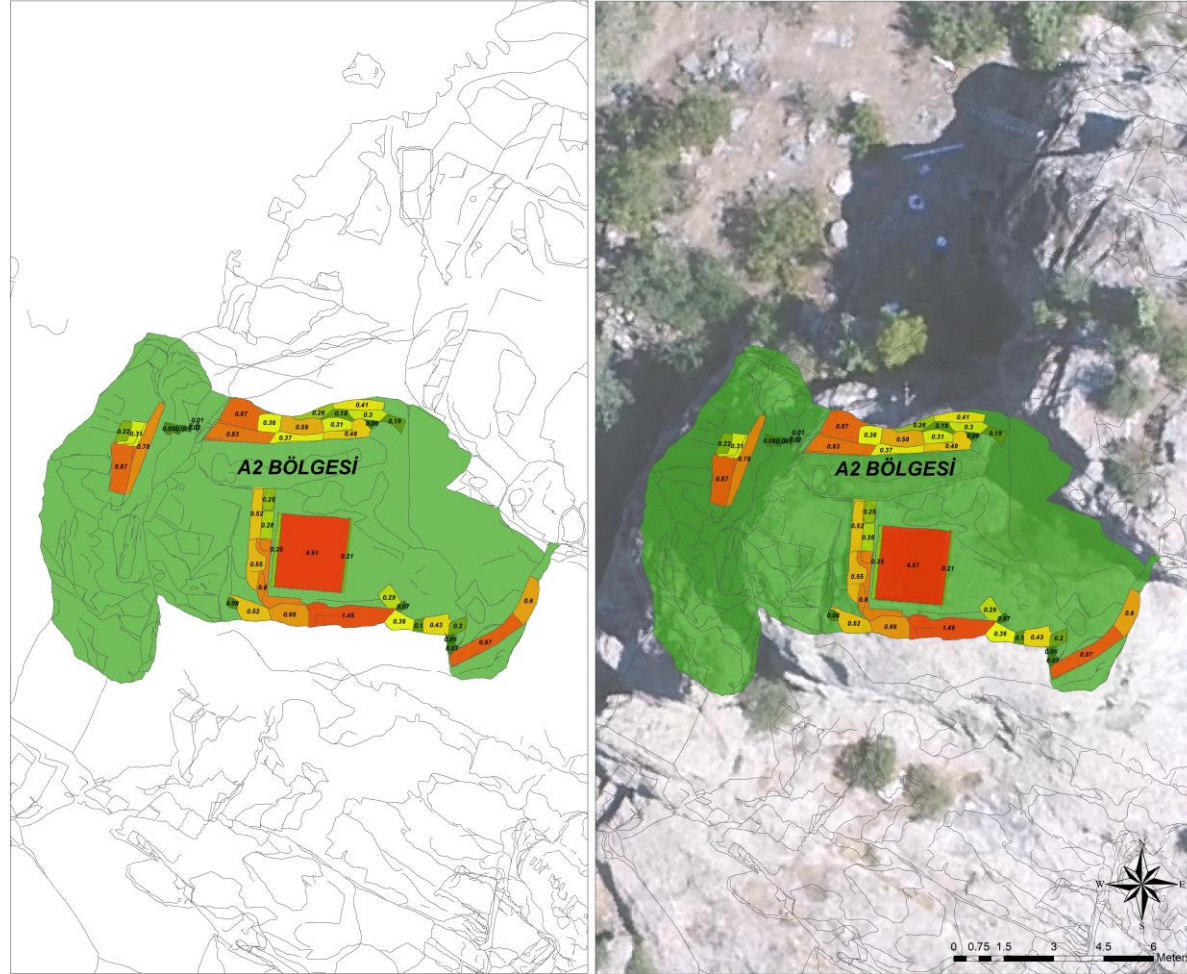
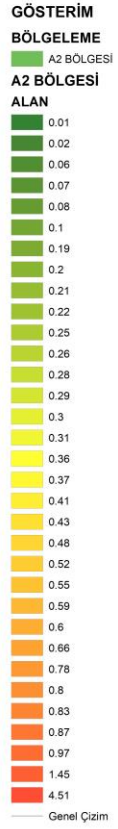
Resim 3.11: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Temel İzi Sıraları ve Sarnıç

Resim 3.12: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Temel İzi Sıraları ve Sarnıç Havadan Görünüm

Resim 3.13: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Temel İzleri Kot Durumu

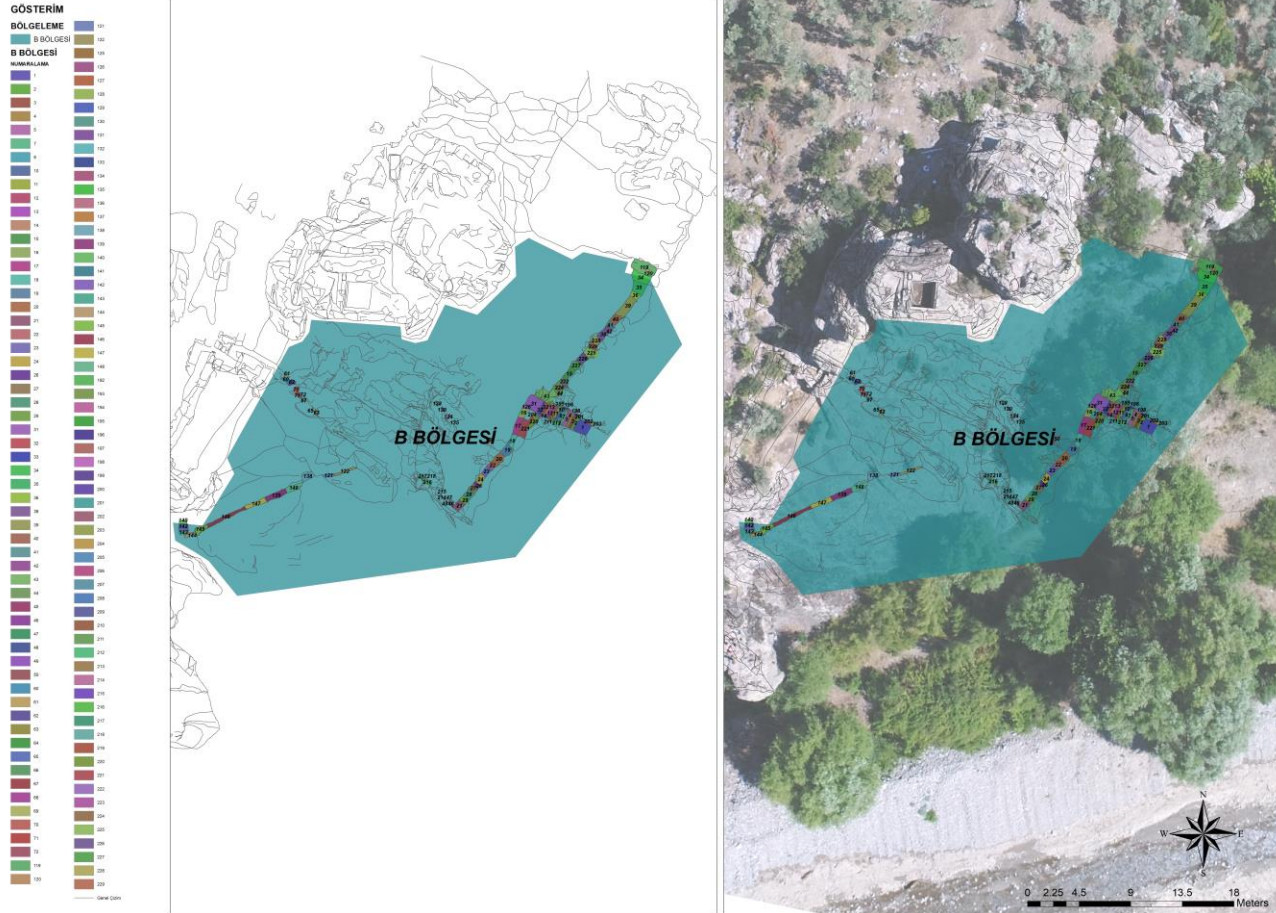
Resim 3.14: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Temel İzleri Alan Ölçüleri

Resim 3.15: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Sarnıcın A1 Üzerinden Görünümü

Resim 3.16: Dedekaya Üst Yerleşim, A2 Alanı, Sarnıcın Kuzeybatısında Yer Alan Düzenleme

Resim 3.17: Dedekay Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Bölgeleme

Resim 3.18: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Batı Bölüm

Resim 3.19: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Ana Kayaya Oygu Mezar

GÖSTERİM

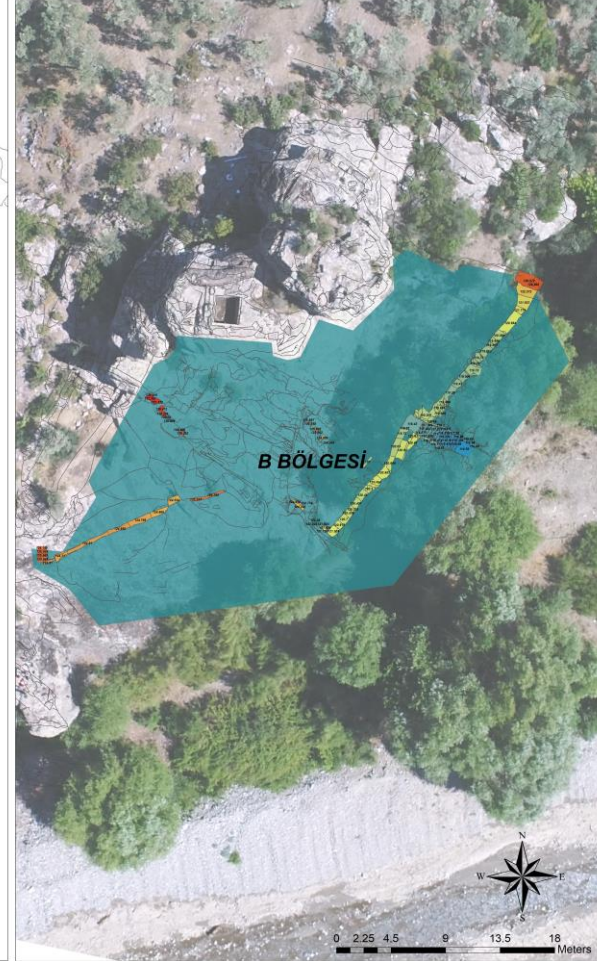
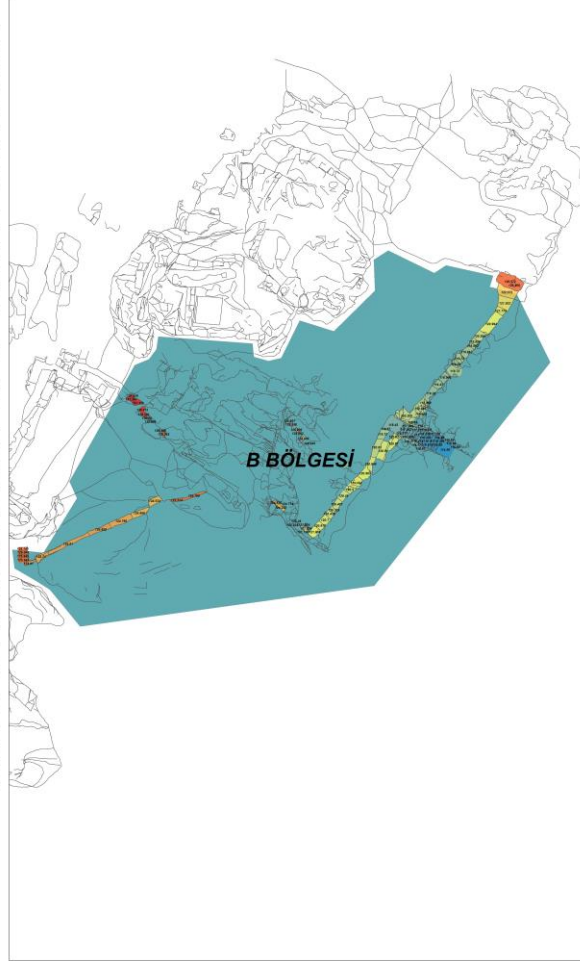
BÖLGELEME

B BÖLGESİ

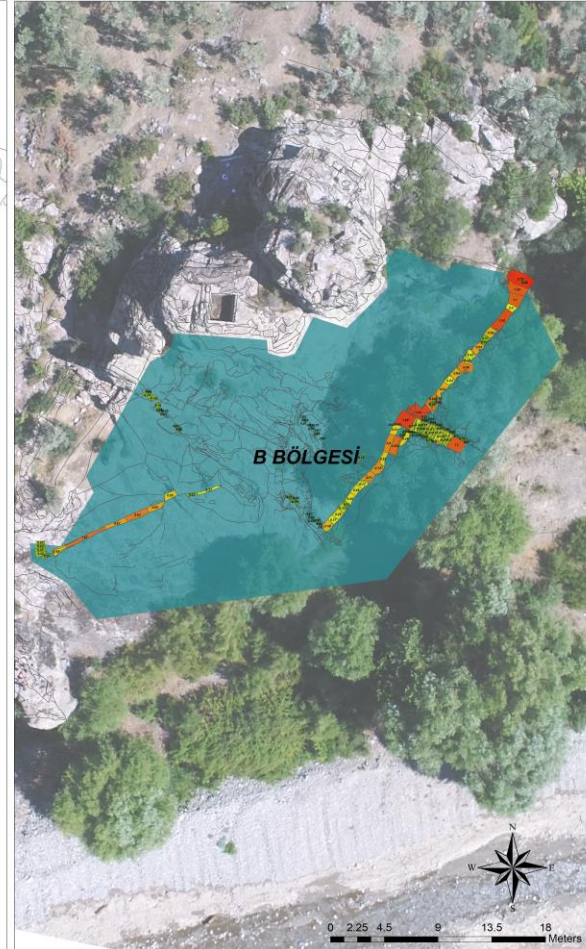
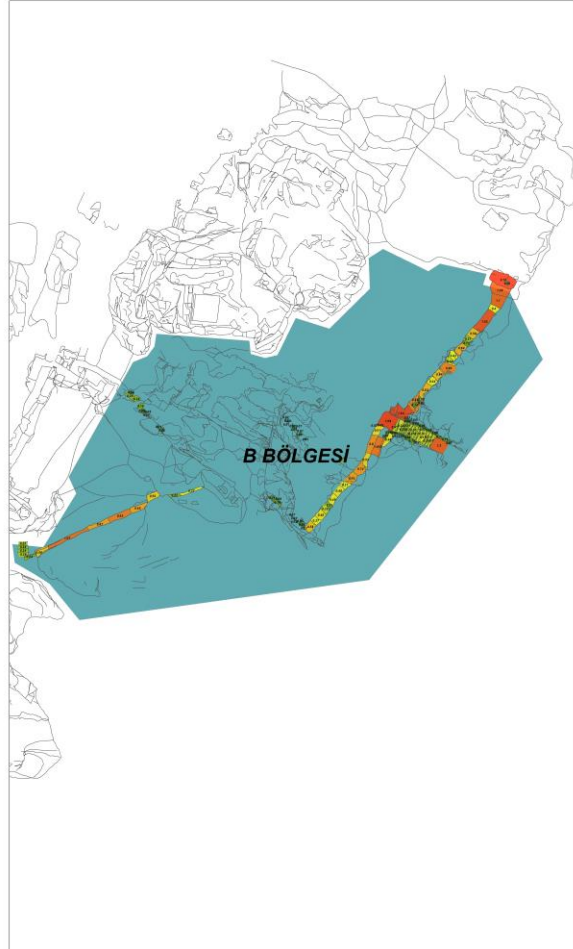
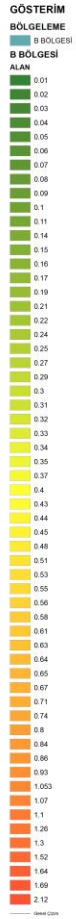
B BÖLGESİ KOT (Meter)

KOT DEĞERLERİ

114.58	120.983
115.08	120.984
115.355	121.059
115.618	121.154
115.91	121.224
116.202	121.224
116.474	121.224
116.68	121.224
116.736	121.224
116.98	121.224
117	121.224
117.277	121.224
117.28	121.224
117.506	121.224
117.595	121.224
117.883	121.224
118.111	121.224
118.3	121.224
118.42	121.224
118.57	121.224
118.6	121.224
118.72	121.224
118.09	121.224
119.1	121.224
119.306	121.224
119.35	121.224
119.37	121.224
119.38	121.224
119.43	121.224
119.52	121.224
119.663	121.224
119.69	121.224
119.72	121.224
119.73	121.224
119.883	121.224
119.888	121.224
119.889	121.224
120	121.224
120.03	121.224
120.209	121.224
120.284	121.224
120.379	121.224
120.407	121.224
120.45	121.224
120.479	121.224
120.5	121.224
120.689	121.224
120.7	121.224
120.81	121.224
120.918	121.224

Resim 3.20: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Temel İzleri Kot Durumu

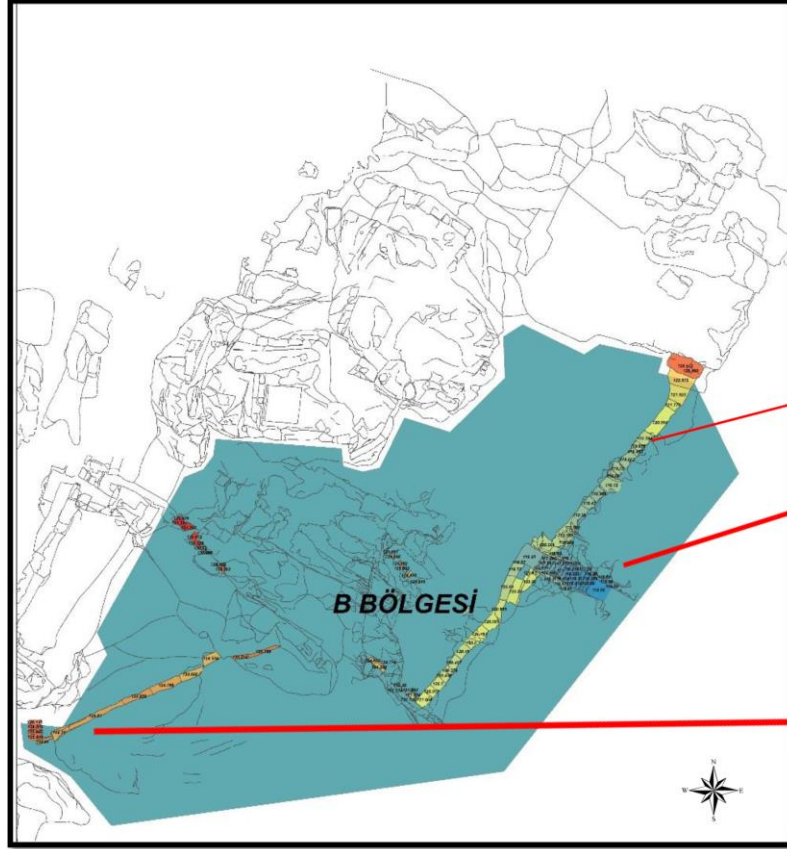
Resim 3.21: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Temel İzleri Alan Ölçüleri

Resim: 3.22: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Merdivenli Giriş

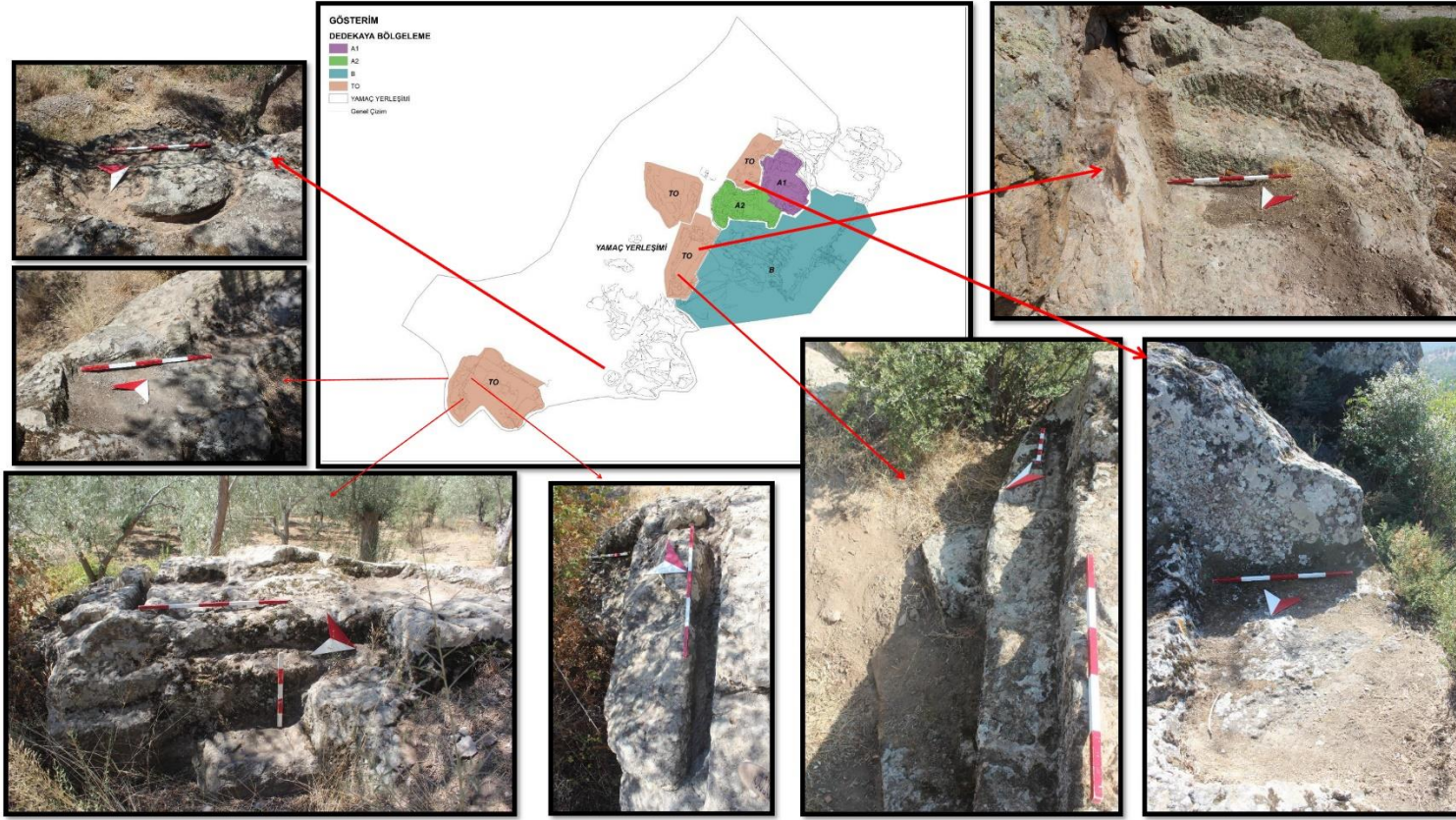
Resim: 3.23: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Güneydoğuda Ana Kayada Sonlanan Temel İzi Sıraları

Resim 3.24: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, B Alanı, Temel İzi Sıraları

Resim: 3.25: Dedekaya Yamaç Yerleşimi, Üst Yerleşime Çıkan Olası Patika

Resim 3.26: Dedekaya Yerleşimi'nde Taş Temin Alanları ve Taş Çıkarma İşleminde Geriye Kalan İzler

GÖSTERİM

BÖLGELEME

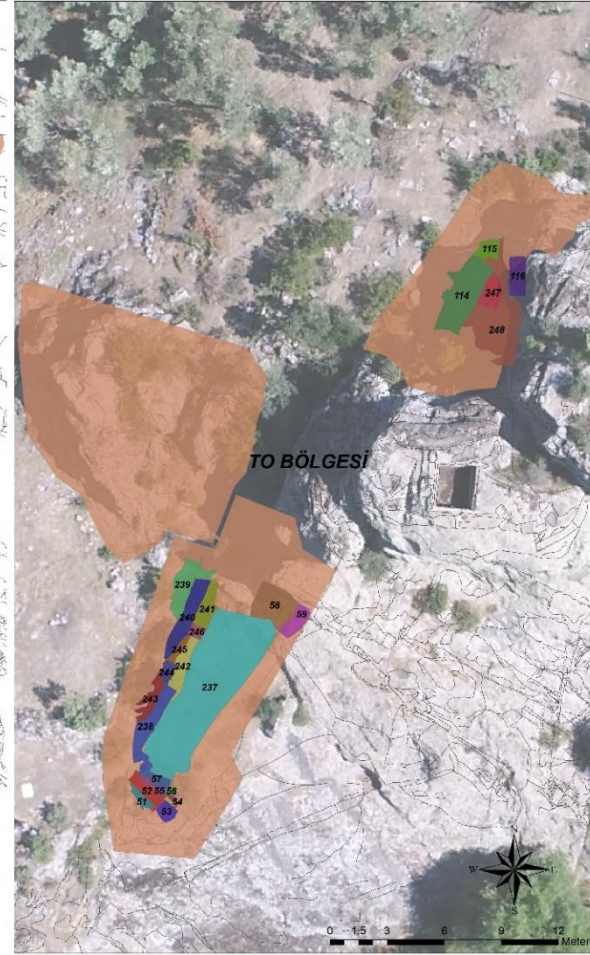
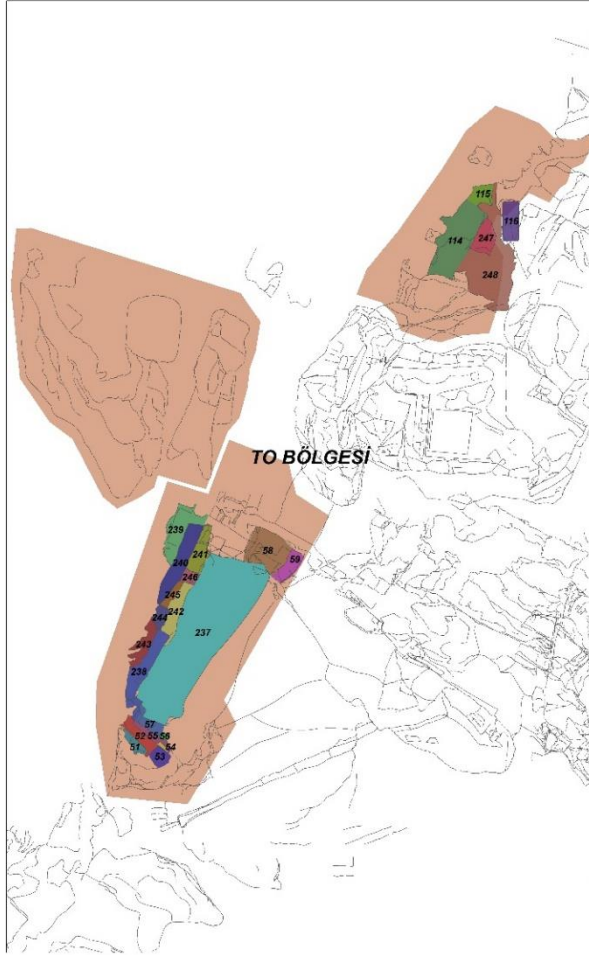
TO BÖLGESİ

TO BÖLGESİ

NUMARALAMA

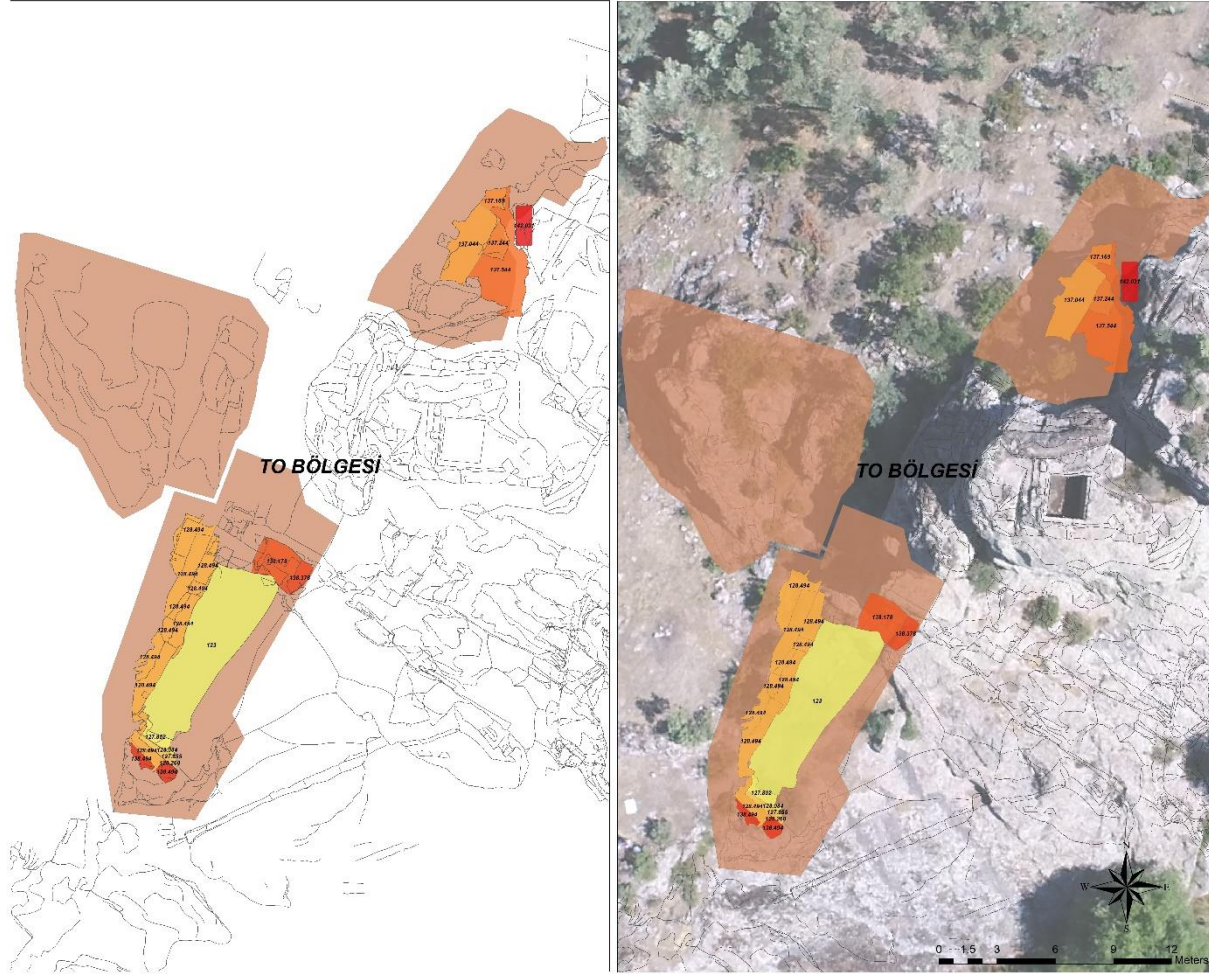
- 51
- 52
- 53
- 54
- 55
- 56
- 57
- 58
- 59
- 114
- 115
- 116
- 183
- 184
- 185
- 186
- 187
- 188
- 189
- 190
- 191
- 230
- 231
- 232
- 233
- 234
- 235
- 236
- 237
- 238
- 239
- 240
- 241
- 242
- 243
- 244
- 245
- 246
- 247
- 248
- 263

Genel Çizim

Resim 3.27: Üst Yerleşimin Güneybatısındaki Taş Temin Alanı

- GÖSTERİM**
- BÖLGELEME**
- TO BÖLGESİ
- TO BÖLGESİ KOT DEĞERLERİ**
- 117.37
  - 117.38
  - 117.505
  - 117.77
  - 117.903
  - 117.97
  - 118.011
  - 119.52
  - 119.627
  - 121.868
  - 123
  - 127.802
  - 127.855
  - 128.084
  - 128.208
  - 128.494
  - 137.044
  - 137.169
  - 137.244
  - 137.544
  - 138.178
  - 138.378
  - 138.494
  - 142.031
- Genel Çizim

Resim 3.28: Üst Yerleşimin Güneybatısındaki Taş Temin Alanı, İzlerin Kot Durumu

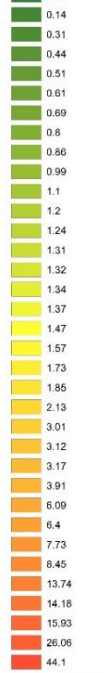
GÖSTERİM

BÖLGELEME

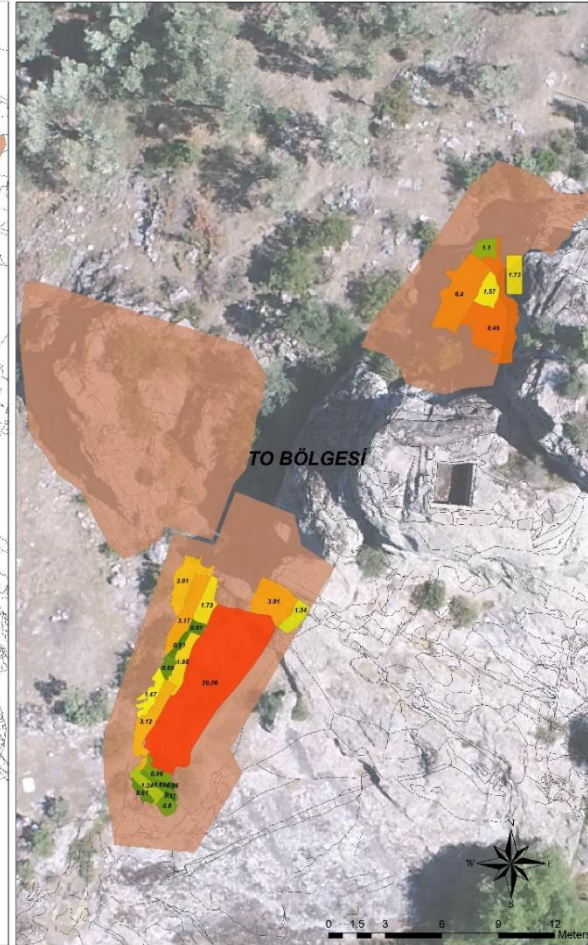
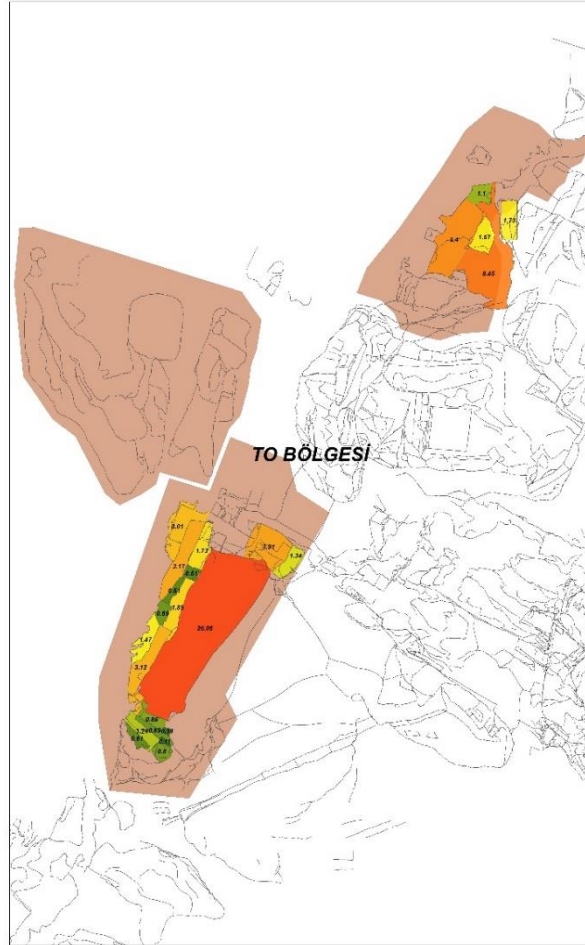
TO BÖLGESİ

TO BÖLGESİ

ALAN

Genel Çizim

Resim 3.29: Üst Yerleşimin Güneybatısındaki Taş Temin Alanı, İz Alan Ölçüleri

- GÖSTERİM**
- BÖLGELEME**
- TO BÖLGESİ
- TO BÖLGESİ**
- NUMARALAMA**
- 51
  - 52
  - 53
  - 54
  - 55
  - 56
  - 57
  - 58
  - 59
  - 114
  - 115
  - 116
  - 183
  - 184
  - 185
  - 186
  - 187
  - 188
  - 189
  - 190
  - 191
  - 230
  - 231
  - 232
  - 233
  - 234
  - 235
  - 236
  - 237
  - 238
  - 239
  - 240
  - 241
  - 242
  - 243
  - 244
  - 245
  - 246
  - 247
  - 248
  - 263
- Genel Çizim

Resim 3.30: Yerleşimin Vadiye Ulaştığı Nuktada Yer Alan Taş Temin Alanı, Bölgeleme

GÖSTERİM

BÖLGELEME

TO BÖLGESİ

TO BÖLGESİ KOT DEĞERLERİ

117.37
117.38
117.505
117.77
117.903
117.97
118.011
119.52
119.627
121.868
123
127.802
127.855
128.084
128.268
128.494
137.044
137.169
137.244
137.544
138.178
138.378
138.494
142.031
Genel Çizim

Resim 3.31: Yerleşimin Vadiye Ulaştığı Noktada Yer Alan Taş Temin Alanı, İzlerin Kot Durumu

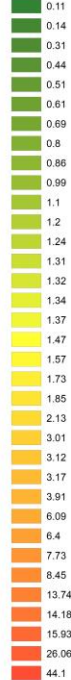
GÖSTERİM

BÖLGELEME

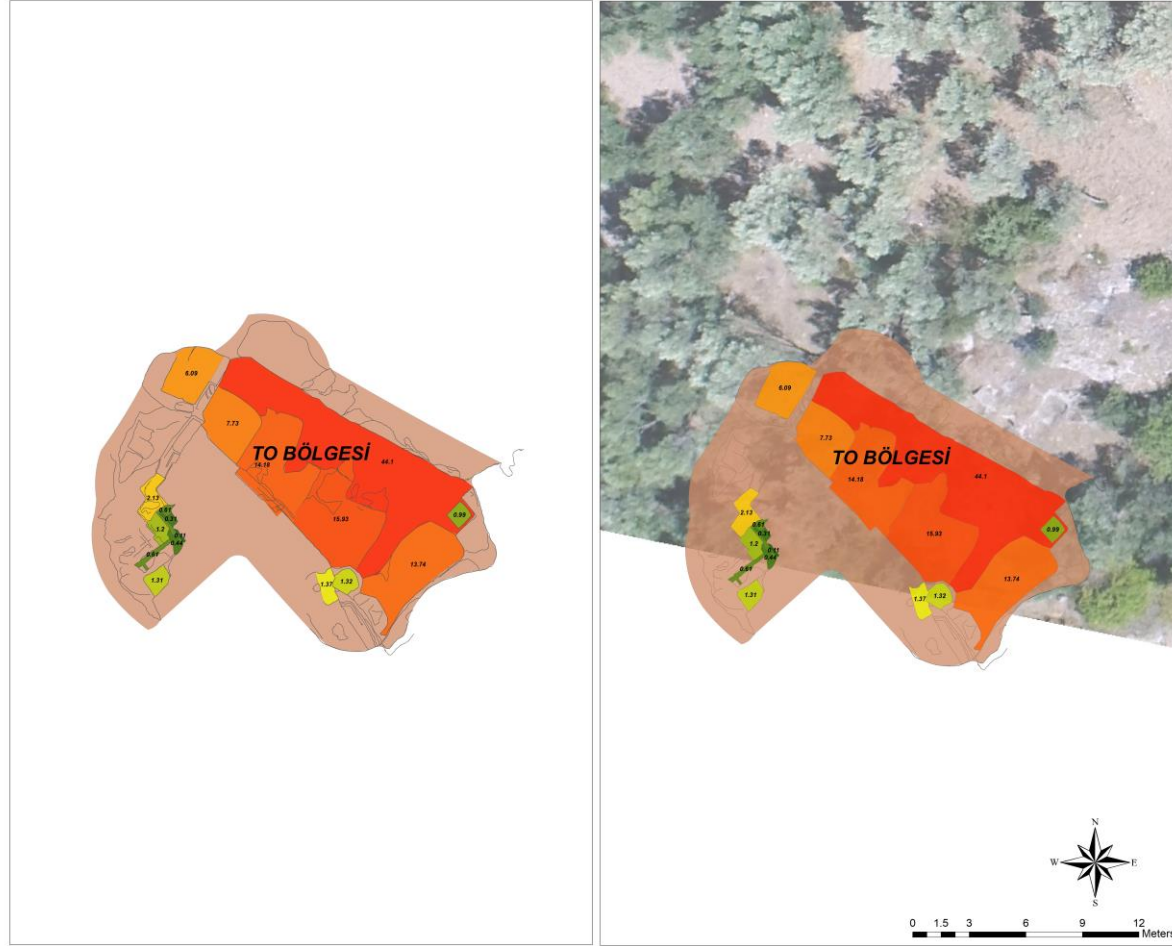
TO BÖLGESİ

TO BÖLGESİ

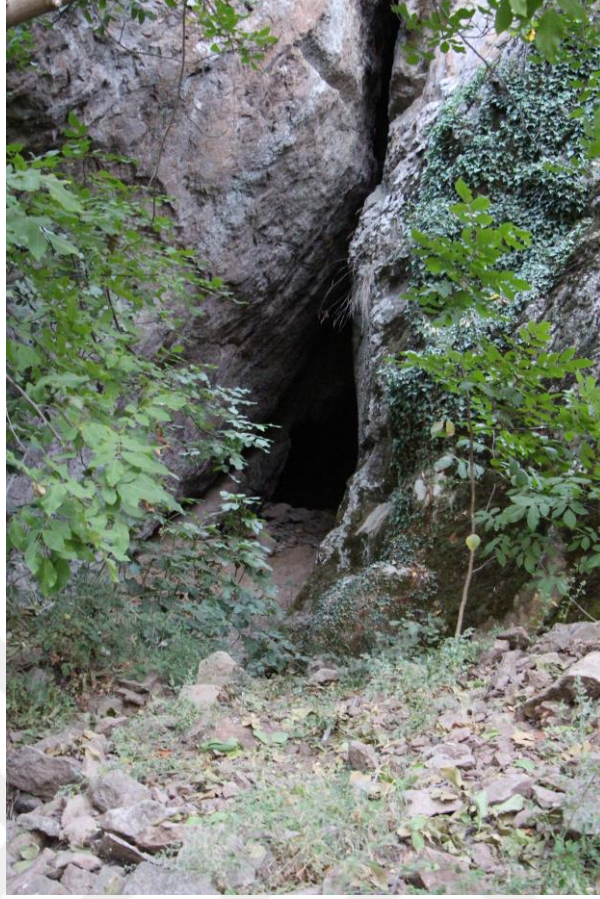
ALAN

Genel Çizim

Resim 3.32: Yerleşimin Vadiye Ulaştığı Noktada Yer Alan Taş Temin Alanı, İzlerin Alan Ölçüleri

Resim 3.33: İnkaya Girişi

Resim 3.34: İnkaya Giriş Kısmında Ana Kayaya Oygu Mezar

Resim 3.35: İnkaya Giriş Kısımında Yer Alan Mezarın Teknesi

Resim 3.36: İnkaya Girişinde Mezar ve Seki Düzenlemesi

Resim 4.1: Kocafuğla Tepe, Ana Kayayla Bütünleşik Duvar Örgüsü

Resim 4.2: Kocafuğla Tepe, Çatı Kiremiti Parçaları

Resim 4.3: Kocafuğla Tepe, Tahkimde Kullanılmış Olması Muhtemel Yoğun Moloz Birikimi

Resim 4.4: Kocafuğla Tepe, Kısmen Ana Kayaya Oygular Sarnıç

Resim 4.5: Kocafuğla Tepe, Inhumasyon Gömü

Resim 4.6: Asarkaya, Havadan Görünüm

Resim 4.7: Asarkaya, Temel İzi Sıraları

Resim 4.8: Asarkaya, Temel İzi Basamakları

Resim 4.9: Asarkaya'da Tespit Edilen Kayaya Oygu Sarnıç

Resim 4.10: Asarkaya'da Muhtemel Kulenin Temel İzleri

Resim 4.11: Asarkaya, Keramik Buluntular

Resim 4.12: Asarkaya, Vadiye Hâkim Konumu ve Görüş Açısı

Resim 4.13: Hisarkale'nin Konumu, Havadan Görünüm

Resim 4.14: Hisarkale, Tahkimli Alanın Havadan Görünümü

Resim 4.15: Hisarkale, Temel İzi

Resim 4.16: Hisarkale, Temel İzi Basamakları

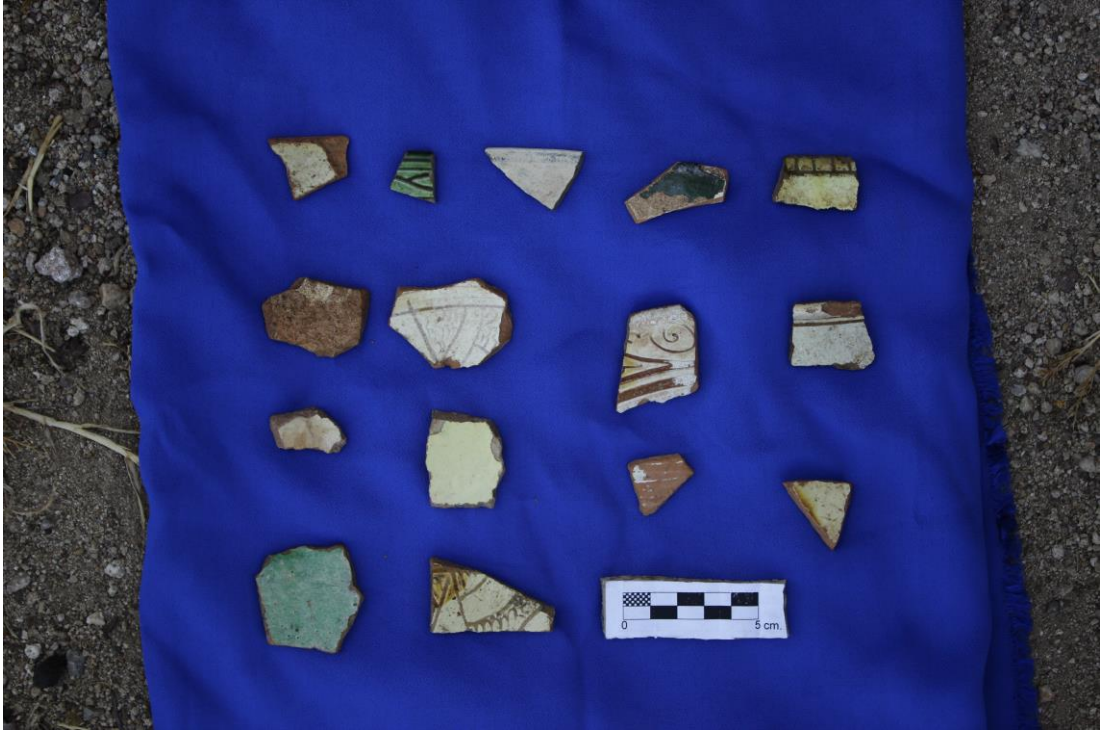
Resim 4.17: Hisarkale, Temel İzi Basamakları

Resim 4.18: Hisarkale, Kısmen Ana Kayaya Oygu Sarnıç

Resim 4.19: Hisarkale, Kısmen Anakaya Oygu Sarnıç Bizans Dönemi Düzenlemesi

Resim 4.20: Hisarkale, Bizans Dönemi Keramik Buluntuları

Resim 4.21: Hisarkale, Klasik - Hellenistik Dönem Keramik Buluntuları

Resim 4.22: Ballıktaş, Havadan Görünüm

Resim 4.23: Ballıktaş'ta Tespit Edilen Temel İzi Basamakları

Resim 4.24: Ballıktaş'ta Tespit Edilen Temel İzi Basamakları, Havadan Görünüm

Resim 4.25: Ballıktaş'ta Tespit Edilen Rektogonal Blok

Resim 4.26: Ballıktaş'ta Tespit Edilen Keramik Buluntular

Resim 4.27: Ballıктаş'ta Tespit Edilen Klasik - Hellenistik Dönem Keramik Buluntular

Resim 4.28: Kaplan Sivrisi, Konum ve Görüş Alanı, Havadan Görünüm

Resim 4.29: Kaplan Sivrisi, Duvar Hattını Oluşturan Rektogonal Bloklar

Resim 4.30: Kaplan Sivrisi, Temel İzi Sıraları

Resim 4.31: Kaplan Sivrisi'nde Tespit Edilen Figürin Başları

Resim 4.32: Sarıkaya ve Dişkaya Tepe'nin (Atatürk Kayaları) Görünümü

Resim 4.33: Dişkaya Tepe Tahkimle İlgili Teras Duvarları

Resim 4.34: Dişkaya Tepe Keramik Buluntuları

Resim 4.35: Asar Tepe, Havadan Görünüm

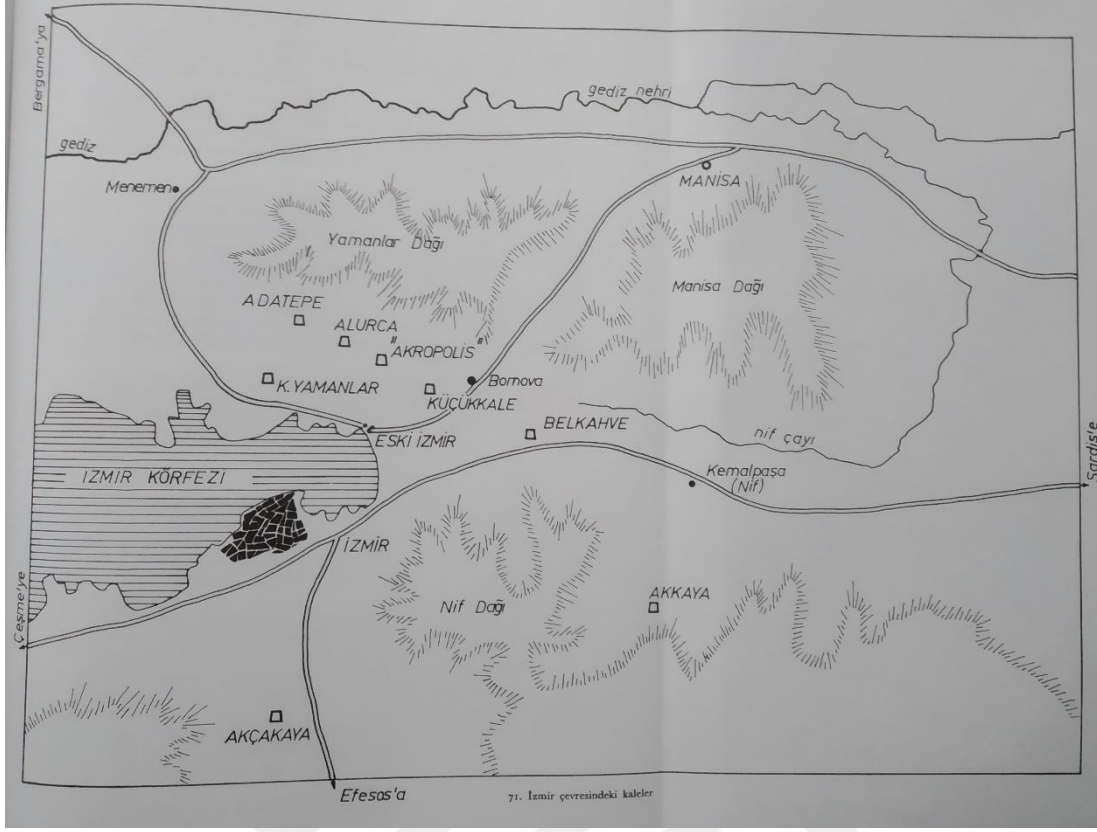
Resim 4.36: Asar Tepe’de Tespit Edilen Temel İzi Sıraları

Resim 4.37: Asar Tepe’de Tespit Edilen Klasik - Hellenistik Dönem Keramikleri

Resim 4.38: Asar Tepe’de Parçalı Halde Tespit Edilen Kybele Figürini

Res. 5.1: Smyrna Çevresindeki Kale Yerleşimleri

EK- B
HARİTALAR

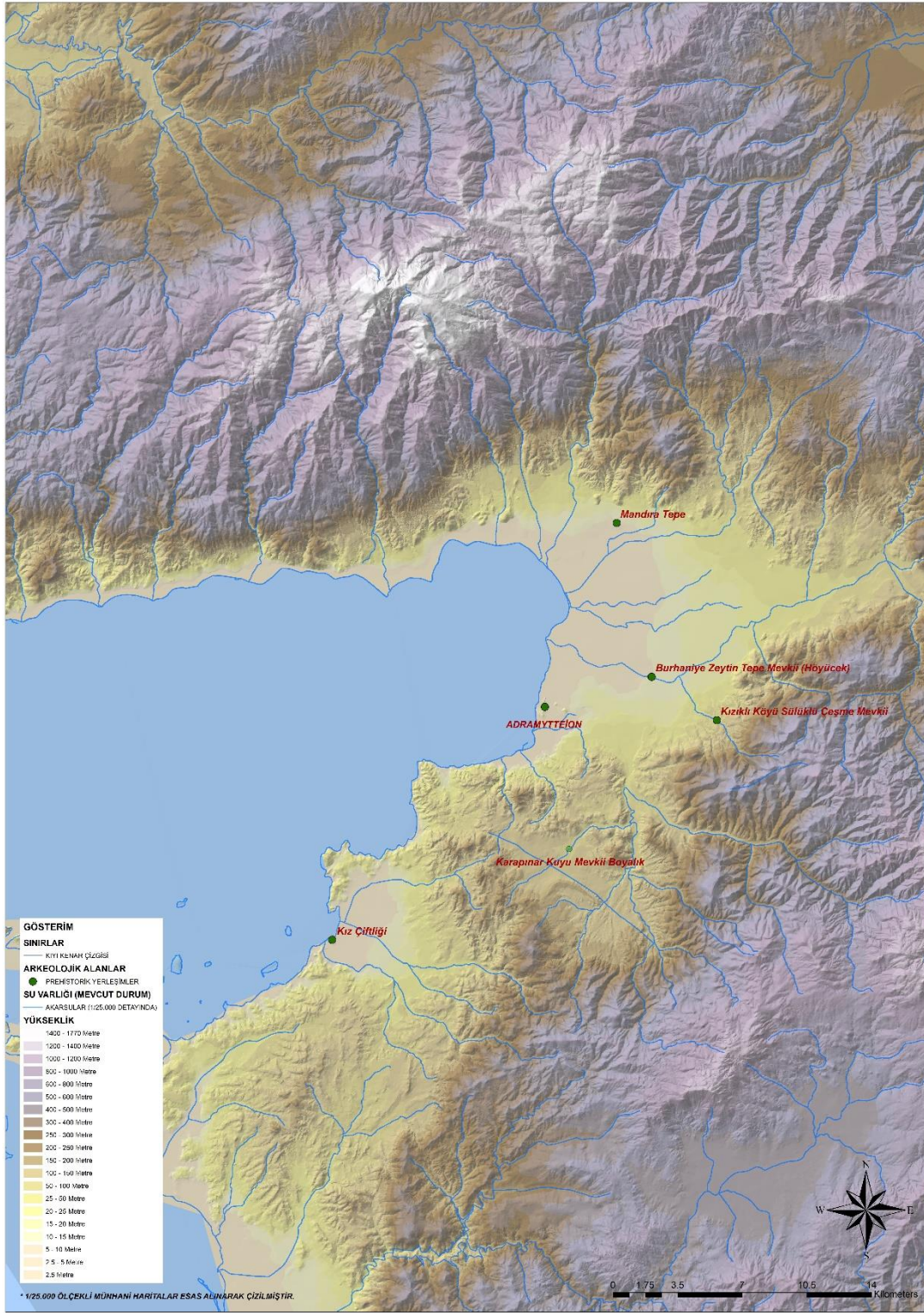
Harita 2.1: Fiziki Harita Üzerinde Adramyttene'nin Olası Sınırları

Harita 2.2: Barrington Atlas Üzerinde Adramyttene'nin Kıyı Sınırları

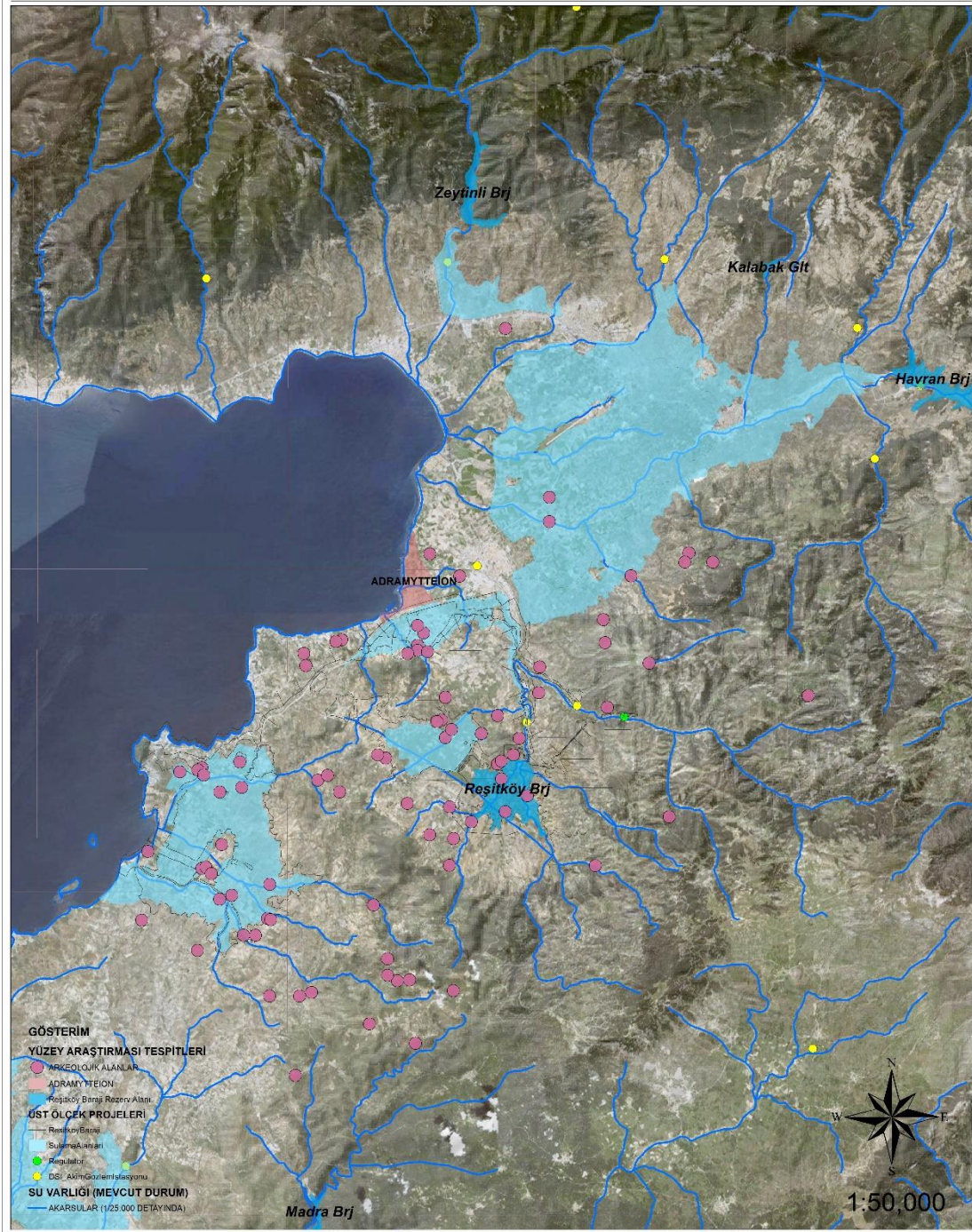

Harita 2.3: Edremit Körfezi (Adramyddenos Kolpos) Genel Görünümü

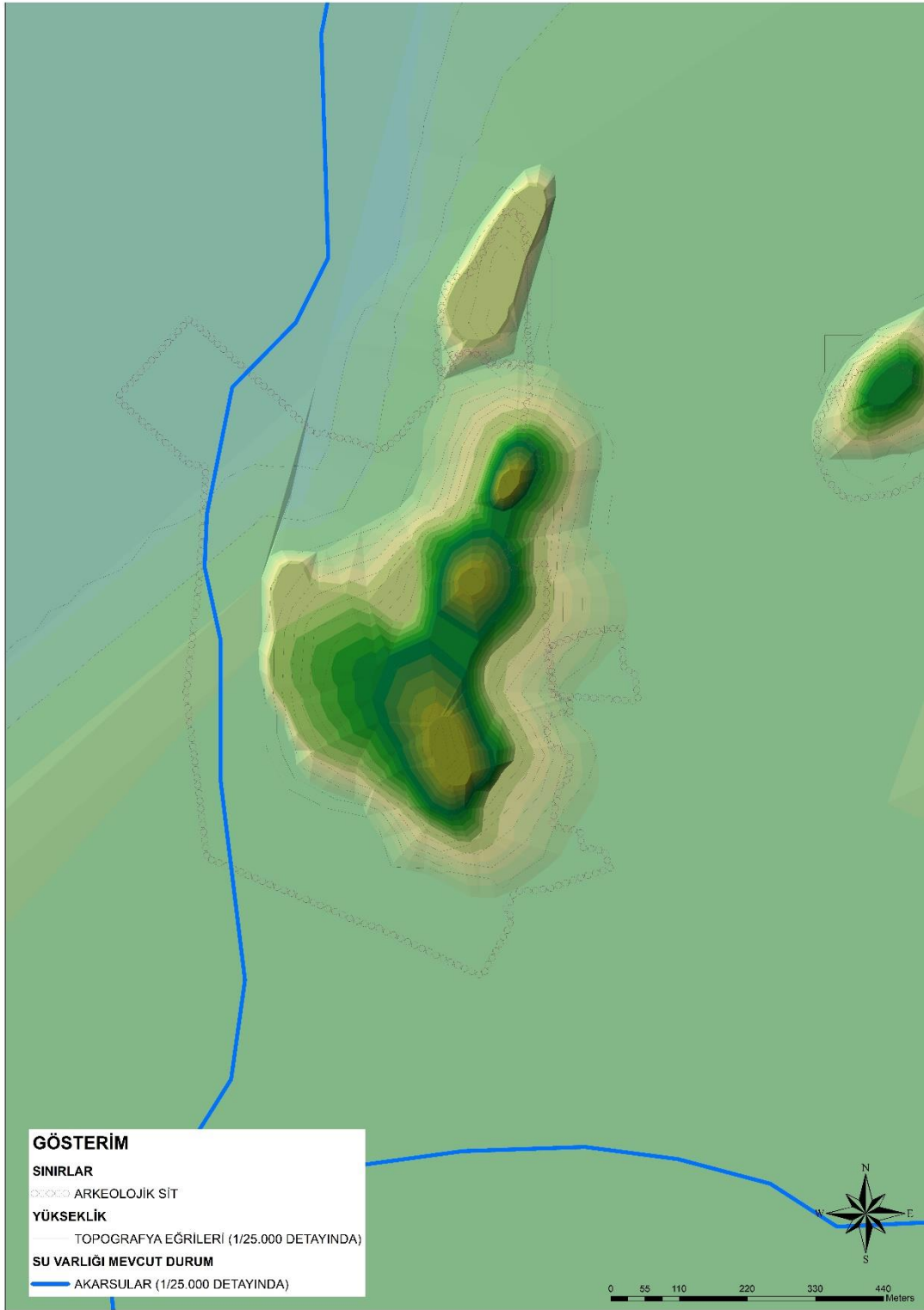

Harita 2.4: Edremit Körfezi Prehistorik Dönem Yerleşimleri

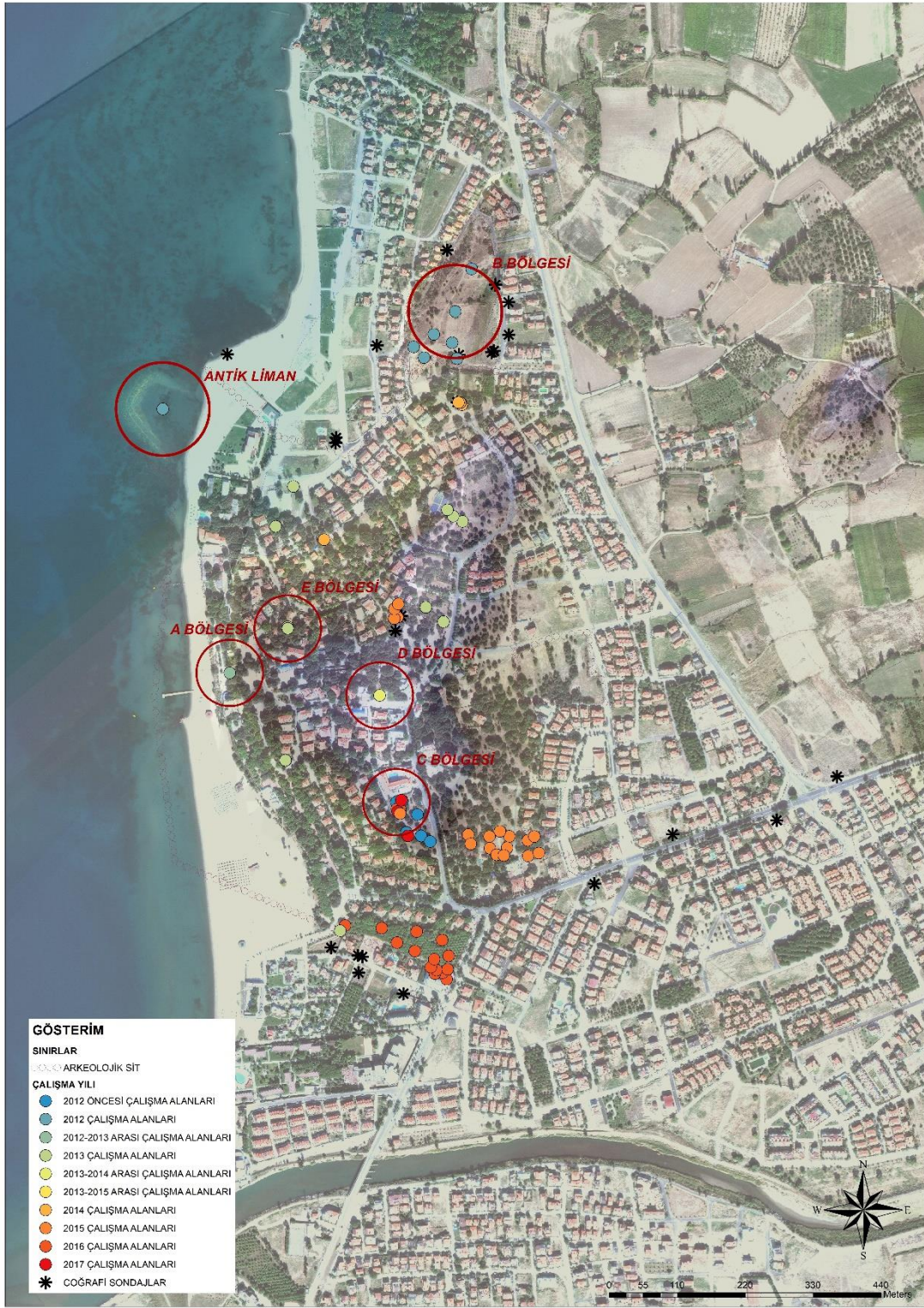
Harita 2.6: Adramytteion Çevre Sahasındaki Reşitköy Baraj Projesi Etki Alanı

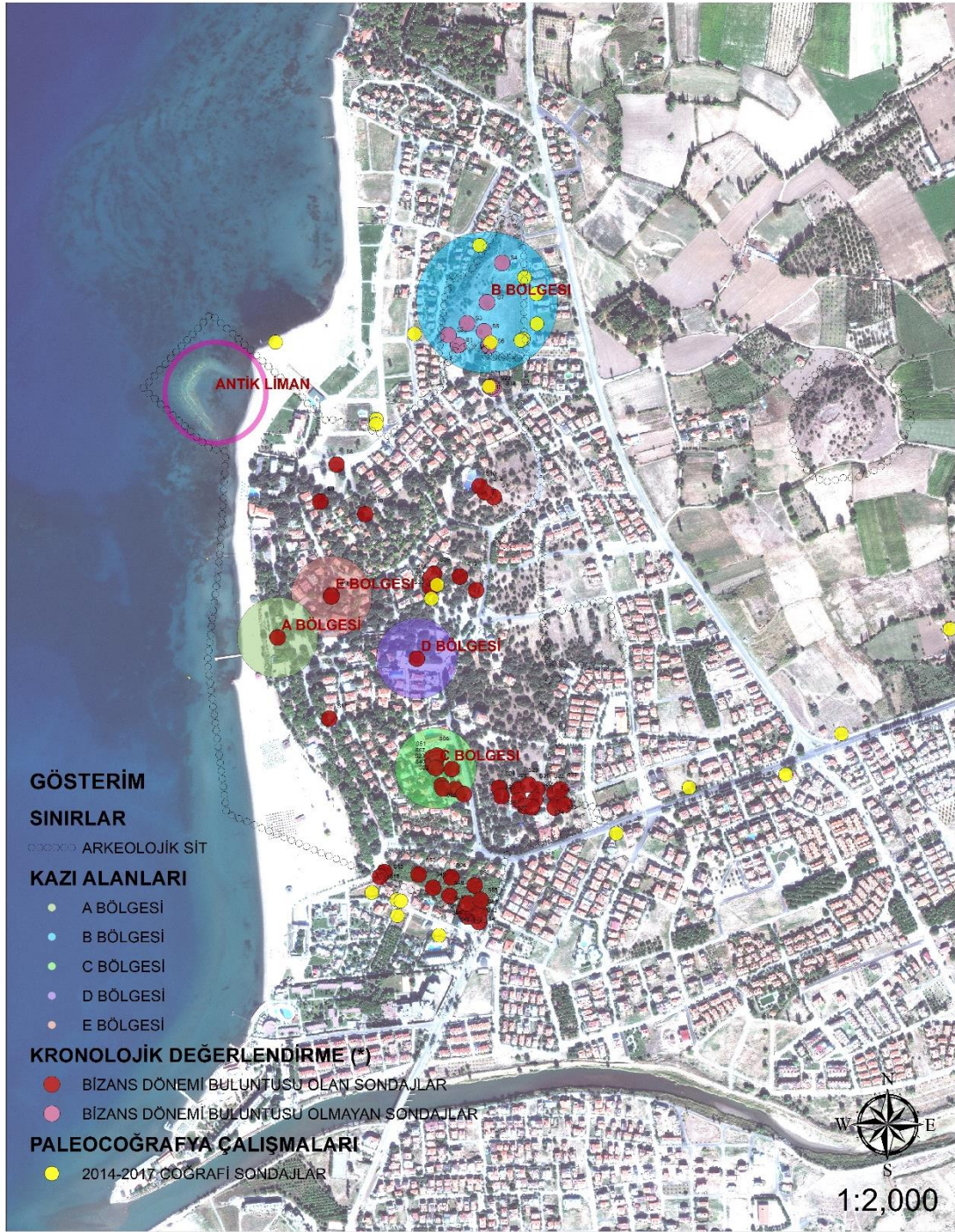
Harita 2.7: Adramytteion Antik Kenti (Burhaniye-Ören) Yükselti Haritası

Harita 2.8: Modern Yerleşim Altındaki Adramytteion'un Olası Yayılım Alanı

Harita 2.9: Adramytteion Antik Kenti Kazı ve Onarım Çalışmaları, Çalışma Alanları

Harita 2.10: Adramytteion Antik Kenti Kazı ve Onarım Çalışmaları, Bizans Dönemi Buluntularının Genel Yayılımı

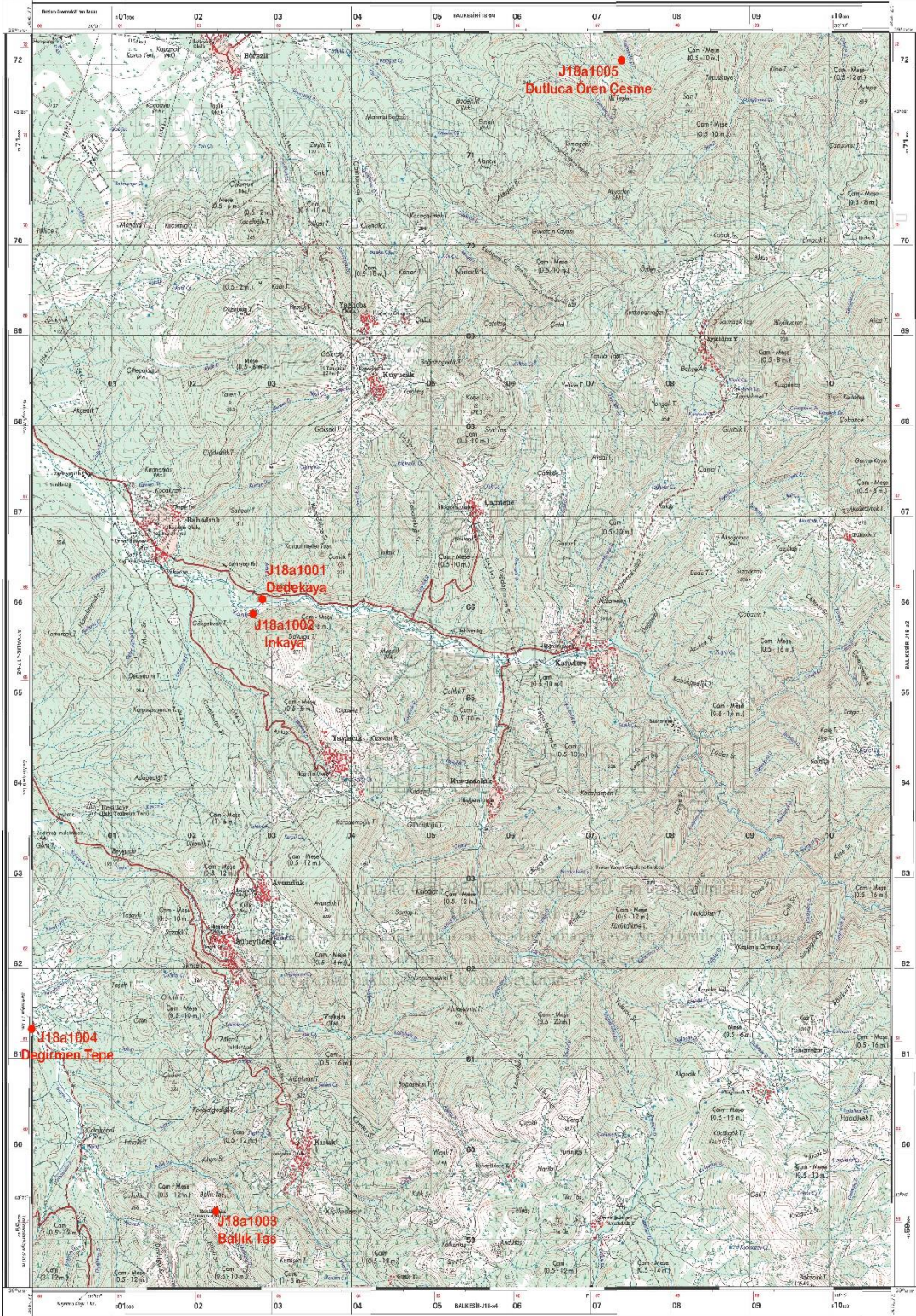

TÜRKİYE 1 : 25 000

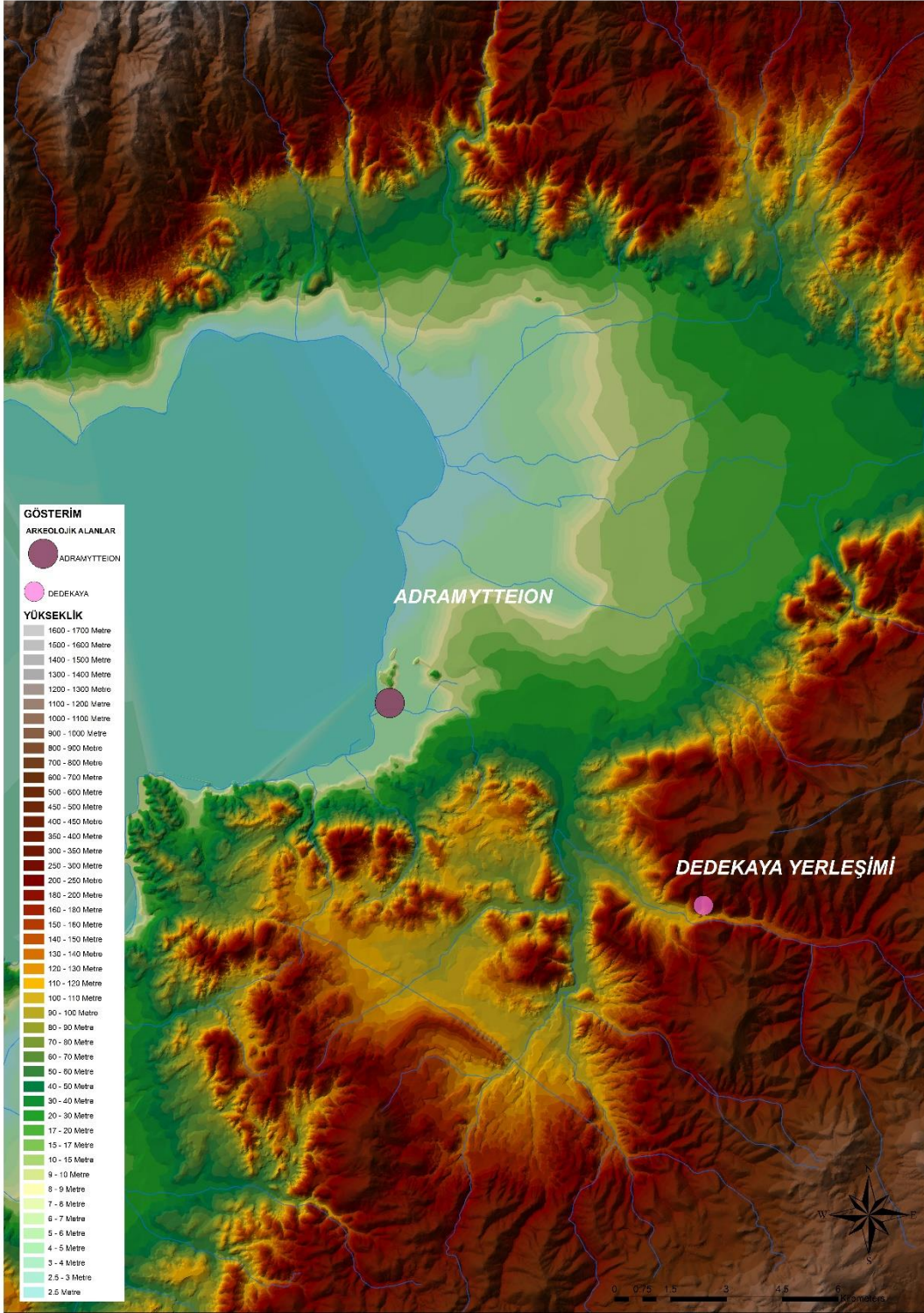
HİZMETE ÖZEL
RESTRICTED

BALIKESİR-J18-a1

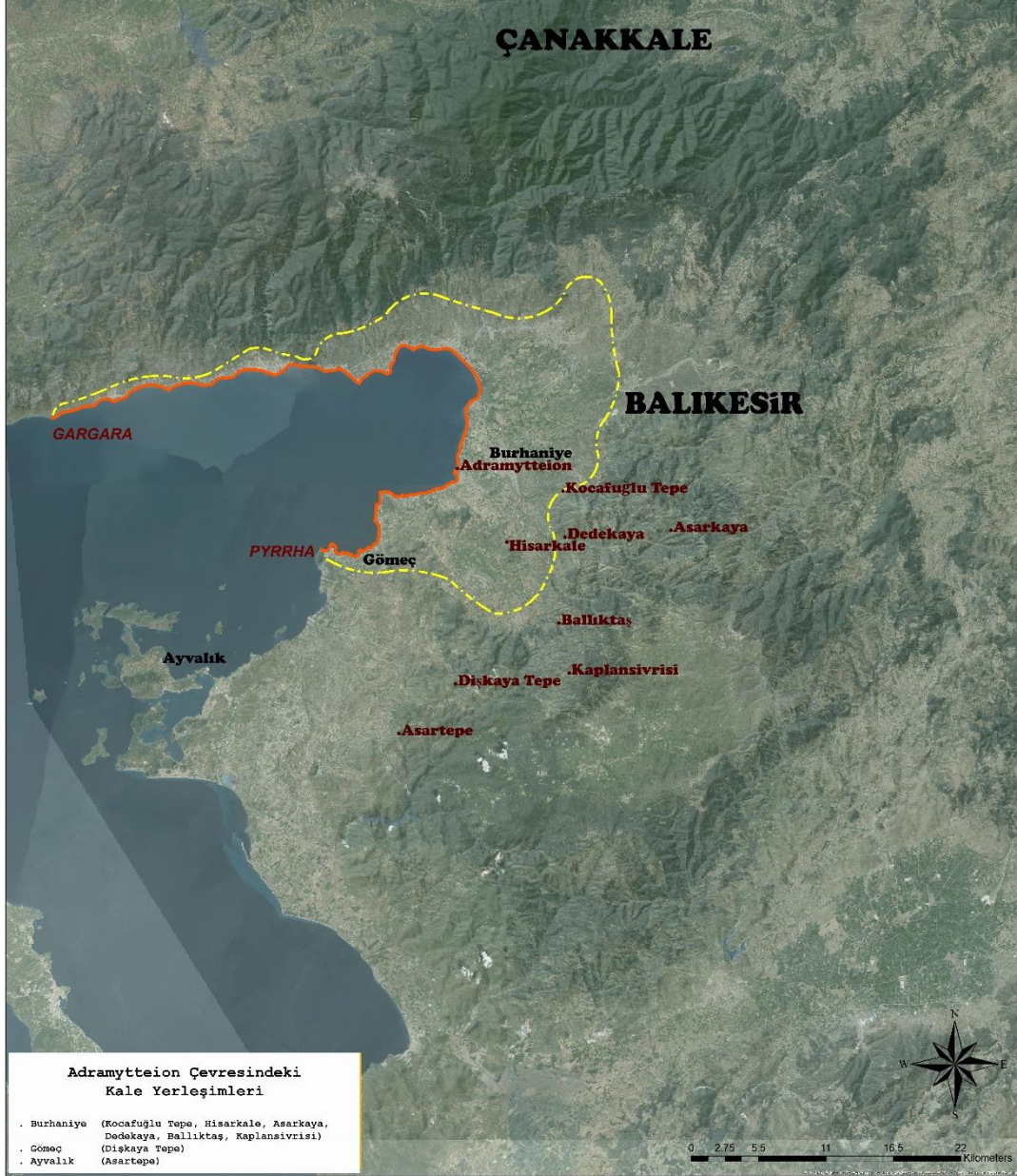
SERİ SERİS K 816
PAFTA SHEET 18-a1
BASKI EDİTÖN 3-THEK

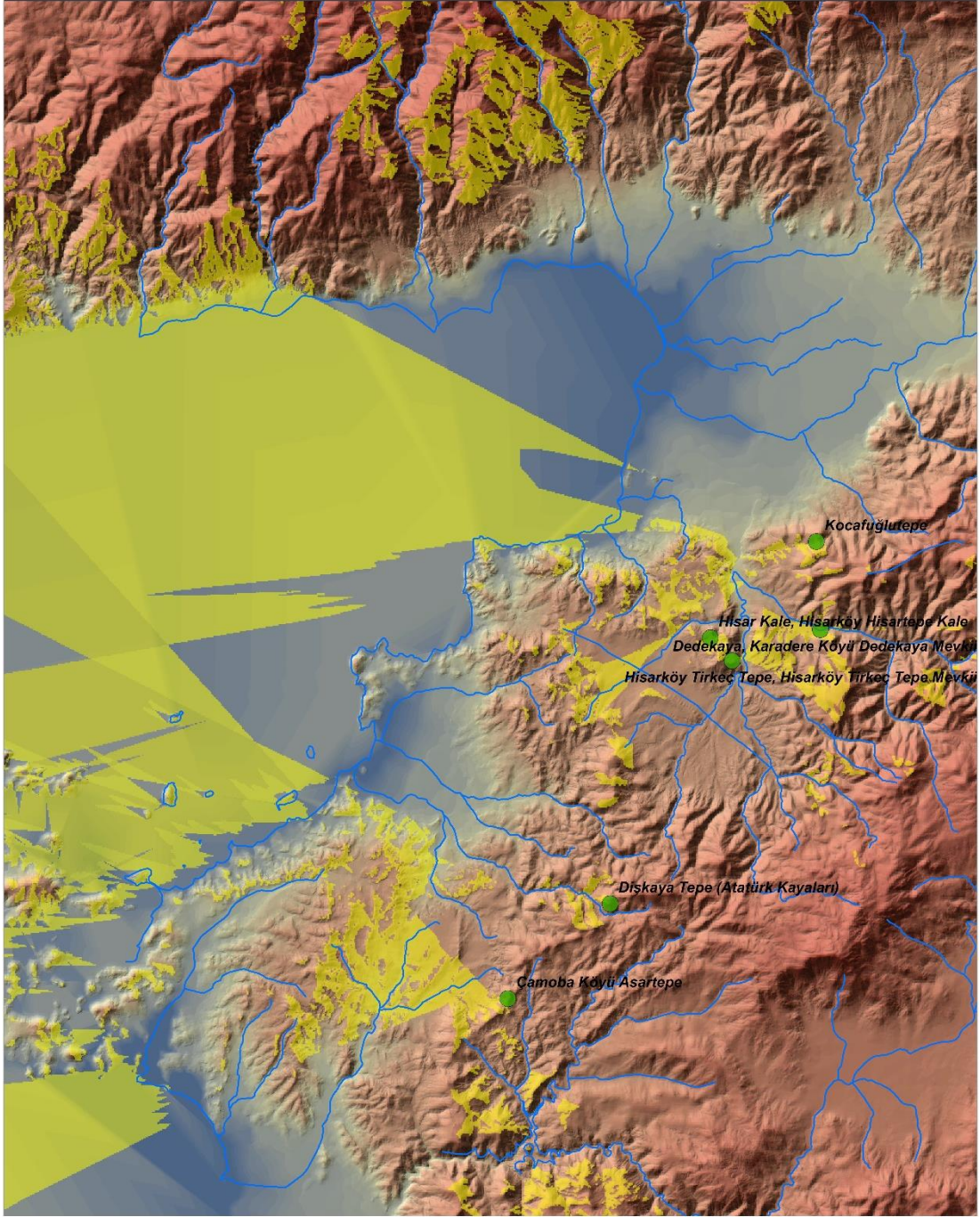
Harita 3.1: Dedekaya'nın 1/25000 Pafta Üzerindeki Konumu

Harita 3.2: Dedekaya Yerleşimi'nin Yükseltiye Bağlı Konumu

Harita 4.1: Adramytteion Çevresindeki Savunma Ağı Yapıları

Harita 5.1: Adramytteion Çevre Sahası Savunma Ağı Yapıları Görüş Analizi

EK- C
TABLÖLAR

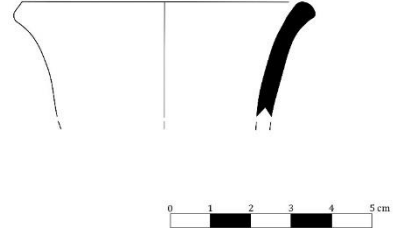
Dedekaya			Ağız					Gövde					Kaide					Kulp					Toplam	
2015-2018 Buluntuları			Tabak/Kase	Testi	Amphora	Pişirme Kabı	Tanımsız	Tabak/Kase	Testi	Amphora	Pişirme Kabı	Tanımsız	Tabak/Kase	Testi	Amphora	Pişirme Kabı	Tanımsız	Tabak/Kase	Testi	Amphora	Pişirme Kabı	Tanımsız		
Hellenistik	Yalın	Açık Kap						1			6												7	
		Kapalı Kap																	11					11
	Siyah Astarlı	Açık Kap									1													1
		Kapalı Kap																						0
	Tanımsız	Açık Kap																						0
		Kapalı Kap																						0
Roma	Sigillata	Açık Kap	1																				1	
		Kapalı Kap																						0
	Thinwall	Açık Kap																						0
		Kapalı Kap		1																				1
	Roma Grisi	Açık Kap																						0
		Kapalı Kap																						0
Red Slip	Açık Kap	1																					1	
	Kapalı Kap																						0	
Geç Antik Bizans	Yalın (Coars Ware)	Açık Kap	8		4			2															14	
		Kapalı Kap		3	1																		4	
	Tanımsız	Açık Kap																						0
Kapalı Kap																							0	
Bizans	Sırlı	Açık Kap	2				9				2												13	
		Kapalı Kap																					0	
	Tanımsız	Açık Kap																						0
Kapalı Kap													2										2	
Belirsiz	Yalın	Açık Kap	7			2	1	8							13			5					36	
		Kapalı Kap					1	4			4							19	5				33	
		Toplam	19	4	1	4	2	11	15	0	0	11	2	2	0	0	13	0	24	16	0	0	124	

Tablo 3.1: Dedekaya'da Tespit Edilen Keramiklerin Dağılım Tablosu

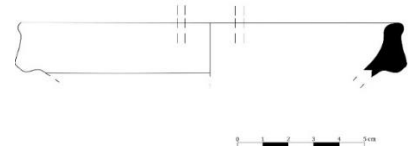
EK- D
KATALOG

Kat No : 1
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0002
Adı / Tanım : Yalın Ağız Parçası
Ağız Çapı : 7 cm
Yükseklik : 2,6 cm
Hamur Rengi : 2,5YR-6/6-light red
Astar Rengi : ----
Analoji : Hayes, 2008: 1482-1487.
Tarihleme : MS 5-6. yüzyıl

Kat No : 2
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0010
Adı : Kırmızı Astarlı Ağız Parçası
/ Foça Form 3C
Ağız Çapı : 30 cm
Yükseklik : 2,1 cm
Hamur Rengi : 2,5YR-6/8-light red
Astar Rengi : 2,5YR-6/8-light red
Tanım : Foça Form 3C
Analoji : Waagé 1933, plate 8: 209; Hayes 1972, fig. 67: 7;
Pröttel 1996, tafel 53: 16; Gassner 1997, tafel 46: 556; Adak-
Adıbelli 2006, Levha 23: 231; Fındık 2010, fig. 2: 19.
Tarihleme : MS 5-6. Yüzyıl

Kat No : 3
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0014
Adı : Yalın Ağız Parçası
/ Foça Form 3E

Ağız Çapı : 24 cm

Yükseklik : 3,9 cm

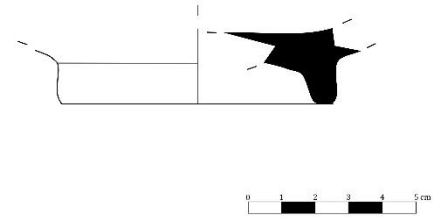
Hamur Rengi : 10R-7/4-pale red

Astar Rengi : 10R-5/6-red

Analoji : Hayes 1992, fig. 33: 14/9; Gassner 1997, tafel 46: 558; Adak-Adıbelli 2006, Levha 24: 236.

Tarihleme : MS 5. yüzyıl sonları 6. yüzyıl başları

Kat No : 4
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0016
Adı : Sırlı Kaide Parçası

Dip Çapı : 8 cm

Yükseklik : 2,2 cm

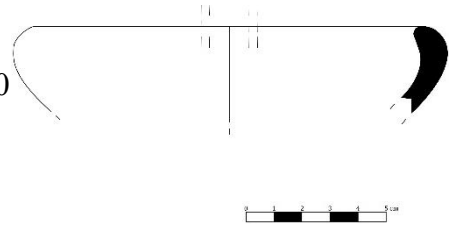
Hamur Rengi : 2,5YR-6/6-light red

Astar Rengi : 5YR-7/6-reddish yellow

Analoji : Ege Kap grubu içerisinde yer almakla birlikte herhangi bezeme korunagelmediğinden doğrudan analoji yapılamamaktadır.

Tarihleme : MS 12. yüzyıl

Kat No : 5
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0020
Adı : Siyah Astarlı Ağız Parçası
/ Classical Echinus Bowl

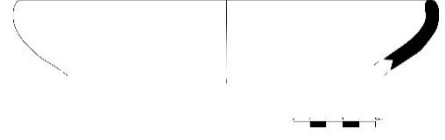
Ağız Çapı : 16 cm
Yükseklik : 2,2 cm
Hamur Rengi : 2,5 YR-5/6-light red
Astar Rengi : 7,5YR-2,5/1-black
Analoji : Rotroff, 1997, fig.62: 981-982.
Tarihleme : MÖ 3. yüzyıl

Kat No : 6
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0021
Adı : Yalın Ağız Parçası
/ Foça Form 1

Ağız Çapı : 22 cm
Yükseklik : 2,2 cm
Hamur Rengi : 5YR-6/8-reddish yellow
Astar Rengi : --
Anoloji : Hayes 1992, fig. 33: 14/9; Uslu 1994, Kat. No. 113; Gassner 1997, tafel 46: 558; Adak- Adıbelli 2006, Levha 24: 236; Tekocak 2006, Levha 12: 77.
Tarihleme : M.S. 5. yy. sonları 6. yy. başları.

Kat No : 7
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0022
Adı : Yalın Ağız Parçası
/ Foça Form 1

Ağız Çapı : 25 cm
Yükseklik : 4,3 cm
Hamur Rengi : 2,5 YR-6/6-light red
Astar Rengi : --
Analoji : J. W. Hayes 1972, fig. 65; Gassner 1997, tafel 44: 535.
Tarihleme : MS 5. yy. başları

Kat No : 7
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0023
Adı : Kırmızı Astarlı Ağız Parçası
/ Foça Form 1

Ağız Çapı : 14 cm
Yükseklik : 2,1 cm
Hamur Rengi : 2,5YR-6/6-yellowish red
Astar Rengi : 2,5YR-6/6-light red
Analoji : Berndt 2003, tafel 13, TS 149; Adak- Adıbelli 2006, Levha 23: 218; Doksanaltı 2006, K 210a; Fındık 2010, fig. 2: 16.
Tarihleme : M.S. 5. yy. başları

Kat No : 9

Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-ÇÇ0016

Adı : Kırmızı Astarlı Ağız Parçası

Ağız Çapı : 21 cm

Yükseklik : 3 cm

Hamur Rengi : 5YR-6/8-reddish yellow

Astar Rengi : ---

Tanım : Foça Form 3F

Analoji : Gassner 1997, tafel 47: 563; Adak-Adıbelli 2006, Levha 24: 237;
Tekocak 2006, Levha 13: 83, Kenrick 2009, fig. 18. 3: PT518.

Tarihleme : M.S. 5. yy.'ın sonları 6. yy.'ın ilk yarısı

Kat No : 10

Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-NÜ0001

Adı : Sikke

Yapıldığı Madde : Bronz

Ağırlık : 4,60 gr

Çap : 1,6 cm

Ön Yüz: : Aşırı korozyon yüzünden belirsiz, profilden sağa dönük uzun saçlı erkek başı.

Arka Yüz : Hareketli 3/4 profilden at betimi ve üzerinde profilden görülen binici.

Açıklama : Sikke yoğun korozyon görmüştür.

Analoji : BMC 11; Von Fritze 73; Stauber 119A.

Tarihleme : MÖ 3-2. yüzyıl - Adramytteion Darbı

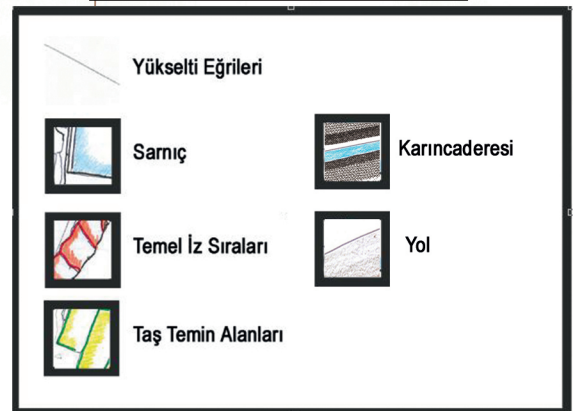
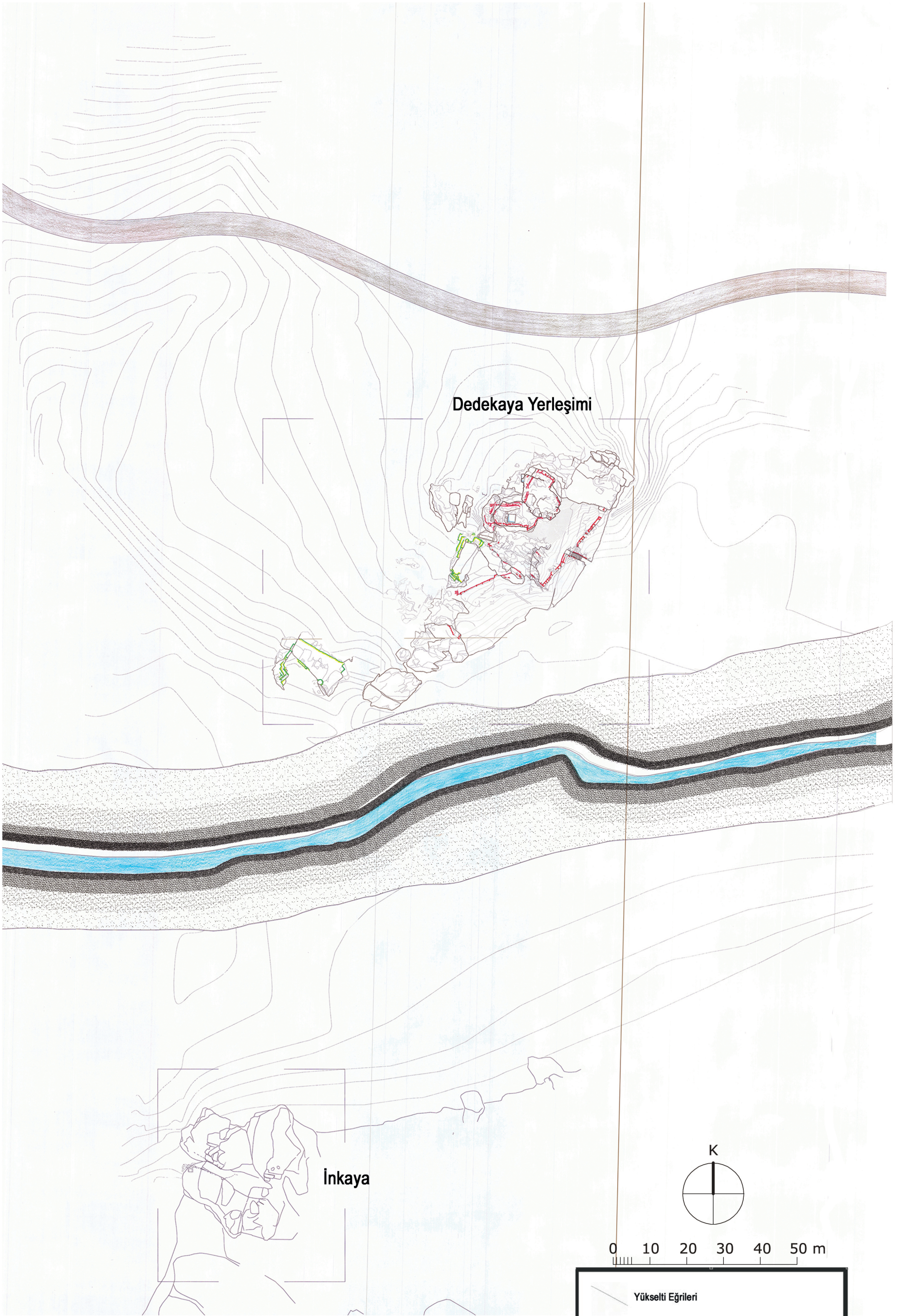
Kat No : 11
Araştırma Arşiv No : J18A1001-150716-Fİ0001
Adı : Figürin Başı
Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak
Yükseklik : 2,8 cm
Genişlik : 2,3 cm
Dönemi : II. yüzyıl

Tanım : Pişmiş toprak kadın figürinine ait baş fragmanıdır. Ön yüz kalıbına ait parça, boyun kökü-göz hattı arası ile korunagelmıştır. Göz, ağız ve çene üzerinde aşınmalar yanı sıra boyun çevresi dâhil olmak üzere bu bölümlerde uzun süre toprak altında kalmasıyla bağlantılı dokusal tahribat-bozulma görülmektedir. Baş, boyun kökünden hafif hareketli, yağlı, etli, ince ve uzun bir boyun üzerinde yükselmektedir. Boyuna oldukça hareketli olarak eklemlendirildiği anlaşılan baş, eksininden belirgin biçimde sağa doğru kırık bununla birlikte çok hafif kendi sağına dönük ve geriye yatıktır. Genel olarak dolgun, taze fizyonomisiyle genç bir kadının betimlendiği anlaşılan eserde, yüz şişkin, sıkı, etli ve geniş yanaklarla oval biçimli olup çene geniş ve yuvarlak, çene altı etli, çene ucu belirgindir. Ağız, küçük, kapalı, dudaklar kalın, etli özellikle üst dudak hareketlidir. Burun iri, kemikli, burun kanatları geniş, üçgenimsi, burun sırtı keskin olup belirtildiği üzere başın geriye yatıklığıyla bağlantılı olarak burun ucu hafif kalkık ve sivridir. Gözler için ise korunma durumu nedeniyle seçilebilen kalın alt göz kapakları dışında bir şey söylenememektedir.

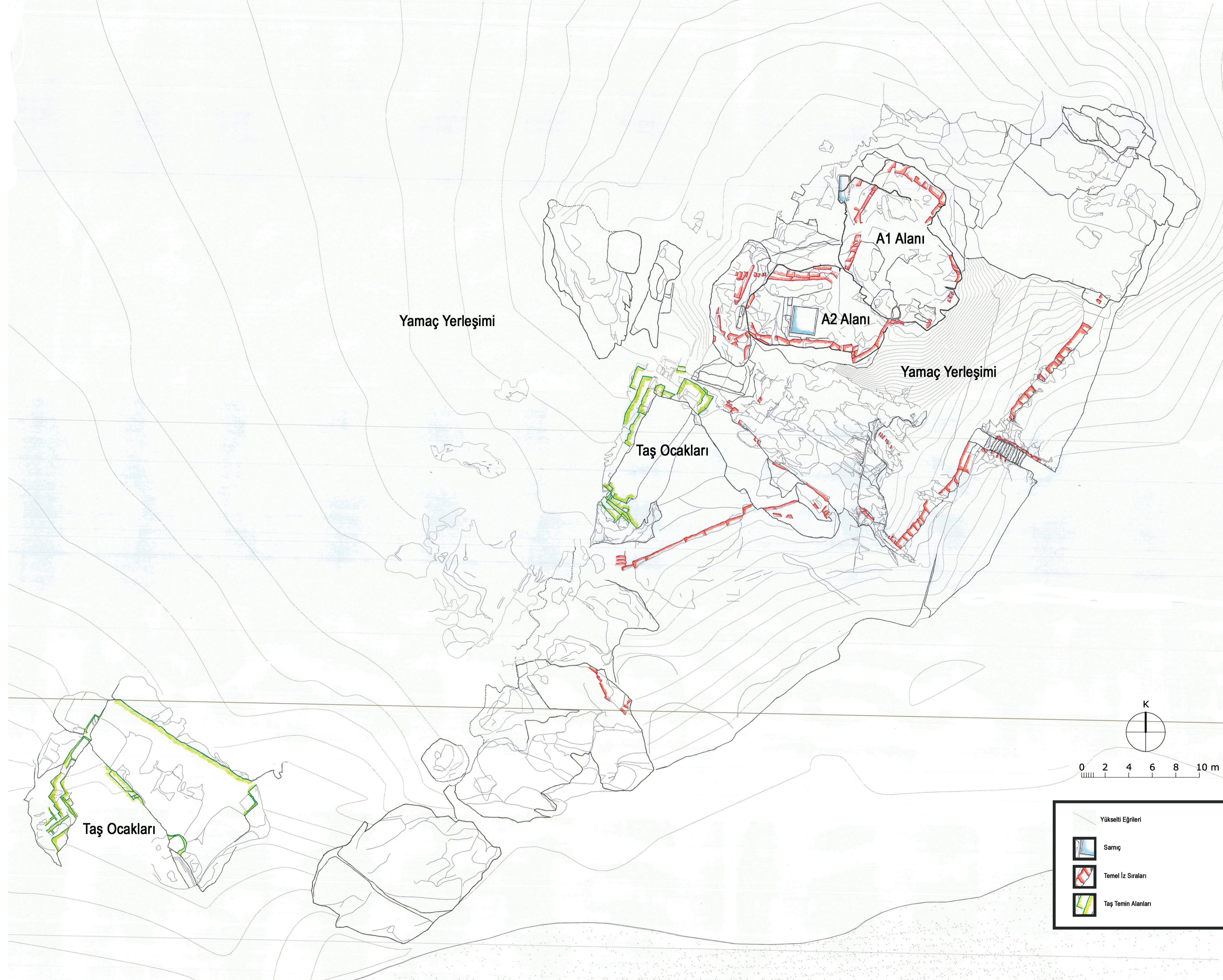
EK- E
1/1000 Ölçekli Genel Vaziyet Planı

EK- F
1/ 200 ÖLÇEKLİ DEDEKAYA TOPOĞRAFİK
PLANI

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim ALİ ÖZTÜRK

Adres Cumhuriyet Mah. Silahşör Cad. No: 71
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Arkeoloji Bölümü. Bomonti – Şişli
İstanbul / Türkiye

Telefon (İş) 212 246 00 11 – 5438
E- Posta ali.ozturk@msgsu.edu.tr

İŞ DENEYİMİ

2017 – Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü,
Protohistorya Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi

EĞİTİM

2015 – 2019 Yüksek Lisans Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü,
Arkeoloji Ana Bilim Dalı “Adramytteion Egemenlik Alanında
Bir Yerleşim: Dedekaya ve Çevresinin Topografik
İncelenmesi” Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Ü. H. Murat ÖZGEN

2009 – 2013 Lisans Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü,

ARAZİ ÇALIŞMALARI

2015 – Dr. Öğr. Üyesi H. Murat ÖZGEN Başkanlığında “Adramytteion Kenti Egemenlik
Alanı Yüzey Araştırmaları”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi – Kuzey Ege

Arkeoloji Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, Balıkesir İli Ayvalık, Burhaniye, Edremit, Havran ve Gömeç İlçeleri / Türkiye

2012 – Dr. Öğr. Üyesi H. Murat ÖZGEN'in Bilimsel Başkanlığında “Adramytteion Antik Kenti Kazı ve Onarım alışmaları”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi – Kuzey Ege Arkeoloji Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, Balıkesir / Türkiye

PROJELER

2015 – 2016 Adramytteion Antik Kenti Kazı ve Onarım alışmaları Veri Tabanı Analiziyle Geç Antik Döneminin Değ erlendirilmesi, **2209-A Tübitak Projesi, Proje Yürütücüsü**
Proje Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Murat ÖZGEN

YAYINLAR

2019 “Adramytteion Khora'sında Bir Savunma Yapısı - Dedekaya” Uluslararası Propontis ve evre Kültürleri Sempozyumu Kitabı, (Baskıda)

2018 EMRE B. İle birlikte “Arkeoloji Müzeleri Arşivlerinin Sayısallaştırılması ve CBS'ye Aktarılması” **II. Uluslararası Tarih ve Kültür Kongresi Bildiri Kitabı**, İksad Yayınevi, Syf. 53-88, Ocak 2018.

SÖZLÜ SUNUMLAR

2014 “Türkiye'deki Kazı alışmalarında Veri Tabanı Uygulamalarına Genel Bir Bakış ve Adramytteion Antik Kenti rneği” II. Arkeoloji ve Sanat Tarihi ğrencileri Sempozyumu, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Őubesi, İstanbul, 11-12-13 Aralık 2014.

2012 “Yeni Bir Başlangıç: 2012 Adramytteion Antik Kenti Kazı alışmaları ve Sonuçları” I. İstanbul Arkeoloji ve Sanat Tarihi ğrencileri Sempozyumu, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Őubesi, İstanbul, 29-30 Kasım 1 Aralık 2012

POSTER

- 2017 "Adramytteion Antik Kenti Seramik Buluntuları (2012-2016)", Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Uluslararası Trakya Seramikleri Kongresi, 26 – 28 Nisan 2017, İstanbul

DERNEK ÜYELİKLERİ

- 2015 Ören – Adramytteion Antik Kenti Kültür, Turizm ve Doğa Derneği (Kurucu Üye - Sayman)
- 2018 Kısa Film Yönetmenleri Derneği (Üye)